

วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

The journal of Law, Public administration and Social science
School of Law, Chiang Rai Rajabhat University.

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2560

No.1 Vol.2 July-December 2017

The Journal of Law, Public administration and Social science : School of Law, Chiang Rai Rajabhat University.

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 ถ.พหลโยธิน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

โทรศัพท์ 053-776-137 , 095-413-1108 โทรสาร 053-776-137 ต่อ 18

เว็บไซต์: <http://law.crru.ac.th> Facebook: นิติศาสตร์ มจร.

The journal of Law, Public administration and Social science : School of Law, Chiang Rai Rajabhat University.

วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานและทฤษฎีทางวิชาการสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ให้แก่บุคคลทั่วไป
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนทัศนะและแนวคิดด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอผลงาน บทความ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย

เจ้าของ

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

จังหวัดเชียงราย 57100

โทรศัพท์ : 053-776137

โทรสาร : 053-776137 ต่อ 18

Homepage : <http://law.cru.in.th>

ISSN : 2539-7222

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สว่าง กันศรีเวียง

รองบรรณาธิการ

อาจารย์วรณัฐ บุญเจริญ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ

รองศาสตราจารย์ดิเรก ครอบสมาคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มุลรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทักษ์ ศศิสุวรรณ

อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี พิทยา มณีรัตน์

อาจารย์สุรพี โพธิ์สราษ

อาจารย์สุรัช อุฬารวงศ์

อาจารย์พชรวรรณ ขำตุ้ม

อาจารย์ยี่งศ์ศักดิ์ เพชรนิล

คุณเกรียงไกร เจียมบุญศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยพายัพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บริษัท อีเอส เคาน์เซล จำกัด

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

รองศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาศิลป์กุล

รองศาสตราจารย์ดิเรก ครอบสมาคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สว่าง กันศรีเวียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทศพร มุลรัตน์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยพายัพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ฝ่ายจัดการและธุรการ

คุณอนงค์ ไถยะโล

คุณสุวรรณี ไชยวุฒิ

คุณปฐมพงษ์ เมืองขาว

คุณวิภารัตน์ หวลคำ

กำหนดการเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

บทบรรณาธิการ

วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ฉบับนี้ นับเป็นปีแรก และเป็นฉบับที่สอง (กรกฎาคม 2560 – ธันวาคม 2560) เป็นการเผยแพร่บทความวิชาการและบทความวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและบุคคลทั่วไป โดยเป็นสื่อส่งเสริมการสร้างความรู้และองค์ความรู้ในสาขาวิชานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ วารสารฉบับนี้ ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ รวมจำนวน 6 เรื่อง

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณทุกฝ่ายที่ได้สนับสนุนวารสารเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการไปสู่ นักวิชาการและบุคคลทั่วไป ที่สนใจ ขอขอบคุณคณาจารย์และนักวิชาการที่ได้ส่งบทความจำนวนมาก ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ทุกท่านที่ตรวจสอบงานวิชาการ แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางกระบวนการจัดทำจึงไม่อาจจัดพิมพ์ได้ทั้งหมดในคราวเดียว และท้ายที่สุดกองบรรณาธิการใคร่ขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจติดตามวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ ของสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ที่มีผลกระทบต่อบริบทท้องถิ่น สว่าง กันศรีเวียง	1
แนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล	19
บนเส้นทางอำนาจของ กกต. : กรณีสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง มองผ่านบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามฉบับ ณัฐกร วิทิตานนท์	35
พัฒนาการของหลักนิติธรรมในประเทศอังกฤษ ทศพร มุลรัตน์	53
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับผลกระทบจากการสร้างความร่วมมือการพัฒนา ระหว่างประเทศ กรณีศึกษา : อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย สุรัชย์ อุฬารวงศ์	77
มาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำกลางจังหวัดเชียงราย พิทักษ์ ศศิสุวรรณ	93
หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ลงวารสาร	107

วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงที่มีผลกระทบต่อบริบทท้องถิ่น

The Comparative analysis of Greater Mekong Sub-region which affect the local context

สว่าง กันศรีเวียง¹

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

เมลล์ติดต่อ: songs_k@hotmail.com

Sawang Kansriwiang²

School of Law, Chiang Rai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai Province 57100

E-mail: niticrru@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ 1. เพื่อศึกษาถึงระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mdkong Subregional) มีอยู่อย่างไร 2. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการ การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mdkong Subregional) มีอยู่อย่างไร 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mdkong Subregional) ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร 4. เพื่อศึกษาถึงประเด็นของกฎหมายลิขสิทธิ์และอุปสรรคที่ทำให้เกิดปัญหาของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mdkong Subregional) มีอยู่อย่างไร ผลการวิจัยพบว่า

^๑ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย E-Mail: songs_k@hotmail.com

² Assistant Professor, Lecturer

1. ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region) แบ่งเป็น สามกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil law อาทิ ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common law คือ ประเทศเมียนมาร์ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Socialist law อาทิ ประเทศเวียดนาม ลาว และจีน

2. หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง พบว่า มีทุกประเทศ ยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งไม่มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ นั้น มีหลักเกณฑ์วิธีการคุ้มครองที่เหมือนกัน

เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขงพบว่า ด้านระบบและขั้นตอนการให้ความคุ้มครอง นั้นเหมือนกันในทุกประเทศยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านบังคับการใช้สิทธินั้นเหมือนกันทุกประเทศยกเว้นประเทศเมียนมาร์และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านกระบวนการนั้นเหมือนกันยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. กฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีข้อเหมือนหรือแตกต่างกันดังนี้

3.1 ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น เหมือนกัน คือ ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนลิขสิทธิ์ อีกทั้งยังมีระบบบันทึกข้อมูลลิขสิทธิ์ที่ให้ประโยชน์แก่ผู้ทรงลิขสิทธิ์ในการพิสูจน์สิทธิหากมีการละเมิดเกิดขึ้น

ข้อแตกต่าง ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น การคุ้มครองลิขสิทธิ์ของประเทศเมียนมาร์นั้นให้ความคุ้มครองเฉพาะลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้นไม่ขยายความคุ้มครองไปยังลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ ส่วนประเทศอื่นๆ นั้นให้ความคุ้มครองรวมไปถึงลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศด้วย

3.2 ขั้นตอนการขอรับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติทันทีที่ผู้สร้างสรรค์ทำการสร้างสรรค์งานนั้นเสร็จสมบูรณ์โดยไม่ต้องจดทะเบียนแต่อย่างใด ดังนั้น จึงไม่มีขั้นตอนการขอรับความคุ้มครอง

ข้อแตกต่าง ไม่มี

3.3 การบังคับใช้

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองการบังคับใช้ทั้งในเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงและการละเมิดลิขสิทธิ์ทางอ้อม

ข้อแตกต่าง ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองชนิดของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ต่างกัน

3.4 กระบวนการ

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น มีกระบวนการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งทางแพ่งและทางอาญา และมีกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองโดยเฉพาะ

ข้อแตกต่าง ระบบกฎหมายที่ใช้เพื่อพิจารณากระบวนการมีความแตกต่างกัน

4. จากการศึกษพบว่าประเด็นของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region) มีอยู่ดังต่อไปนี้

ประการแรกคือ ระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน ประการที่สองคือ การให้ความคุ้มครองที่บางประเทศให้ความคุ้มครองทั้งลิขสิทธิ์ภายในและต่างประเทศ ในขณะที่บางประเทศให้ความคุ้มครองเพียงลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้น ประการที่สามคือ ประเทศบางประเทศไม่มีกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ ประการที่สี่ ชนิตงานสร้างสรรค์ที่แต่ละประเทศให้ความคุ้มครองนั้นมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาว่า ลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศหนึ่งอาจไม่ได้รับความคุ้มครองในอีกประเทศหนึ่ง

คำสำคัญ: ระบบกฎหมาย, Civil law, Common law, Socialist law

Abstract

The Adjective of this study is to 1. Study the legal system of Greater Mekong Sub-region (GMS) 2. Study the process and regulations of GMS copyright protection mechanism. 3. Compare and analyse the similarity and distinction of GMS countries copyright law.

1. The legal system of GMS countries could be separated into 3 groups which was Civil law including Thai and Cambodia, Common law of Myanmar and Vietnam Laos and China which adopted Socialist law as mandatory legal system.

2. In part of regulation, process of granting copyright protection of GMS countries. Most countries within GMS has copyright protection available, except for Laos PDR which has no specific legal provision for such matter. Every countries with the law has the same copyright protection mechanism.

3. By Comparing the copyright law of GMS countries, the research found each countries copyright granting process to be the same except for Laos PDR. The exercising of rights was the same in each countries except for Myanmar and Laos PDR. In part of process every countries contains similar context except for Laos PDR in which the law was not yet available.

The similarity and distinction of GMS countries copyright law

Copyright protection system

Similarity ,Except for Laos PDR, most GMS countries copyright law was available. The protection process is the same which was automatic protection promptly with the completion of creative works. There were also the registration system to verify the validity of copyrighted works when the infringement occurs.

Distinction ,The copyright protection system of GMS countries, except for Laos PDR which has no specific provision, was mostly similar with each other which cover international protection but Myanmar only provides copyright protection domestically.

Copyright protection granting step.

Similarity ,Except for Laos PDR, Most GMS countries has automatic copyright protection after the completion of creative works in place. The protection needs no registration, hence, the granting step was not available.

Distinction ,None

The exercising of rights

Similarity ,Except for Laos PDR, Most GMS countries copyright law cover both direct and indirect copyright infringement.

Distinction ,Except for Laos PDR, Most GMS countries copyright law cover different category of creative works

Process

Similarity ,Except for Laos PDR, Most GMS countries copyright law contains both civil sanction and criminal offences with specific copyright provision.

Distinction ,Different legal system made different process.

The Issue and Challenge of GMS copyright law based on the study.

First, the different legal system. Second, there was still a country with only domestic copyright protection law. Third, a country still has no specific copyright law. Fourth, the different category of creative work which was copyright protected may resulted in inconsistency of copyright protection internationally.

Keyword: Legal system, Civil law, Common law, Socialist law

1. บทนำ

หลังจากกระแสประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เริ่มมาแรง ช่วงหลังมานี้ คนไทยอาจได้ยินชื่อ “อีสต์-เวสต์คอริดอร์” หรือ “นอร์ธ-เซาธ์คอริดอร์” บ่อยมากขึ้นโครงการที่มีชื่อแปลทำนองว่า “คอริดอร์” (corridors) เหล่านี้คือเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อระหว่างเมืองสำคัญๆ ในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) ประกอบด้วย 6 ประเทศคือ ไทย จีน (มณฑลยูนนาน) เวียดนาม กัมพูชา ลาว พม่า กลุ่มประเทศเหล่านี้มีประชากรรวมกัน 250 ล้านคน มีพื้นที่รวมกัน 2.3 ล้านตารางกิโลเมตร (เทียบได้กับยุโรปตะวันตก) มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ และเป็นภูมิภาคสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ ของเอเชียตะวันออกของโครงการนี้คือ GMS Economic Corridors หรือแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุน ในภูมิภาคนี้ โครงการนี้ได้รับเงินอุดหนุนจาก ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ADB (Asian Development Bank) ในการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานหลายแขนง โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมทางถนน แต่ก็รวมถึงระบบไฟฟ้า โทรคมนาคม สิ่งแวดล้อม และกฎหมาย โครงการเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 1998 ในที่ประชุมรัฐมนตรีของประเทศลุ่มน้ำโขงที่มะนิลา และประเทศไทยได้ลงนามในกรอบความร่วมมือตั้งแต่ปี 2535 ทางกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) การพัฒนาความร่วมมือเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศประกอบด้วยประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ (ยูนนาน) หรือ รู้จักกันในชื่อ หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยมีพื้นที่รวมกันประมาณ 2,300,000 ตารางกิโลเมตร มีประชากรรวมกันประมาณ 250 ล้านคน มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงติดต่อระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยรัฐบาลไทยได้ขอความช่วยเหลือทางวิชาการจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง วัตถุประสงค์ ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการ เพื่อก่อให้เกิดการจ้างงาน และยกระดับการครองชีพของประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมและพัฒนาคือความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก

พื้นที่ GMS ประกอบด้วย 6 ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ (ยูนนาน) โดยในส่วนของประเทศไทย มีพื้นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน และตาก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8 จังหวัดได้แก่ นครพนม เลย สกลนคร หนองคาย อุดรธานี อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และมุกดาหาร ภาคตะวันออก 2 จังหวัดได้แก่ ปราจีนบุรี และสระแก้ว

กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) ประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้ (ยูนนาน) มีระบบกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม และกฎหมายที่แตกต่างกันโดยเฉพาะกฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศสมาชิก ลิขสิทธิ์เป็นประเภทหนึ่งของทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งผู้สร้างสรรค์งานประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้นจึงจะได้ ลิขสิทธิ์เป็นการทันทีไม่ต้องจดทะเบียนหรือขอความรับรองจากรัฐ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการของอนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม (Berne Convention for the protection of Literary and Artistic works) ที่ห้ามการกำหนดเงื่อนไขของการได้มาซึ่ง ลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดๆ

ดังนั้น ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีอยู่อย่างไร หลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการ การคุ้มครองตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีอยู่หรือไม่อย่างไร กฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ประเด็นของกฎหมายลิขสิทธิ์และอุปสรรคที่ทำให้เกิด ปัญหาของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีอยู่อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศที่พัฒนาแล้ว (กฎหมาย ต่างประเทศ) และกฎหมายระหว่างประเทศ ประกอบกับหาข้อเสนอแนะแก้ไขข้อขัดข้องต่อ หน่วยงานที่รับผิดชอบต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีอยู่อย่างไร
2. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการ การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่ม ประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion) มีอยู่อย่างไร

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
4. เพื่อศึกษาถึงประเด็นของกฎหมายลิขสิทธิ์และอุปสรรคที่ทำให้เกิดปัญหาของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) มีอยู่อย่างไร

3. วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1. ทำการศึกษาและค้นคว้าทางวิชาการ (Documentary Research) โดยทำการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ตลอดจนตำราเรียน กฎหมายและวารสาร วิทยานิพนธ์ คำพิพากษากฎีกา ความเห็นของนักกฎหมาย บทความที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (ทบพวนวรรณกรรม)

ขั้นตอนที่ 2. วิเคราะห์ข้อมูล (content analysis)

ขั้นตอนที่ 3. สรุปผล

ขั้นตอนที่ 4. นำมาบรรยายในรูปของความเรียง (analytical description)

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
2. ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

5. เครื่องมือการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงเป็นการวิจัยคุณภาพเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (analytical description) ที่ไม่เน้นวิธีเชิงปริมาณ แต่ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในการวิเคราะห์และตีความ

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

จะใช้วิธีการที่สำคัญ คือ วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งขั้นต้นและขั้นรอง (primary and secondary sources) ได้แก่ กฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ตลอดจนหนังสือ ตำราเรียน กฎหมายและวารสาร วิทยานิพนธ์ คำพิพากษากฎีกา ความเห็นของนักกฎหมาย บทความที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ งานวิจัยต่างๆทางเว็บไซต์ เป็นต้น

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในการวิเคราะห์และตีความและนำมาบรรยายในรูปของความเรียง (analytical description)

8. ผลการวิจัย

8.1 จากการศึกษพบว่า ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Maekong Sub-region) แบ่งเป็น สามกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil law อาทิ ประเทศไทย ประเทศกัมพูชา กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common law คือ ประเทศเมียนมาร์ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Socialist อาทิ ประเทศเวียดนาม ลาว และจีน

8.2 จากการศึกษพบว่ากลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mdkong Subregional) มีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการ การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ มีทุกประเทศ ยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งไม่มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขงพบว่า ด้านระบบและขั้นตอนการให้ความคุ้มครอง นั้นเหมือนกันในทุกประเทศยกเว้นประเทศประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านบังคับการใช้สิทธินั้นเหมือนกันทุกประเทศยกเว้นประเทศเมียนมาร์และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านกระบวนการนั้นเหมือนกันยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

8.3 จากการศึกษาพบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) มีข้อเหมือนหรือแตกต่างกันดังนี้

8.3.1 ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น เหมือนกัน คือ ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนลิขสิทธิ์ อีกทั้งยังมีระบบบันทึกข้อมูลลิขสิทธิ์ที่ให้ประโยชน์แก่ผู้ทรงลิขสิทธิ์ในการพิสูจน์ลิขสิทธิ์หากมีการละเมิดเกิดขึ้น

ข้อแตกต่าง ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น การคุ้มครองลิขสิทธิ์ของประเทศเมียนมาร์นั้นให้ความคุ้มครองเฉพาะลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้นไม่ขยายความคุ้มครองไปยังลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ ส่วนประเทศอื่นๆ นั้นให้ความคุ้มครองรวมไปถึงลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศด้วย

8.3.2 ขั้นตอนการขอรับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติทันทีที่ผู้สร้างสรรค์ทำการสร้างสรรค์งานนั้นเสร็จสมบูรณ์โดยไม่ต้องจดทะเบียนแต่อย่างใด ดังนั้น จึงไม่มีขั้นตอนการขอรับความคุ้มครอง

ข้อแตกต่าง ไม่มี

8.3.3 การบังคับใช้

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองการบังคับใช้ทั้งในเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงและการละเมิดลิขสิทธิ์ทางอ้อม

ข้อแตกต่าง ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองชนิดของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ต่างกัน

8.3.4 กระบวนการ

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น มีกระบวนการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งทางแพ่งและทางอาญา และมีกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองโดยเฉพาะ

8.5 ข้อแตกต่าง ระบบกฎหมายที่ใช้เพื่อพิจารณากระบวนการมีความแตกต่างกัน

จากการศึกษาพบว่าประเด็นของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region) มีอยู่ดังต่อไปนี้

ประการแรกคือ ระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน ประการที่สองคือ การให้ความคุ้มครองที่บางประเทศให้ความคุ้มครองทั้งลิขสิทธิ์ภายในและต่างประเทศ ในขณะที่บางประเทศให้ความคุ้มครองเพียงลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้น ประการที่สามคือ ประเทศบางประเทศไม่มีกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ ประการที่สี่ ชนิตงานสร้างสรรค์ที่แต่ละประเทศให้ความคุ้มครองนั้นมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาว่า ลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศหนึ่งอาจไม่ได้รับความคุ้มครองในอีกประเทศหนึ่ง

9. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่าในประเด็นของข้อกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง พบว่า ระบบกฎหมายของแต่ละประเทศสามารถจัดได้เป็นสามกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil law, Common law และ Socialist law หลักเกณฑ์ขั้นตอน และวิธีการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงพบว่า มีทุกประเทศ ยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งไม่มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ นั้น มีหลักเกณฑ์วิธีการคุ้มครองที่เหมือนกัน

เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขงพบว่า ด้านระบบและขั้นตอนการให้ความคุ้มครอง นั้นเหมือนกันในทุกประเทศยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านบังคับการใช้สิทธิ์นั้นเหมือนกันทุกประเทศยกเว้นประเทศเมียนมาร์และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านกระบวนการนั้นเหมือนกันยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

10. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีผลกระทบต่อบริบทท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาถึงระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) มีอยู่อย่างไร 2. เพื่อศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการ การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) มีอยู่อย่างไร 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร 4. เพื่อศึกษาถึงประเด็นของกฎหมายลิขสิทธิ์และอุปสรรคที่ทำให้เกิดปัญหาของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregional) มีอยู่อย่างไร จากผลการศึกษานำมาอภิปรายผลการวิจัยดังต่อไปนี้

10.1 ระบบกฎหมายของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region) แบ่งเป็น สามกลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil law กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common law กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Socialist law

10.2 หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง พบว่า มีทุกประเทศ ยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งไม่มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ นั้น มีหลักเกณฑ์วิธีการคุ้มครองที่เหมือนกัน เมื่อเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศแม่น้ำโขงพบว่า ด้านระบบและขั้นตอนการให้ความคุ้มครอง นั้นเหมือนกันในทุกประเทศยกเว้นประเทศประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านบังคับการใช้สิทธิ์นั้นเหมือนกันทุกประเทศยกเว้นประเทศเมียนมาร์และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านกระบวนการนั้นเหมือนกันยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

10.3 ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น เหมือนกัน คือ ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนลิขสิทธิ์ อีกทั้งยังมีระบบบันทึกข้อมูลลิขสิทธิ์ที่ให้ประโยชน์แก่ผู้ทรงลิขสิทธิ์ในการพิสูจน์สิทธิหากมีการละเมิดเกิดขึ้น

ข้อแตกต่าง ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น การคุ้มครองลิขสิทธิ์ของประเทศเมียนมาร์นั้นให้ความคุ้มครองเฉพาะลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้นไม่ขยายความคุ้มครองไปยังลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ ส่วนประเทศอื่นๆ นั้นให้ความคุ้มครองรวมไปถึงลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศด้วย

ขั้นตอนการขอรับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยอัตโนมัติทันทีที่ผู้สร้างสรรค์ทำการสร้างสรรค์งานนั้นเสร็จสมบูรณ์โดยไม่ต้องจดทะเบียนแต่อย่างใด ดังนั้น จึงไม่มีขั้นตอนการขอรับความคุ้มครอง

ข้อแตกต่าง ไม่มี

การบังคับใช้

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองการบังคับใช้ทั้งในเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงและการละเมิดลิขสิทธิ์ทางอ้อม

ข้อแตกต่าง ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น ให้ความคุ้มครองชนิดของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ต่างกัน

กระบวนการ

ข้อเหมือน ระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง ยกเว้นประเทศลาวซึ่งไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะนั้น มีกระบวนการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งทางแพ่งและทางอาญา และมีกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองโดยเฉพาะ

ข้อแตกต่าง ระบบกฎหมายที่ใช้เพื่อพิจารณากระบวนการมีความแตกต่างกัน

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Maekong Sub-region) ประการแรกคือ ระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน ประการที่สองคือ การให้ความคุ้มครองที่บางประเทศให้ความคุ้มครองทั้งลิขสิทธิ์ภายในและต่างประเทศ ในขณะที่บางประเทศให้ความคุ้มครองเพียงลิขสิทธิ์ในประเทศเท่านั้น ประการที่สามคือ ประเทศบางประเทศไม่มีกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะ ประการที่สี่ ชนิตงานสร้างสรรค์ที่แต่ละประเทศให้ความคุ้มครอง

นั้นมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาว่า ลิขสิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองในประเทศหนึ่งอาจไม่ได้รับความคุ้มครองในอีกประเทศหนึ่ง

11. ข้อเสนอแนะ

11.1 เนื่องจากการเปิดเสรีอาเซียน การศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ต่อไปในระดับภูมิภาคอาเซียนจึงมีความสำคัญและควรที่จะมีการต่อยอดเพื่อศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอื่นๆ ในอาเซียนต่อไป

11.2 ควรมีการสำรวจความสอดคล้องของกฎหมายแต่ละประเทศในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยการทำเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศหรือในรูปของสนธิสัญญาพหุภาคีขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของกฎหมายภายในอนุภูมิภาคในประเด็นของประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์ และการคุ้มครองลิขสิทธิ์ทั้งภายในและระหว่างประเทศด้วย

11.3 ประเทศที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการเฉพาะต้องมีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่มีความสอดคล้องกับประเทศอื่นๆ ในอนุภูมิภาค

12. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ประการแรก ควรศึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาด้านอื่นๆ ประกอบ อาทิเช่น เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร เป็นต้น

ประการที่สอง ควรศึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มประเทศอาเซียน (AEC)

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

หนังสือ

จักรกฤษณ์ ควรวจน์. กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้า.

กรุงเทพฯ : นิติธรรม ,2544.

ไชยยศ เหมะรัชตะ .ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2551 .

รัชชัย ศุภผลศิริ. กฎหมายลิขสิทธิ์ .กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2544 .

พิศวาส สุคนธ์พันธุ์. ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ไทย. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2552.

มานิตย์ จุมปา. กฎหมายลิขสิทธิ์เกี่ยวกับสำนักพิมพ์.กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

วัล ดิงสมิตร . ลิขสิทธิ์ ตัวบทพร้อมข้อสังเกตเรียงมาตราและคำพิพากษาศาลฎีกา. กรุงเทพฯ : นิติธรรม, 2551.

วิศิษฐ์ ศรีพิบูลย์ . คำอธิบายพร้อมตัวบทกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. กรุงเทพฯ:ทิพยดา ,2548.

อรพวรรณ พันธ์พัฒนา . คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพฯ : นิติธรรม , 2553.

อรุณ ประดับสินธุ์ . คัมภีร์ลิขสิทธิ์ 180 คำถามที่จำเป็นต้องไขคำตอบ. กรุงเทพฯ : พสุธา, 2554

บทความ

รัชชัย ศุภผลศิริ.การได้มา การปกป้อง และการใช้ลิขสิทธิ์.กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา , 2547.

ปริญญา ดีผดุง. ปัญหาการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา , 2547.

ปริญญา ดีผดุง. ปัญหาบางประการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพฯ : เนติบัณฑิตยสภา, 2547.

เอกสารต่างประเทศ

หนังสือ

Bently , Lionel .&Cornish ,William R. United Kingdom in International Copyright Law and Practice, Volume 2. Paul Edward Geller &Melville B. Nimmer eds.,Oxford : Oxford University Press 1993, 2005.

Doi,Teruo . Japan. in International Copyright Law and Practice, Volume 2,Edited by Paul Edward Geller &Melville B. Nimmer . New York :Matthew Bender&Company,Inc.,1993,2005.

Geller, Paul E.& Nimmer,Melville B. International Copyright Law and Practice. Newark : Matthew Bender&Company,Inc.,2005.

บทความ

World Intellectual Property Organization, “Resources.”

http://www.wipo.int/clea/en/clea_tree_org.jsp?expand=WO#WO

World Trade Organization, “Intellectual Property:Protection and Enforcement,”

http://www.wto.Org/English/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm7_e.htm

World Trade Organization, “Report of the Working Party on the Accession of Viet

Nam,” <http://media.tuuoitre.com.vn/download/tailieu/VNM48.htm>

กฎหมายระหว่างประเทศ

Universal Copyright Convention 1952

TRIPs Agreement

อนุสัญญาเบิร์น ว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works)

อนุสัญญาบรัสเซลส์ ว่าด้วยการแพร่ภาพรายการโดยสัญญาณที่ส่งมาจากดาวเทียม (Brussels Convention Relating to the Distribution of Program-Carrying Signals Transmitted by Satellite)

อนุสัญญาเจนีวา ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบันทึกเสียง (Geneva Convention for the Protection of Producers of Phonograms Against Unauthorized Duplication of Their Phonograms)

อนุสัญญาโรมว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิการแปล สิทธินักแสดง สิ่งบันทึกเสียง การกระจายเสียง
ทางวิทยุ (Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of
Phonograms and Broadcasting Organizations)
สนธิสัญญาองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ (WIPO Copyright Treaty-WCT)
สนธิสัญญาองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยการแสดงและแผ่นเสียง (WIPO
Performances and Phonograms Treaty-WPPT)

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง

The Guideline Development of Innovative teaching Materials for Citizenship Development

ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล¹ มานิตย์ กุศลคุ้ม²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

172 ถนนอิสรภาพ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600

เมลล์ติดต่อ: arjan.kai@hotmail.com

YINGSAK PECHNIL³ MANIT GUSONKHUM⁴

172 Itsaraphap Rd., Wat Kalaya, Thonburi Bangkok 1

Email: arjan.kai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญในโลกปัจจุบัน การพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชนจะต้องส่งเสริมความรู้ สร้างทักษะ ปลูกฝังเจตคติ คุณธรรมจริยธรรม โดยจะต้องพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน จากการศึกษาวิจัยพบว่า รูปแบบของสื่อการเรียนรู้จะต้องสร้างความแปลกใหม่กระตุ้นความสนใจ มีรูปแบบสวยงาม ใช้วิธีการถ่ายทอดที่สร้างสรรค์ น่าสนใจและเหมาะสมกับวัยรุ่น และจะต้องส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง ส่วนเนื้อหาของสื่อการเรียนรู้พบว่า จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานของมนุษย์ กฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ส่วนด้านการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตพบว่า จะต้องพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลอย่างมีเหตุผล ทักษะการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทักษะการพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิต และด้านเจตคติพบว่า จะต้องให้ความสำคัญกับการเสียสละ การรู้จักให้ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม ซึ่งเป็น

¹ อาจารย์

² เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป

³ Lecture r

⁴ Administrative Officer

ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์จากการวิจัยอย่างเป็นระบบ และสามารถนำข้อมูลดังกล่าว ไปกำหนดแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของเยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันได้

คำสำคัญ: นวัตกรรมสื่อการสอน, ความเป็นพลเมือง, การพัฒนาความเป็นพลเมือง

Abstract

The development of citizenship awareness of the youth was important in present. There were requirement such as skill, knowledge, attitude and moral embodiment. The educational media suitable of the age and interest of the youth was the significant factor in reaching the goal. By researching into the issue, the educational media need to be attentive to the audiences which was the youth. Also, the media need to focus on analytical thinking in citizenship relate matter. In part of the content, the media must include the morals and ethics of humanity, law and social norm often found in daily life. In part of skill, the ability needed in adaptation to the current environment and life goal achievement required skill. In part of attitude, the development of selflessness, responsibility to self and others including the greater good. These result were derived from systematically working research and could be used as a guideline in developing proper educational innovation for the youth within and without general educational system, in order to develop them into good citizen of the country despite present time social dynamics.

keyword: educational innovation, citizenship, the development of citizenship

1. บทนำ

การพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน อาจจะสามารถพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองได้อย่างเหมาะสม ในรูปแบบที่หลากหลาย การพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะสามารถเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีของเยาวชนได้ งานวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอน ด้วยการศึกษาวิเคราะห์แนวทางเพื่อการพัฒนาอย่างเหมาะสม ภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานและยั่งยืนได้ โดยได้มีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมไทยภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ตลอดจนกระแสความคิด แรงกดดันเพื่อความอยู่รอดของประชาชน รวมทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่รุมเร้า การเติบโตของเทคโนโลยีที่ขาดระบบการควบคุม ระบบครอบครัวอ่อนแอ ส่งผลให้เยาวชนขาดความเป็นพลเมือง และคาดว่าปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต เพราะฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน ทั้งในระบบการศึกษา นอกกระบวนการศึกษา และการศึกษาอภยาศัยนวัตกรรมหรือแนวทางต่าง ๆ ที่เหมาะสม และสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับเยาวชนได้อย่างยั่งยืน

การเรียนรู้ของเยาวชนเป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถพัฒนาความคิดและจิตสำนึกของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองจะต้องมีมาตรฐานเดียวกัน เพราะความเป็นพลเมืองที่ดีย่อมมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้ของเยาวชน ซึ่งอาจจะได้แก่สื่อการสอนจะต้องสามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งสามารถพัฒนาองค์ความรู้ สร้างทักษะ และปลูกฝังเจตคติได้อย่างเหมาะสม เพราะฉะนั้นการสร้างนวัตกรรม (Innovation) สื่อการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะ และปลูกฝังเจตคติได้ด้วย จะสามารถพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศได้

การพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนรูปแบบใหม่ดังกล่าว จะสามารถแก้ไขปัญหาการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาความคิดและจิตสำนึกของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบอีกวิธีหนึ่ง เพื่อให้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา (Educational Innovation) ช่วยในการพัฒนาการ

เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย ในการนี้ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยทำการศึกษาเนื้อหาทางวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปพัฒนาสู่นวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองของเยาวชนในโอกาสต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของประเทศ โดยเฉพาะกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองระดับเยาวชน ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

(2) เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาสร้างสื่อการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นองค์ความรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมือง การปลูกจิตสำนึก การสร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของผู้เรียน

(3) เพื่อพัฒนาวัตกรรมสื่อการสอนที่สอดคล้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับอุดมศึกษา จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบในรูปแบบของเรื่องสั้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองของเยาวชนภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลง แนวทางการพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี และแนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน โดยศึกษาองค์ความรู้จากผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง กำหนดประเด็นความเป็นพลเมือง สำรวจความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ยความสำคัญของเนื้อหาและวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนใช้กับเยาวชนในโอกาสต่อไป

1.4 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยสำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับหัวข้อความเป็นพลเมือง นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์อย่างเป็น

ระบบเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสื่อการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความตระหนักในการดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาวิจัยองค์ความรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองของประเทศ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามเพื่อหาคำระบบความสำคัญของประเด็นความรู้และกำหนดรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในปัจจุบัน

1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับ

(1) ทำให้เกิดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศที่หลากหลายภายใต้แนวคิดทางสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง

(2) ทำให้ทราบแนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ สำหรับใช้ในการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความเป็นพลเมือง เทคนิคและวิธีการปลูกจิตสำนึก การสร้างความตระหนักและการให้ความสำคัญต่อความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ จนทำให้เกิดการพัฒนาตนเองของผู้เรียนในทิศทางที่เหมาะสมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

(3) ทำให้มีนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและในระดับอุดมศึกษา และสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนในด้านความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ โดยพัฒนาจากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบต่อไป

2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง

สำหรับแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองเพื่อเป็นพื้นฐานของกรอบการวิจัย ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญในเบื้องต้นสำหรับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของประชาชนในรัฐได้แก่ ความเป็นรัฐซึ่งมีประชาชนเป็นองค์ประกอบ ความเป็นพลเมืองของประชาชนในรัฐ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาแนวทางและความสำคัญในการพัฒนาประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของรัฐและเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของประชาชนกับรัฐดังมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรัฐกับพลเมือง

รัฐ ถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญทางสังคม เป็นสถาบันหรือองค์การที่ประกอบขึ้นจากประชาชนอย่างมีระบบระเบียบในดินแดนใดดินแดนหนึ่ง มีอำนาจในการปกครองตนเอง โดยมีพลเมืองเป็นกำลังสำคัญของรัฐ ในฐานะที่ประชาชนหรือประชากรเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของรัฐนอกเหนือจากอำนาจอธิปไตยและดินแดน และเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทต่อการพัฒนาความมั่นคงของรัฐนั้น และมีองค์ประกอบพื้นฐานตามหลักรัฐศาสตร์ 3 องค์ประกอบด้วยกัน ดังนี้

2.1.1 ด้านประชากร

ประชากรเป็นองค์ประกอบของรัฐ ในฐานะที่รัฐเป็นสถาบันทางสังคมที่เกิดขึ้นจากประชาชนซึ่งเป็นประชากรของรัฐ ถ้าหากว่าไม่มีประชากรไม่ถือว่าเป็นรัฐตามหลักรัฐศาสตร์ สำหรับจำนวนประชากรแต่ละรัฐย่อมมีจำนวนแตกต่างกันได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีเชื้อชาติหรือภาษาเดียวกัน แต่ต้องมีเจตนาที่จะอยู่ร่วมกันภายใต้การปกครองหรือกฎเกณฑ์เดียวกันของรัฐนั้น ในการขับเคลื่อนความเป็นอยู่ของรัฐ ไม่ว่ารัฐนั้นจะปกครองในรูปแบบใด ก็ตาม รัฐจะมั่นคงหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเป็นพลเมืองของประชาชนซึ่งเป็นประชากรของรัฐ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาคนหรือประชาชนให้มีความรู้ มีทักษะและมีเจตคติที่ดีงาม และมีความเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐเพื่อความมั่นคงของรัฐในทุกด้าน

2.1.2 ด้านดินแดนและอาณาเขต

รัฐจะต้องมีดินแดน มีพื้นที่ หรือขอบเขตจำกัดและแน่นอน รัฐจะดำรงอยู่ไม่ได้ ถ้าไม่มีดินแดนเป็นอาณาเขตของตนเอง ดินแดนจึงถือเป็นเงื่อนไขอีกอย่างหนึ่งของความเป็นรัฐตามหลักรัฐศาสตร์ หรือหลักการปกครองรัฐ เพราะฉะนั้นรัฐจะต้องมีอาณาเขตที่แน่นอน เพื่อความเป็นเอกภาพในการใช้อำนาจในรัฐนั้น และมีความเป็นอิสระจากรัฐอื่น ดินแดนดังกล่าวไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องมีเนื้อที่มากน้อยเพียงใด ดินแดนของรัฐจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นรัฐ

2.1.3 ด้านอำนาจอธิปไตย

อำนาจอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรือ รัฐเป็นอำนาจที่แสดงความเป็นใหญ่เหนือสิ่งอื่นใดในการปกครองรัฐ และแสดงถึงความเป็นรัฐที่มีอิสระไม่ขึ้นอยู่กับรัฐใดในทางการปกครอง การมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง หมายถึงอำนาจการดำเนินกิจการทั้งหลาย ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองหรือจัดการภายในและภายนอกรัฐได้อย่างอิสระ ถ้าหากเป็นการปกครองในระบบประชาธิปไตยในกรณีของประเทศไทย อำนาจอธิปไตย

ได้แก่ อำนาจในการบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ เพราะฉะนั้นอำนาจเหล่านี้ มีความสำคัญต่อการปกครองรัฐ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการบังคับบัญชาและสร้างความสงบสุขภายในของรัฐนั้น

2.2 ความหมายของพลเมือง

ความเป็นพลเมือง หมายถึงความเป็นพลเมืองของประชาชนที่จะแสดงถึงพลังของประเทศที่จะสามารถขับเคลื่อนรัฐหรือประเทศให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ความเป็นพลเมืองของประชาชนในประเทศนั้นควรมีคุณลักษณะอย่างไร จะต้องทำความเข้าใจบนพื้นฐานของความหมายของพลเมืองดังนี้

2.2.1 ความเป็นพลเมือง

คำว่า “พลเมือง” หมายความว่า พลกำลังของประเทศ พลเมืองซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศ มีสัญชาติ มีสิทธิหน้าที่ภายใต้กฎหมายของรัฐ หรือแปลว่าคนที่สนับสนุนกำลังอำนาจของผู้ปกครองบ้านเมืองหรือเป็นคนที่อยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ปกครอง แตกต่างจากประชาชนหรือราษฎร พลเมืองจะแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการรักษาสิทธิของตน รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการแสดงออกซึ่งสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น⁵

หรือคำว่า “พลเมือง” แปลตรงตัวได้ว่า กำลังของเมือง หมายถึงผู้คนทั้งหมดที่อยู่ในประเทศประเทศหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นกำลังสำคัญของรัฐในด้านต่าง ๆ ตามศัพท์ภาษาอังกฤษมาจากคำว่า citizen หมายถึง คนที่รวมกลุ่มกันอยู่ในเมืองหรือชุมชน พัฒนาการและการขยายตัวของความเป็นพลเมืองเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับความเติบโตของเมืองและการถือกำเนิดของรัฐชาติ มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และรัฐ แตกต่างจากประชากร ราษฎร หรือประชาชน เพราะพลเมืองคือคนที่ตระหนักว่าตนเองเป็นกำลังสำคัญของเมือง มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองหรือประเทศไปข้างหน้า⁶ ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ สามารถวิเคราะห์ถึงความสำคัญของพลเมืองได้ว่าพลเมืองมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกลไกของรัฐหรือประเทศในอนาคต

⁵ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). *พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์. หน้า 11.

⁶ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2555). *ชาวอารยะ ชาวศิวิไลซ์ที่ใฝ่หา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซัคเซส มีเดีย จำกัด. หน้า 163-164.

2.2.2 ความเป็นพลเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

ในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อาจมีความแตกต่างจากระบอบอื่นอยู่ ในประเด็นความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังกล่าว ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองและกฎหมายมหาชน ได้อธิบายเกี่ยวกับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” จะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 6 ประการ คือ มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ เห็นคนเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาค เคารพและยอมรับความแตกต่าง เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพกติกา เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อสังคม⁷

เพราะฉะนั้นจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายของพลเมือง จึงเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมือง เพราะความเป็นพลเมือง (Citizen) มีความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งเป็นสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐ และประชาชน ราษฎร หรือต่อสมาชิกด้วยกัน แตกต่างจากคำว่าประชาชนที่เป็นผู้รับคำสั่งทำตามผู้อื่นหรือผู้ปกครองเท่านั้นเพราะฉะนั้นความเป็นพลเมืองและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานของการศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับการศึกษาวิจัยแนวทางพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง มุ่งเน้นวิธีการวิจัยในเชิงผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีคิดในการดำเนินการวิจัย คือ การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองของเยาวชน แนวทางของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองที่ดี และใน ส่วนสำคัญของการวิจัยคือ การศึกษาเนื้อหา องค์ความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง เพื่อนำ ข้อมูลไปวิเคราะห์ และสอบถามความคิดเห็นของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง สรุปผลเพื่อเป็นข้อมูล

⁷ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). *พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์. หน้า 14.

พื้นฐานในการสร้างนวัตกรรมสื่อการสอน สำหรับการพัฒนาความเป็นพลเมือง ทดลองใช้และประเมินผลในการวิจัยระยะต่อไป

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับวิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.1.1 การระดมความคิดเห็น

ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองเป็นข้อมูลสำคัญ ในการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง ในส่วนจึงได้ดำเนินการโดยการประชุม/สัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปเป็นแนวทางในการวิจัยในลำดับต่อไป โดยมุ่งเน้นผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคม รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เป็นต้น

3.1.2 การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

การสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเป็นการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองจากบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงลึก เกี่ยวกับข้อมูลแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง นวัตกรรม สื่อการสอน สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเยาวชน และแบบสัมภาษณ์จะครอบคลุมเนื้อหา 4 ส่วนด้วยกัน โดยสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง และนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยตามวิธีการวิจัยที่กำหนดต่อไป

3.1.3 ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง จากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้รับจากการระดมความคิดเห็นและการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการตามวิธีวิจัยที่กำหนดต่อไป

3.1.4 สอบถามความคิดเห็น

ในการวิจัยได้มีการสอบถามความคิดเห็นจากแบบสอบถามที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น และนำมาสร้างแบบสอบถาม เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชากรกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง ภายหลังที่ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการ

ระดมความคิดเห็น การสัมภาษณ์ และสอบถามนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐหรือในกำกับและเอกชน

3.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรกลุ่มตัวอย่างในการทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง ไว้ 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มประชากรในการระดมความคิดเห็น กลุ่มประชากรสำหรับการสัมภาษณ์ และกลุ่มประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม และจัดเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มประชากร ดังนี้

3.2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการระดมความคิดเห็น

ในการวิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างในการระดมความคิดเห็นความคิดเห็น โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ วิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองโดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นไว้เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับแนวทางการวิจัย

3.2.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์

ในการวิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ได้จัดเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิและบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง ตามกรอบของแบบสัมภาษณ์ภายใต้วัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

3.2.3 ประชากรกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นโดยเลือกประชากรกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 195 คน โดยมีแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลตามลำดับตั้งแต่การระดับความคิด การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองและการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ที่ได้รับมาวิเคราะห์และสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สำหรับสำรวจความคิดเห็นตามลำดับ และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชนภายใต้สังคมปัจจุบันต่อไป

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยและกรอบแนวคิดที่กำหนด สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เป็นมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ดังมีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง

สำหรับการวิจัยแนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองโดยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยตามลำดับแล้ว สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ ได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 ด้านปัจจัยเสี่ยงทางสังคม

ในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชนในปัจจุบันจะต้องสอดคล้องกับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ทางสังคมปัจจุบันด้วย ในการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบพบว่า ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชน และปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนมากที่สุดได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร การบริโภคข่าวสารที่ไม่มีข้อจำกัด ไม่สามารถควบคุมได้ ความเป็นอิสระในการใช้อินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น รองลงมาคือสังคมวัตถุนิยม และลำดับถัดมาได้แก่ปัจจัยเสี่ยงด้านการสื่อสารมวลชนและการบริโภคข่าวสาร ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นใน 3 ลำดับแรกที่พบว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงทางสังคมที่ควรนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาเยาวชนประกอบกับการพัฒนาความเป็นพลเมือง

4.1.2 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองของประเทศไทย พบว่าในปัจจุบันความเป็นพลเมืองของเยาวชนภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะต้องมีคุณลักษณะพื้นฐาน คือ เป็นมนุษย์ที่มีความรู้ ความสามารถและมีความประพฤติดี มีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสังคมได้ ตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศ เป็นประชาชนที่สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคนดี คิดอย่างมีเหตุผลและมีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

4.1.3 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาต่อการพัฒนาความเป็นพลเมือง

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองด้วยส่วนหนึ่ง ในการศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจะต้องกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนใน 3 ระดับ คือ พัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมือง พัฒนาผู้เรียนภายใต้มาตรฐานวิชาชีพในแต่ละสาขาวิชา และพัฒนาผู้เรียนให้มีความเชี่ยวชาญและมีโอกาสในการประกอบอาชีพ เพราะฉะนั้นในหลักการพื้นฐานของการพัฒนาผู้เรียน สถาบันอุดมศึกษาจึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพลเมืองเป็นลำดับแรก

และจากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาควรมีแนวทางในการพัฒนาเยาวชนที่หลากหลาย โดยมีลำดับประเด็นความสำคัญในการพัฒนา คือ ควรส่งเสริมและปลูกฝังเจตคติด้านความเป็นพลเมืองและควรมีคุณธรรมจริยธรรม รองลงมาควรพัฒนาผู้สอนให้เป็นแบบอย่างความเป็นพลเมือง และรองลงมาควรส่งเสริมวิธีการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง/การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้

4.2 แนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอน

สำหรับแนวทางการพัฒนาสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมืองของเยาวชน ซึ่งเป็นประเด็นหลักของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยได้ดังนี้

4.2.1 มาตรฐานการเรียนรู้ด้านความเป็นพลเมือง

สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองทั้งในระบบการศึกษา นอก ระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องต้องมีมาตรฐานการเรียนรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมืองเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นการพัฒนาสื่อการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษาและจะต้องสอดคล้องกับการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย จึงจะส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชนได้ดี เพราะฉะนั้นในระบบ การศึกษาจะต้องพิจารณาหลักสูตร รายวิชาในหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ส่วนนอกระบบอาจจะต้องพัฒนาด้านสื่อการเรียนรู้ แบบอย่าง ต้นแบบ และสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของเยาวชน

4.2.2 กรอบการพัฒนาสื่อการเรียนรู้

เพื่อให้สื่อการเรียนรู้มีมาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย จากการศึกษาวิจัยพบว่าข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา

นวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาความเป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่

ด้านความรู้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 5 ลำดับแรกของความรู้ที่เยาวชนจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อความเป็นพลเมืองได้แก่ ลำดับแรก ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ลำดับที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและบรรทัดฐานทางสังคม ลำดับที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ความเป็นพลเมืองไทย ลำดับที่ 4 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมกัน และลำดับ 5 ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 25 ประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน

ด้านทักษะ จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 5 ลำดับแรกของทักษะที่เยาวชนจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อความเป็นพลเมืองได้แก่ ลำดับแรก ทักษะในการวิเคราะห์และเลือกใช้ข้อมูลอย่างมีเหตุผล ลำดับที่ 2 ทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ลำดับที่ 3 ทักษะในการพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ลำดับที่ 4 ทักษะด้านความคิดเชิงสร้างสรรค์ ลำดับที่ 5 ทักษะการดำรงชีวิต รู้จักช่วยเหลือและพึ่งตนเองก่อนพึ่งผู้อื่น จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 25 ประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน

ด้านคุณธรรม จริยธรรม จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 5 ลำดับแรกของคุณธรรม จริยธรรมที่เยาวชนจะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อความเป็นพลเมืองได้แก่ การเสียสละ รู้จักการให้ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม ลำดับที่ 2 ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ สุจริต ลำดับที่ 3 การมีวินัย เคารพต่อกฎหมาย ลำดับที่ 5 การรักครอบครัวซึ่งเป็นฐานฐานสำคัญทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 25 ประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน

4.2.3 รูปแบบของสื่อการเรียนรู้

สำหรับรูปแบบของสื่อการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับเยาวชนและเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อต่อไปในอนาคต จากการวิจัยพบว่าสื่อการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชนไทยในสังคมปัจจุบัน ในลำดับแรกจะต้องสร้างความแปลกใหม่กระตุ้นความสนใจโดยใช้รูปแบบที่เหมาะสม สวยงาม รองลงมาจะต้องใช้วิธีการถ่ายทอดที่สร้างสรรค์น่าสนใจและเหมาะสมกับวัยรุ่น และจะต้องส่งเสริมทักษะการแก้ไขปัญหาจากกรณีตัวอย่าง เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของสื่อการเรียนรู้ เช่น เรื่องสั้น หนังสือ เป็นต้น โดยใช้เนื้อในประเด็นที่ได้ทำการศึกษาวิจัยมาเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นของสื่อการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนในการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุปผลการดำเนินการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน แนวทางการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถสรุปและมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 บทสรุป

สำหรับบทสรุปของแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาสื่อการเรียนรู้จะต้องวิเคราะห์บริบททางสังคมปัจจุบันและความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมความเป็นพลเมืองของเยาวชน ซึ่งพบปัจจัยเสี่ยงทางสังคมปัจจุบันที่ส่งผลมากที่สุดต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองได้แก่ ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และในการพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาความเป็นพลเมืองจะต้องมีมาตรฐานเดียวกันในการพัฒนาเยาวชนทั้งในระบบการศึกษา นอกกระบวน และการศึกษาตามอัธยาศัย และจะต้องสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองภายใต้มาตรฐานเดียวกันอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้สำหรับความเป็นพลเมือง ด้านทักษะการดำรงชีวิตในสังคม และด้านคุณธรรม จริยธรรม และเจตคติ ซึ่งสามารถนำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยที่ได้วิเคราะห์ความสำคัญของประเด็นการพัฒนาความเป็นพลเมืองมาเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาของสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้เยาวชนมีความเป็นพลเมืองที่เท่าเทียมกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนานวัตกรรมสื่อการสอนหรือสื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองของเยาวชน จากบทสรุปของการวิจัยการพัฒนานวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ด้านการพัฒนาความเป็นพลเมือง ภาครัฐส่งเสริมการพัฒนาสื่อที่สร้างสรรค์ แปลกใหม่และเหมาะสมกับเยาวชนซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีความเสี่ยงในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยสื่อการเรียนรู้จะต้องให้ความรู้ พัฒนาทักษะการใช้ชีวิต และสามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ในขณะเดียวกัน โดยนำประเด็นจากการวิเคราะห์ผลการวิจัยมากำหนดประเด็นในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดังกล่าว และรัฐจะต้องส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองด้วยสื่อการเรียนรู้ดังกล่าว

อย่างเหมาะสม และมีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เยาวชนของประเทศมีความเป็นพลเมืองที่เท่าเทียมกัน

บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2555). **ชาวอารยะ ชาวศิวิไลซ์ที่ไร้หา**. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์ซัคเซส มีเดีย จำกัด. หน้า 163-164.

คณะอนุกรรมการ กนป. ด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ดี. (2554).

ยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553-2561.

กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

ปริญญญา เทวนฤมิตรกุล. (2552). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) :**

พัฒนาการการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่ “คน”. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2556). **พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบ**

ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์. หน้า 14.

บนเส้นทางอำนาจของ กกต.:
กรณีสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
มองผ่านบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามฉบับ

The Route of Election Commission's Power:

Looking through 3 versions of Thai constitution regarding the case of
ordering a re-election and withdrawing the right of election.

ณัฐกร วิทิตานนท์¹

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง,
333 ตำบลท่าสุต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100,
เมลติดต่อ: vititanon@hotmail.com

Nuttakorn Vititanon²

School of Law, Mae Fah Luang University,
333 Thasud, Muang District, Chiang Rai 57100,
E-mail: vititanon@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในรอบกว่า 20 ปีมานี้ นับแต่คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ "กกต." ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 บทบาทหนึ่งซึ่งถูกตั้งคำถาม และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักอยู่โดยตลอด คือ การสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือ "ไบเลื่อง" กับการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง หรือ "ไบแดง"

บทความชิ้นนี้พยายามชี้ให้เห็นว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญถาวรทั้ง 3 ฉบับ นับจากปี 2540, ปี 2550 จนถึงปี 2560 อำนาจในเรื่องนี้ของ กกต.ได้ถูกลดทอนลงมาเป็นลำดับ ปัจจุบัน กกต.คงเหลืออำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ กับระบับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราว อำนาจ

¹ อาจารย์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

² Lecturer, School of Law, Mae Fah Luang University

ดังกล่าวถึงแม้จะใช้ได้เพียงแค่ช่วง 'ก่อน' ประกาศผลการเลือกตั้ง ทว่าก็ย่อมเป็นการปิดกั้นการตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. โดยประชาชนผ่านกลไกทางศาลอยู่ดี

คำสำคัญ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่, การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

Abstract

Almost 20 years since the Election Commission (EC) has been established by the 2007 Constitution, its seriously criticized roles are to require a new election or "yellow card" and to revoke the right of election or "red card."

This paper tried to point out these roles of EC under 3 versions of permanent constitutions, 1997, 2007 and 2017 of Thai Constitution, which the power of the Election Commission were lessened respectively. In present, EC still has powers to order a new election and derogate the right of the election candidacy for a temporality. Although EC can use these authorities only prior to an announcement of the result of an election, this conditions had blocked the judicial procedure to examine the EC's using of its power and authority.

Keywords: Election Commission of Thailand, order for re-election, withdrawal of rights of election

1. บทนำ

สำหรับนานาอารยประเทศที่เป็นประชาธิปไตย หลายประเทศกำหนดให้การบริหารจัดการการเลือกตั้งอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่มีชื่อเรียกโดยทั่วไปว่า “องค์กรจัดการเลือกตั้ง” (Election Management Body: EMB) ขณะที่ประเทศไทย การเลือกตั้งประเภทต่าง ๆ ในอดีตนั้นมิได้มีกระทรวงมหาดไทยเป็นองค์กรจัดการเลือกตั้ง ท่ามกลางข้อกังขามากมายถึงความ เป็นกลาง เนื่องด้วยขึ้นต่อฝ่ายบริหารที่มีส่วนได้-เสียโดยตรง ซึ่งอาจให้คุณ-โทษแก่ฝ่ายปฏิบัติได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” หรือ กกต.ขึ้นเป็นครั้งแรก หมายความว่า การจัดการเลือกตั้งซึ่งแต่เดิมอยู่ในความ รับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย จะเปลี่ยนมาอยู่ในความรับผิดชอบของ กกต.แทน

การประกาศผลการเลือกตั้งในห้วงเวลานั้นจะทำให้โดยทันทีเมื่อมีการประกาศผลการนับ คะแนนแล้ว หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้มีการคัดค้าน โดยผู้สมัครจะต้องยื่นฟ้องต่อศาล ยุติธรรม ทว่าก็มักจะมีการยุบสภาเสียก่อนที่จะศาลจะตัดสินให้มีการเลือกตั้งใหม่ ส่วนคดีอาญา กรณีการซื้อเสียงก็มีการดำเนินคดีได้ไม่มากรายนัก³

2. อำนาจ กกต.ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540

เนื่องจากเหตุผลข้างต้น รัฐธรรมนูญปี 2540 จึงพยายามออกแบบให้ กกต.มีอำนาจ มาก และมีหน้าที่ครอบคลุมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการควบคุม และดำเนินการจัดให้มีการ เลือกตั้ง ทั้งระดับชาติ⁴ และระดับท้องถิ่น⁵ รวมถึงการออกเสียงประชามติ การสืบสวนสอบสวน

³ โทม อริยา, “ระบบการเลือกตั้ง,” สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540), (กรุงเทพฯ: องค์การค้ำ ของคุรุสภา, 2544), หน้า 35.

⁴ การเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) กับ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.)

⁵ การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทั้ง 5 รูปแบบ ดังนี้ องค์การบริหารส่วนจังหวัด, เทศบาล, องค์การบริหารส่วนตำบล, เมืองพัทยา และ กรุงเทพมหานคร

ข้อสังเกตคือ การเลือกตั้งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน (ตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457) และการเลือกตั้งสมาชิก สภาเขต (ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528) มิใช่อยู่ในความรับผิดชอบของ กกต.ดังเช่นที่ มักเข้าใจกัน โดยกรณีแรกอยู่ภายใต้อำนาจของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และกรณีหลังมีกรุงเทพมหานคร เป็นผู้กำกับดูแล

และวินิจฉัยชี้ขาด กระทั่งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ได้ ตาม **มาตรา 145(4)**⁶ หรือที่มักเรียกว่า “ใบเหลือง” คือมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำที่ไม่สุจริต แต่เป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้สมัคร หรือไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับผู้สมัคร อาจเทียบได้กับ “ใบเหลือง” ในเกมฟุตบอล ซึ่งแจกให้กับนักฟุตบอลที่เล่นผิดกติกา แต่ยังไม่รุนแรงถึงขั้นที่จะต้องไล่ออกจากสนาม ซึ่ง กกต.ก็ได้วางแผนทางวินิจฉัยไว้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกันกับการแจกใบเหลืองนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม จากปัญหาที่มีการร้องเรียนและคัดค้านจำนวนมาก จนต้องจัดให้มีการเลือกตั้งซ้ำแล้วซ้ำเล่าหลายต่อหลายรอบ⁷ ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและเป็นการสิ้นเปลืองต่อมาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 จึงได้เพิ่มเติมส่วนที่ 10 เรื่องการดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (มาตรา 85/1-85/10) เข้าไป เป็นการขยายอำนาจ (เพิ่มเติมกว่าที่มีเขียนในรัฐธรรมนูญ) ให้แก่ กกต. ในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้สมัครเป็นเวลา 1 ปี หากเห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้นั้นกระทำการ ก่อให้ผู้อื่นกระทำ สบสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว ภายใต้เงื่อนไขบางประการ⁸

ข้างต้นคือที่มาของสิ่งที่ถูกเรียกว่า “ใบแดง” ในภาษาสื่อมวลชน ซึ่งในทางพิจารณาของ กกต. หมายถึงการทุจริตเลือกตั้งที่ค่อนข้างชัดเจนว่าเป็นการกระทำของผู้สมัครเอง หรือผู้ที่มีความเชื่อมโยงกับผู้สมัคร เช่นเดียวกับ “ใบแดง” ในกีฬาฟุตบอลที่ผู้ตัดสินใช้กับนักฟุตบอลที่ทำผิดกติกาอย่างร้ายแรงจนสมควรที่จะต้องถูกไล่ออกจากสนาม

⁶ **มาตรา 145(4)** ระบุให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจ “สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม”

⁷ การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543 ทว่ากว่าที่ กกต. จะมีมติประกาศรับรองผล ส.ว.ครบทั้ง 200 คนได้ ก็ล่วงเลยไปถึงเดือนกรกฎาคมแล้ว โดยช่วงระหว่างนั้น กกต. จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีกถึง 4 ครั้ง ครั้งที่ 2 เมื่อ 29 เมษายน (35 จังหวัด) ครั้งที่ 3 เมื่อ 4 มิถุนายน (9 จังหวัด) ครั้งที่ 4 เมื่อ 9 กรกฎาคม (4 จังหวัด) และครั้งสุดท้าย เมื่อ 22 กรกฎาคม (1 จังหวัด) ดู นิพัทธ์ สระฉันทพงษ์, “การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543,” จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา_พ.ศ._2543

⁸ นั่นคือ ก่อนมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งให้ กกต. แจ้งความเห็นพร้อมด้วยสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังคณะกรรมการตรวจสอบ ซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะเสียก่อน เพื่อให้แสดงความเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นต่างจาก กกต. กรณีเห็นต่าง กกต. จะวินิจฉัยตามเดิมก็ได้ แต่ต้องประกาศคำวินิจฉัยพร้อมเหตุผลและความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบลงในราชกิจจานุเบกษา

เกิดกลายเป็นคำถามใหญ่ขึ้นว่า แล้วมีองค์กรใดที่สามารถเข้าไปตรวจสอบการใช้อำนาจนี้ได้บ้าง มากน้อยเพียงใด และอย่างไร

ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540⁹ ต้องเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งอยู่บ่อยครั้ง มีสาเหตุจากบทบัญญัติในประเด็นการใช้อำนาจของ กกต.ที่ไม่ชัดเจน นำไปสู่ปัญหาในการใช้และการตีความขององค์กรผู้ใช้อำนาจ เป็นต้นว่าการใช้อำนาจของ กกต.เป็นการใช้อำนาจทางปกครองหรือเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเกี่ยวพันกับเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง แม้กระทั่งศาลยุติธรรมด้วย

กล่าวตามจริง ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะไม่ได้กำหนดให้ กกต.มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเพียงองค์กรเดียว ทว่าแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกลับเป็นไปในทิศทางเช่นนั้น นั่นคือ กกต.มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดดังเช่นตุลาการ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นองค์กรที่มีลักษณะ “กึ่งตุลาการ” (Quasi-Judicial Body) มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือดำเนินกิจการทางปกครอง แต่เป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ต้องถือเป็นที่ยุติ ไม่อาจนำเรื่องซึ่ง กกต.ได้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นเสร็จสิ้นแล้วไปฟ้องต่อศาลอื่น เพื่อให้ศาลนั้น ๆ ดำเนินการพิจารณาพิพากษาได้อีก¹⁰

⁹ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญปี 2540 เกี่ยวกับ กกต.อยู่ในหมวด 6 รัฐสภา ส่วนที่ 4 คณะกรรมการการเลือกตั้ง มีทั้งหมด 13 มาตรา กกต.ประกอบด้วยประธานกรรมการการเลือกตั้ง 1 คน และกรรมการการเลือกตั้ง 4 คน (มาตรา 136) และมีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี (มาตรา 140) โดยมาตรา 144 ระบุให้ “เป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริต และเที่ยงธรรม” ยิ่งไปกว่านั้น กกต.ยังมีอำนาจหน้าที่สำคัญคือ สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย (มาตรา 145(3))

¹⁰ คำวินิจฉัยที่ 52/2546 ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2546 กกต.ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยอำนาจหน้าที่ของตนตามรัฐธรรมนูญมาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3) กรณีคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 84/2544 ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2544 ได้วินิจฉัยว่า กกต.และ กกต.ประจำเขตเลือกตั้งอาจถูกดำเนินคดีในศาลปกครองได้ ตามที่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขตเลือกตั้งคนหนึ่งได้ฟ้อง กกต. และ กกต.ประจำเขตเลือกตั้งดังกล่าวต่อศาลปกครองกลาง โดยกล่าวหาว่า กกต.ประจำเขตเลือกตั้งมีพฤติการณ์ส่อเจตนาที่จะทำให้เกิดการทุจริตในการเลือกตั้ง ขอให้ศาลปกครองกลางมีคำสั่งว่าคำสั่งของ กกต.และ กกต.ประจำเขตเลือกตั้งมีชอบด้วยกฎหมาย และขอให้เพิกถอนคำสั่ง ซึ่งศาลปกครองกลางได้วินิจฉัยว่า กกต.ได้ใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดไปตามมาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ให้อำนาจไว้อันเป็นอำนาจหน้าที่ที่มีสภาพเด็ดขาด ศาลไม่มีอำนาจรับคำฟ้องนี้ไว้พิจารณาหรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นได้ จึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องคดีนี้ไว้พิจารณา ผู้ฟ้องจึงได้อุทธรณ์คดีต่อศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองสูงสุดได้มีคำสั่งให้รับคดีไว้พิจารณา กกต.จึงเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยคดีนี้ว่า “การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตาม

ภายหลังจากที่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญข้างต้นแล้ว ศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยคดีพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นไปในการทำงานเดียวกันว่าไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้¹¹

อย่างไรก็ดี ในเวลาต่อมาได้มีแนวทางที่ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ เฉพาะการใช้อำนาจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเท่านั้นที่ให้อำนาจคำวินิจฉัยของ กกต. เป็นที่สุด ได้แก่ อำนาจในการสืบสวนสอบสวน สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ สั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ประกาศผลเลือกตั้ง และวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อโต้แย้ง ขณะที่กรณีอื่นนอกจากนี้ให้อำนาจการใช้อำนาจตามกฎหมายประกอบ ซึ่งทำให้ กกต. ยังคงสามารถถูกตรวจสอบทางศาลได้ ยกตัวอย่างเช่น หากผู้สมัครไม่มีชื่อในประกาศของผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก็ให้ร้องต่อศาลยุติธรรมเพื่อวินิจฉัยว่าจะได้รับสมัครหรือไม่¹² ถ้าเป็นปัญหาเกี่ยวกับการออกกฎ คำสั่ง ประกาศ ระเบียบ หรือมีมติต่าง ๆ ย่อมถูกตรวจสอบ “ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ” (Constitutionality) โดยศาลรัฐธรรมนูญ เช่น กกต. ได้ออกหลักเกณฑ์ที่มีสาระจำกัดสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งเกินกว่าที่

กฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง เป็นลักษณะการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญอันมีผลให้การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3) ถือเป็นยุติ มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครองตามที่กล่าวอ้างแต่อย่างใด” อ้างใน จรูญ ศรีสุขใส, “คดีเลือกตั้ง ตอน 2: การตรวจสอบการเลือกตั้งโดยองค์กรตุลาการ,” เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย (3 กันยายน 2549), จาก <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=959>

¹¹ กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เช่น คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 681/2547, คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 780/2547 และคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 679/2547 กรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เช่น คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 895/2547, คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 955/2547, คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 34/2548, คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 142/2548, คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 652/2548, คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 265/2548 และคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 713/2548 อ้างใน ดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม, “บทเรียนคดีปกครองกับการจัดการเลือกตั้ง,” ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์วุฒิสภา, จาก http://library.senate.go.th/document/Ext3468/3468265_0002.PDF

¹² กรณีเช่นนี้ เดิมทีตามมาตรา 34 ของ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 ให้อำนาจศาลจังหวัด (กรณีต่างจังหวัด) หรือศาลแพ่ง (สำหรับกรุงเทพมหานคร) ที่จะวินิจฉัยว่าจะได้รับสมัครหรือไม่ และให้คำสั่งศาลเป็นที่สุด ก่อนที่จะเปลี่ยนมาเป็นศาลฎีกาตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2543 แตกต่างจาก พ.ร.บ.การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49 ที่กำหนดให้ กกต. กลางเข้ามาเป็นผู้วินิจฉัย ซึ่งทาง กกต. กลางเองก็สามารถมอบอำนาจให้ กกต. จว. ดำเนินการแทนได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

รัฐธรรมนูญรับรองไว้¹³ และ “ความชอบด้วยกฎหมาย” (Legality) โดยศาลปกครอง เช่น กกต. กลางมีคำสั่งให้ กกต. จังหวัดพ้นจากตำแหน่ง¹⁴ เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าศาลปกครองเริ่มมีบทบาทในการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งมากขึ้นในห้วงที่ประเทศยังไร้ซึ่งรัฐธรรมนูญถาวรใช้ เรื่อยมาจนถึงช่วงรอยต่อจากรัฐธรรมนูญชั่วคราวไปสู่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ไม่ว่าเรื่องของการแบ่งเขตเลือกตั้ง¹⁵ รวมถึงประเด็นคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง¹⁶ ฯลฯ

¹³ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 24/2543 ลงวันที่ 15 มิถุนายน 2543 เรื่อง ระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

¹⁴ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.88/2549 ลงวันที่ 27 เมษายน 2549 ซึ่งผู้ฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนระเบียบ กกต. ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและผู้ดำเนินการเลือกตั้งประจำจังหวัด พ.ศ. 2541 ข้อ 12 (13) ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ผู้ฟ้องได้รับการเสนอชื่อแต่งตั้งเป็น กกต. จว. และศาลได้พิพากษาให้เพิกถอนระเบียบดังกล่าว ศาลให้เหตุผลว่า “...ถึงแม้ว่าผู้ถูกฟ้องคดีจะเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ตาม แต่ก็มีข้อควรระวังที่จะไม่อาจถูกตรวจสอบการใช้อำนาจโดยองค์กรตุลาการได้แต่อย่างใด แม้การใช้อำนาจของผู้ถูกฟ้องคดีในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมายตามมาตรา 144 วรรคสอง อันมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 52/2546 ว่าการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นยุติ ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองก็ตาม แต่การใช้อำนาจของผู้ถูกฟ้องคดีในทางปกครอง เช่น การออกกฎ ออกคำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำอื่นใดย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายโดยศาลปกครอง...” คำพิพากษานี้ส่งผลให้ศาลปกครองสามารถเข้าไปตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. ได้มากขึ้น พิจารณาประกอบคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 5/2549 ลงวันที่ 9 มีนาคม 2549 เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266 ที่ระบุว่า “...การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีลักษณะทั้งการใช้อำนาจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งอาจเป็นการออกคำสั่งหรือกระทำการอื่นใด และการใช้อำนาจทางปกครองหรือการใช้อำนาจตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติหรือกฎหมายอื่นที่มีคำบังคับเสมอด้วยพระราชบัญญัติ ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ การออกคำสั่งทางปกครอง หรือการกระทำอื่นใด การที่คณะกรรมการการเลือกตั้งออกคำสั่งให้กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 บัญญัติไว้ซึ่งเป็นเรื่องของการบริหารจัดการภายในองค์กรของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ใช่กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการเลือกตั้งแต่อย่างใด...”

¹⁵ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ พ.31/2550

¹⁶ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.39/2552

3. อำนาจ กกต. ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2550

จวบจนเกิดความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ เป็นผลโดยตรงของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 นำไปสู่ **มาตรา 219 วรรคสาม** ซึ่งเขียนไว้ค่อนข้างชัดเจนถึงขอบเขตอำนาจของศาลยุติธรรมในคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องการควบคุมการใช้อำนาจของ กกต. สรุปได้ดังนี้

- (1) ให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา
- (2) ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
- (3) วิธีพิจารณาและวินิจฉัยคดีต้องใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็ว

การกำหนดเช่นนี้จึงเท่ากับเป็นการจำกัดอำนาจศาลปกครอง นั่นคือ อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งของ กกต. จากนั้นไปถือเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม ได้แก่ ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ แล้วแต่กรณี ส่วนศาลปกครองนั้นไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทเกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้งของ กกต. ได้อีกต่อไป¹⁷

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังบัญญัติให้ “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” (มาตรา 218) ดังนั้น ศาลยุติธรรมจึงเป็นศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป คดีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลใดศาลหนึ่งโดยเฉพาะย่อมถือว่าอยู่ภายในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม

¹⁷ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 545/2552 ซึ่งว่า “...ข้อพิพาทเกี่ยวกับกระบวนการรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้ง การประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง การรับเรื่องคัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบล เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นที่อยู่ในอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 219 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ...”, คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ฟ. 37/2553 ระบุว่า “การวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เป็นคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด แต่เป็นข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 219 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ...”, คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ฟ.43/2553 ซึ่งว่า “...คดีพิพาทเกี่ยวกับการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองในการจัดให้มีการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น คดีนี้จึงไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด แต่เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ตามมาตรา 219 วรรคสามของรัฐธรรมนูญ...”

ตัวอย่างคดีเลือกตั้งที่ศาลยุติธรรมรับไว้พิจารณา อาทิเช่น คดีเกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเพิกถอนการสมัครรับเลือกตั้ง (คดีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม), คดีขอให้มีคำสั่งเลือกตั้งใหม่และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (กรณีใบเหลือง-ใบแดง), คดีร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งชั่วคราวของ กกต. ที่สั่งให้บุคคลใดระงับการดำเนินการที่ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมเป็นการชั่วคราว เป็นต้น¹⁸

กล่าวเฉพาะในส่วนของการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง (ใบแดง) นั้น มาตรา 239¹⁹ ของรัฐธรรมนูญได้ระบุไว้โดยละเอียด กล่าวคือ ตามมาตรานี้ขั้นตอนการใช้อำนาจและการตรวจสอบการใช้อำนาจถูกจำแนกออกตามช่วงเวลา ระหว่าง “ก่อน” หรือ “หลัง” ประกาศผลการเลือกตั้ง และระดับของการเลือกตั้งว่าเป็นการเลือกตั้งระดับ “ท้องถิ่น” หรือระดับ “ชาติ” ดูได้จากตารางเปรียบเทียบข้างท้ายนี้

¹⁸ ข้อมูลส่วนนี้จากเว็บไซต์แผนกคดีเลือกตั้งในศาลฎีกา, <http://www.supremecourt.or.th/webportal/maincode/content.php?content=component/content/view.php&id=36&base=21&base=21>

¹⁹ มาตรา 239 ระบุว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด

ในกรณีที่ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าควรให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย เมื่อศาลฎีกาได้รับคำร้องของคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าศาลฎีกาจะมีคำสั่งยกคำร้อง ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้ใด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในเขตเลือกตั้งนั้นสิ้นสุดลง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคสองปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ มิให้นำบุคคลดังกล่าวเข้าในจำนวนรวมของสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

ให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม โดยการยื่นคำร้องต่อศาลตามวรรคสองให้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด”

ตารางที่ 1 อำนาจให้ใบเหลือง-ใบแดงตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550

ระดับ ช่วงเวลา	ก่อน ประกาศผลเลือกตั้ง	หลัง ประกาศผลเลือกตั้ง
การเลือกตั้งระดับชาติ (ส.ส., ส.ว.)	คำวินิจฉัยของ กกต. เป็นที่สุด	ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อวินิจฉัย
การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น (อบจ., เทศบาล, อบต. ฯลฯ)	คำวินิจฉัยของ กกต. เป็นที่สุด	ให้ยื่นคำร้องต่อศาล อุทธรณ์ และให้คำสั่งของ ศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด
การตรวจสอบโดยทางศาล	ไม่มี	มี

กล่าวเจาะจงเฉพาะอำนาจในการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง องค์การที่มีอำนาจนี้มี 2 องค์การด้วยกันได้แก่ ศาลยุติธรรม และ กกต. ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งมีหลายสิบข้อหา²⁰ ถ้าศาลวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิด กฎหมายได้กำหนดให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไปพร้อมกันด้วยระหว่าง 5-10 ปี (มีเฉพาะบางข้อหา และขึ้นอยู่กับบทกำหนดโทษ) ขณะที่ในกรณีมีหลักฐานเชื่อว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ภายใต้อำนาจตามกฎหมายของ กกต. ให้สั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครฯ ได้เช่นกัน ทั้งนี้ไม่เกิน 1 ปี ทว่าก็ปรากฏเป็นข่าวบ่อยครั้งที่ศาลได้สั่งยกคำร้องของ กกต. ตามที่มีมติเสนอให้ใบเหลือง-ใบแดง²¹ สังคมจึงเกิดคำถามต่อการทำงานของ กกต. ไม่พ้นตกเป็นเป้าถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากฝ่ายการเมือง

จากตารางข้างต้น พบว่ายังคงมีเพียงกรณีเดียวเท่านั้นที่องค์กรตุลาการไม่อาจเข้าไปตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. ได้เลย นั่นคือ การสั่งให้ใบเหลืองหรือใบแดง “ก่อน” ประกาศ

²⁰ กรณีการเลือกตั้งท้องถิ่นพบว่า มีทั้งสิ้น 26 ฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้ เช่น ใช้จ่ายเงินเกินกำหนด, ซื้อเสียง, จัดยานพาหนะขนคนไปเลือกตั้ง, ใช้ตำแหน่งหน้าที่กระทำการอันเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัคร, เล่นพนันขึ้นต่อผลการเลือกตั้ง เป็นอาทิ ดูเพิ่มเติมใน ญัตติกร วितานนท์ และธีระวัฒน์ ปาระมี, คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555), หน้า 186-194.

²¹ เช่น “ศาลยกคำร้องคืนสิทธิ “จุลพันธ์-ประสิทธิ์” แจกเงินปราศรัย,” ผู้จัดการออนไลน์ (24 มีนาคม 2552), จาก <http://www2.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9520000033522>; “2 อบจ.พะเยาได้ เส! ศาลยกคำร้องใบแดง-เหลือง,” โพสต์ทูเดย์ (27 ธันวาคม 2552), จาก <http://www.posttoday.com/local/north/5568>; “ศาลอุทธรณ์ยกคำร้องใบเหลือง “สุชุมพันธุ์” นั่งผู้ว่าฯ กทม.ต่อ,” ผู้จัดการออนไลน์ (5 กันยายน 2557), จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9570000102029>

ผลการเลือกตั้ง²² หนึ่ง การที่ กกต.มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในลักษณะนี้ ภาควิชาการมองว่าขัดต่อหลักนิติรัฐและหลักการแบ่งแยกอำนาจ เนื่องด้วยไปปิดช่องมิให้ฝ่ายตุลาการตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต.ในลักษณะนี้โดยสิ้นเชิง ต้องทำให้องค์กรตุลาการสามารถเข้ามาควบคุมการใช้อำนาจของ กกต.ได้เสมอ ไม่จำกัดระยะเวลา เพื่อปกป้องสิทธิของประชาชนโดยรวม²³

อีกทั้งรัฐธรรมนูญก็บัญญัติด้วยว่าอำนาจของศาลปกครองไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 223 วรรคสอง) เนื่องจากเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญที่มีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่ง กกต.ก็ถือเป็นหนึ่งในบรรดาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญนี้อยู่ด้วย ขณะเดียวกันก็มีข้อท้วงติงคือ ไม่เห็นด้วยกับการรับรองให้ กกต.มีฐานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ (Constitutional Organ) ทั้งที่ในเชิงทฤษฎี หาใช่องค์กรตามรัฐธรรมนูญโดยแท้²⁴

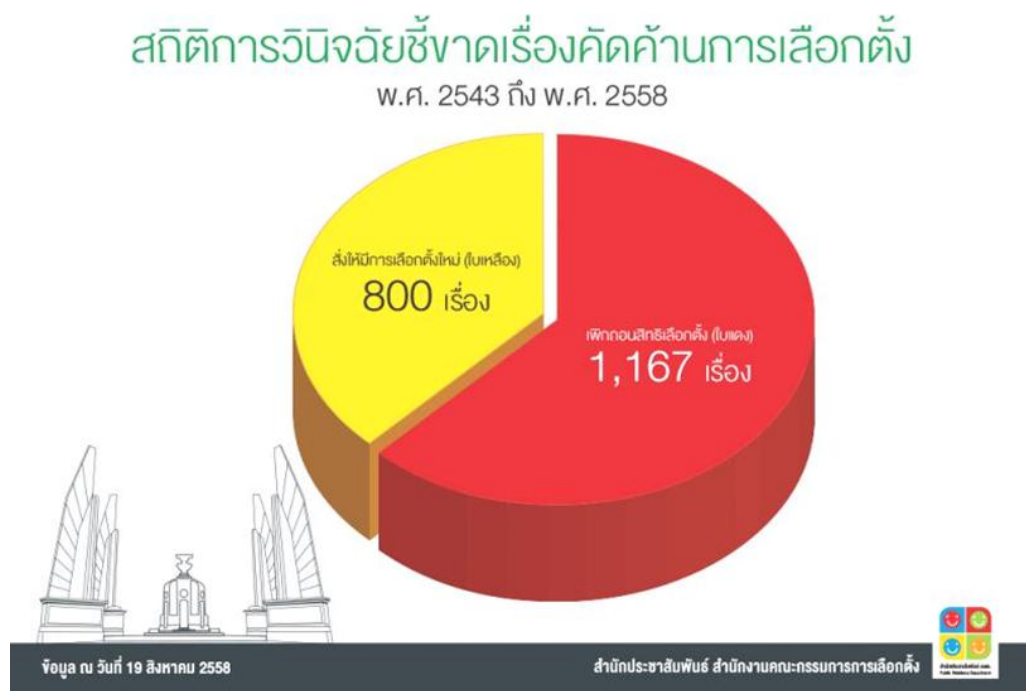
²² ในกรณีที่มีการร้องไปที่ศาลฎีกา เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า “ก่อน” การประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กกต.ได้มีมติเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง และให้มีการเลือกตั้งใหม่ ศาลจะถือว่าคำวินิจฉัยของ กกต.เป็นที่สุด ไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาและวินิจฉัยของศาลฎีกา และจะสั่งให้ยกคำร้องของผู้ร้อง เช่น คำสั่งศาลฎีกาที่ 35/2551, คำสั่งศาลฎีกาที่ 78/2551 เป็นต้น

²³ ตัวอย่างงานที่มีข้อเสนอทำนองนี้คือ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง โครงการการสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปการเมือง, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2550), จาก <http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2012/09/s48.pdf>; ปิยนุตร แสงกนกกุล, “ใบเหลือง ใบแดง กกต. และศาลฎีกา,” โอเพ่นออนไลน์ (10 มกราคม 2551), จาก <http://www.onopen.com/2008/01/2513>; พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, “ความเบ็ดเสร็จของ กกต. อีกประเด็นสำหรับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ,” เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย (21 มิถุนายน 2552), จาก <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1369>; กนกกริช น้อยสัมฤทธิ์, ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556, จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/148597.pdf>.

²⁴ อ่าน วรเจตน์ ภาคิรัตน์, “วิพากษ์ปัญหาขององค์กรอิสระตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ,” มติชนออนไลน์ (23 พฤษภาคม 2554), จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1306140947&grpId=01&catid=01

4. อำนาจ กกต.ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2560

ข้อมูลสถิตินับแต่ปี 2543 ถึงปี 2558²⁵ คาบเกี่ยวกับการรัฐประหารครั้งหลังเมื่อปี 2557 (ซึ่งส่งผลให้เราปลอดจากการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างเนิ่นนานจนถึงปัจจุบัน) พบว่า กกต.มีมติวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องคัดค้านการเลือกตั้งไปแล้วมากกว่า 1,900 เรื่อง ตัวเลขในที่นี้รวมทั้งการเลือกตั้ง ส.ส. (แยกเป็นใบแดง 45 เรื่อง ใบเหลือง 98 เรื่อง) การเลือกตั้ง ส.ว. (ใบแดง 12 เรื่อง ใบเหลือง 32 เรื่อง) ตลอดจนการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ใบแดง 1,110 เรื่อง ใบเหลือง 670 เรื่อง)²⁶

รูปที่ 1 การใช้อำนาจให้ใบเหลือง-ใบแดงของ กกต. ระหว่างปี 2543-2558

²⁵ ในรอบ 15 ปีนี้มีการเลือกตั้งทั่วไปรวมแล้ว 10 ครั้ง แยกเป็นการเลือกตั้ง ส.ว. จำนวน 4 ครั้ง เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543, 19 เมษายน 2549, 2 มีนาคม 2551 และ 30 มีนาคม 2557 กับ การเลือกตั้ง ส.ส. อีก 6 ครั้ง เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544, 6 กุมภาพันธ์ 2548, 2 เมษายน 2549, 23 ธันวาคม 2550, 3 กรกฎาคม 2554 และ 2 กุมภาพันธ์ 2557

²⁶ ดู “ใบแดง-ใบเหลือง เครื่องมือการปราบทุจริตเลือกตั้ง,” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (10 กันยายน 2558), จาก https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?nid=31&filename=

แม้ระหว่างกระบวนการยกร่างรัฐธรรมนูญที่กินเวลายาวนานจะเกิดข้อเสนอกีหลากหลายจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะจากคณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญเอง เป็นต้นว่าให้มี “ศาลเลือกตั้ง” โดยลดอำนาจ กกต. เหลือแค่ดูแลจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และรวบรวมหลักฐานความผิดกรณีการทุจริตเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนเรื่องของการแจกใบเหลือง-ใบแดง ให้เป็นหน้าที่ของศาลชั้นฎีกาพิเศษที่จะตั้งขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาตัดสินเลือกตั้งโดยเฉพาะ กระทั่งเสนอให้ใช้ “คณะกรรมการดำเนินการจัดการเลือกตั้ง” (กจต.) ที่มีกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงศึกษาธิการเป็นแกนหลักเข้ามาทำหน้าที่บริหารจัดการการเลือกตั้งแทน กกต. ก็ยังมี²⁷

อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ยังคงหลักการเดิม ใกล้เคียงกับมาตรการที่เคยมีในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 นอกจากปรับถ้อยคำให้รัดกุม เป็นต้นว่าเปลี่ยนคำว่า “เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง” (กรณีก่อนประกาศผลเลือกตั้ง) เป็น “สั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราว”²⁸, ใช้คำว่า “พิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด” แทน “มีคำสั่งยกคำร้อง” และขยายความในรายละเอียดยิ่งขึ้น ระบุให้ชัดเจน เช่น รวมถึงกรณี “ผู้สมัครรับเลือกตั้งรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น”, “ให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่” ทั้งยังได้แยกออกเป็น 2 มาตราให้เห็นช่วงแบ่งเวลากับการใช้อำนาจแจกใบเหลือง-ใบแดงที่เด่นชัด ดังบทบัญญัติ มาตรา 225²⁹ และ มาตรา 226³⁰

²⁷ อาทิ “ริบดาบ” กกต. “แจกเหลือง-แดง??” ข่าวสดออนไลน์ (16 ธันวาคม 2557), จาก https://www.kaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRReE9EWJTJOVFU1TXc9PQ==; “องค์กรที่ควรจัดการเลือกตั้ง,” สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (กุมภาพันธ์ 2558), จาก http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/feb2558-1.pdf; “ปิดฉากศาลเลือกตั้ง: มอนิเตอร์ร่างรัฐธรรมนูญโดยสำนักข่าวชน,” มชชดลิก (23 ตุลาคม 2558), จาก <http://www.komchadluek.net/news/politic/215631>

²⁸ เท่ากับการลดอำนาจของ กกต. เนื่องจากคำว่า “สิทธิเลือกตั้ง” นั้นความหมายกว้าง ครอบคลุมทั้งสิทธิในการเลือกตั้ง และสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง รวมถึงสิทธิทางการเมืองอื่น ๆ เช่น สิทธิในการขึ้นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้ง, สิทธิรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

²⁹ มาตรา 225 บัญญัติว่า “ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก แล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา 224 (4)

คำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นที่สุด”

³⁰ มาตรา 226 บัญญัติว่า “เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา 225 หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือก

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญอยู่ที่หลังประกาศผลเลือกตั้งไปแล้ว ถือว่า กกต.ไม่สามารถที่จะเสนอศาลให้สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง) ได้อีกต่อไป สามารถเสนอได้กรณีเดียวในของให้ใบแดงเท่านั้น โดยที่รัฐธรรมนูญเพิ่มทางเลือกให้กับศาลในอันที่จะตัดสิน “เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง” หรือ “สิทธิเลือกตั้ง” ก็ได้ โดยให้ศาลฎีกาพิจารณาคดีเลือกตั้งระดับชาติ และศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ยึดแนวทางเดิมเช่นรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550

5. บทสรุป

เห็นได้ว่าแนวโน้มอำนาจให้ใบเหลือง-ใบแดงของ กกต.ถูกลดทอนลงเป็นลำดับ จากรัฐธรรมนูญปี 2540 ที่ให้มีอำนาจเด็ดขาด คือสามารถสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ตลอดเวลา กอปรกับ พ.ร.ป. ให้มีอำนาจเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้โดยไม่มีกรอบเวลาอีกเช่นกัน มาถึงรัฐธรรมนูญปี 2550 คงให้ กกต.มีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งได้เฉพาะในช่วงยังไม่ได้ประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น ถ้าเป็นภายหลังจากนั้นต้องให้ศาลฎีกาหรือ

หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น

การพิจารณาของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด และเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ยุติปฏิบัติหน้าที่

มิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

ให้นำมาตราสี่ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาลฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด

การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว”

ศาลอุทธรณ์แล้วแต่กรณีเป็นผู้ชี้ขาด ขณะที่รัฐธรรมนูญปี 2560 แม้ยังไม่ถึงขั้นที่จะตัดอำนาจ ส่วนนี้ของ กกต.ออกไปเสียทีเดียว ทว่าก็ได้จำกัดขอบเขตการใช้ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 อำนาจให้ใบเหลือง-ใบแดงของ กกต. เปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ 3 ฉบับ

บทลงโทษ	ช่วงเวลา	รัฐธรรมนูญฉบับปี		
		2540	2550	2560
ใบเหลือง	ก่อน	/	/	/
	หลัง	/	X	X
ใบแดง	ก่อน	//	/	///
	หลัง	//	X	X

/ : มีอำนาจ

X : ไม่มีอำนาจ

// : อาศัยอำนาจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ มิใช่อำนาจที่ถูกระบุไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง

/// : อำนาจสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราว ซึ่งรุนแรงน้อยกว่าการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งกับอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ดี อำนาจสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้เป็นการชั่วคราวก็ดี แม้จะใช้ได้เพียงแค่วงก่อนที่จะประกาศผลการเลือกตั้ง ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงที่สำคัญต่อไป ตรบาใดที่คงอำนาจนี้ไว้ให้แก่ กกต. ย่อมเท่ากับว่าประชาชนถูกลิดรอนสิทธิในทางศาลอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน.

บรรณานุกรม

- “2 อบจ.พะเยาได้ เฮ! ศาลยกคำร้องใบแดง-เหลือง.” โพสต์ทูเดย์ (27 ธันวาคม 2552), สืบค้นจาก <http://www.posttoday.com/local/north/5568>
- “ใบแดง-ใบเหลือง เครื่องมือกำราบทุจริตเลือกตั้ง.” สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (10 กันยายน 2558), สืบค้นจาก https://www.ect.go.th/ect_th/news_page.php?nid=31&filename=
- “ปิดฉาก'ศาลเลือกตั้ง': มอนิเตอร์ร่างรัฐธรรมนูญ โดยสำนักข่าวเนชั่น.” คมชัดลึก (23 ตุลาคม 2558), สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/news/politic/215631>
- “ريباบ"กกต."แจกเหลือง-แดง??.” ข่าวสดออนไลน์ (16 ธันวาคม 2557), สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRReE9EWTJOVFU1TXc9PQ==
- “ศาลยกคำร้องคืนสิทธิ “จุลพันธ์-ประสิทธิ์” แจกเงินปราชัย.” ผู้จัดการออนไลน์ (24 มีนาคม 2552), สืบค้นจาก <http://www2.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9520000033522>
- “ศาลอุทธรณ์ยกคำร้องใบเหลือง “สุขุมพันธุ์” นั่งผู้ว่าฯ กทม.ต่อ.” ผู้จัดการออนไลน์ (5 กันยายน 2557), สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9570000102029>
- “องค์กรที่ควรจัดการเลือกตั้ง.” สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (กุมภาพันธ์ 2558), สืบค้นจาก http://library2.parliament.go.th/ejournal/content_af/2558/feb2558-1.pdf
- โคทม อารียา. (2544). “สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540): ระบบการเลือกตั้ง.” กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- กนกรักษ์ น้อยสัมฤทธิ์. (2556). “ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง: ศึกษากรณีการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง.” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), สืบค้นจาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/148597.pdf>.
- จรรณ ศรีสุขใส. “คดีเลือกตั้ง ตอน 2: การตรวจสอบการเลือกตั้งโดยองค์กรตุลาการ.” เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย (3 กันยายน 2549), สืบค้นจาก <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=959>

ณัฐกร วิจิตานนท์ และธีระวัฒน์ ปาละมี. (2555). “คำอธิบายกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2).” กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม. “บทเรียนคดีปกครองกับการจัดการเลือกตั้ง.” ห้องสมุด

อิเล็กทรอนิกส์วุฒิสภา (ม.ป.ป.), สืบค้นจาก

http://library.senate.go.th/document/Ext3468/3468265_0002.PDF

นิพัทธ์ สระฉันทพงษ์. “การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543.” สถาบันพระปกเกล้า

(ม.ป.ป.), สืบค้นจาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา_พ.ศ._2543

วุฒิสภา_พ.ศ._2543

ปิยบุตร แสงกนกกุล. “ใบเหลือง ใบแดง กกต. และศาลฎีกา.” โอเพ่นออนไลน์ (10 มกราคม

2551), สืบค้นจาก <http://www.onopen.com/2008/01/2513>

พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. “ความเบ็ดเสร็จของ กกต. อีกประเด็นสำหรับการแก้ไข

รัฐธรรมนูญ.” เครือข่ายกฎหมายมหาชนไทย (21 มิถุนายน 2552), สืบค้นจาก

<http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1369>

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “วิพากษ์ปัญหาขององค์กรอิสระตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ.” มติ

ชนออนไลน์ (23 พฤษภาคม 2554), สืบค้นจาก

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1306140947&gripid=01&catid=01

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2550). “โครงการการสร้างองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูป

การเมือง.” (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย), สืบค้นจาก

<http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2012/09/s48.pdf>

พัฒนาการของหลักนิติธรรมในประเทศอังกฤษ

The Development of the Rule of Law in the United Kingdom.

ทศพร มูลรัตน์¹

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

จังหวัดเชียงราย 57100, เมล์ติดต่อ: Lawland2004@hotmail.com

เมลล์ติดต่อ: Lawland2004@hotmail.com

Thotsaphorn Munrat²

School of Law, Chiang Rai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai Province 57100

Email: niticrru@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวความคิดว่าด้วยหลักนิติธรรม (The Rule of Law) สืบสาวย้อนกลับไปได้ถึงยุคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งย้อนกลับไปถึง ค.ศ. 1215 ซึ่งเป็นปีที่พระเจ้าจอห์น (King John) กษัตริย์อังกฤษในเวลานั้นได้ลงนามในเอกสารสำคัญที่ชื่อว่า Magna Carta เอกสารฉบับนี้เป็นพันธะสัญญาที่กษัตริย์อังกฤษให้ไว้แก่บรรดาขุนนางของพระองค์ในการที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ลง ต่อมาหลังจากมีการตั้งรัฐสภาขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1265 รัฐสภาสามารถที่จะสถาปนาและขยายอำนาจของตนออกไปอย่างมั่นคงตามลำดับ การขยายอำนาจของรัฐสภามีผลทำให้กษัตริย์ค่อยๆ ถูกจำกัดอำนาจลง การแข่งขันเพื่อครองอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างรัฐสภาและกษัตริย์เป็นไปอย่างเข้มข้น และได้เกิดสงครามกลางเมืองหลายครั้ง จนกระทั่งในที่สุดรัฐสภาก็กำชัยชนะได้ในการปฏิรูปอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) และจนในที่สุดแล้วอำนาจของรัฐสภาก็ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของประชาชนอังกฤษนั่นเองที่จะเป็นผู้กำหนดทิศทางของการตรา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

² Assistant Professor, Lecturer

กฎหมายในระบอบประชาธิปไตยที่พัฒนามาในแบบของอังกฤษ โดยมีศาลยุติธรรมทำหน้าที่พิจารณาตัดสินคดีเพื่อให้ความเป็นธรรมและช่วยประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

คำสำคัญ : รัฐสภา, รัฐธรรมนูญ, ศาล

Abstract

The Rule of Law dating back to the Middle Ages. In particular, dating back to 1215, King John, at that time, signed a major document, the Magna Carta. To his nobles in order to limit his power. Later, after the congress was established in 1265, Parliament was able to establish and expand its power steadily, respectively. The expansion of parliamentary power has resulted in a gradual reintroduction of the king. Limited power The competition for the superior power between Parliament and the king is staggering. And many civil war. Eventually, Parliament won the glorious revolution and, finally, the power of Parliament was based on the will of the British people to determine the direction of the enactment of the democratic regime. Come in a British style The judiciary is responsible for determining justice and assuring the rights and freedoms of the people.

Keywords : Parliament, Constitution, Court.

1. บทนำ

สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นสังคมในอุดมคติที่ทุกคนปรารถนา มนุษย์พยายามแสวงหาและสร้างหลักต่างๆ ขึ้นมาเพื่อไปสู่สังคมอุดมคตินั้น หลักนิติธรรมหรือ The Rule of Law ก็เป็นหลักพื้นฐานประการหนึ่งแห่งกฎหมายที่นักกฎหมายจากทั่วโลกให้ความสนใจมากและพยายามที่จะนำหลักการนี้ไปปรับใช้ในประเทศของตน อาจเนื่องจากหลักนิติธรรมมีเป้าหมายคือ การจำกัดอำนาจของผู้ปกครองให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย และผู้ปกครอง

บ้านเมืองจะกระทำการใดๆ การกระทำนั้นจะต้องสอดคล้องกับกฎหมายและจะกระทำการให้ขัดต่อกฎหมายไม่ได้

คำว่า หลักนิติธรรม หรือ The Rule of Law ไม่ใช่คำใหม่ในสังคมไทย และถึงแม้ว่าเราจะไต่ยินคำนี้มานาน แต่คนทั่วไปก็ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำนี้หรืออาจเข้าใจคลาดเคลื่อนไป จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาให้ถ่องแท่ว่าหลักนิติธรรมคืออะไร มีพัฒนาการอย่างไร นำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างไรได้ผลหรือไม่เพียงใดในการสร้างความสงบสุขในสังคม เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปสู่การปฏิบัติจริงในที่สุด โดยประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดที่ว่าด้วยหลักนิติธรรม อันเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนมาตั้งแต่ยุคสมัยกลาง

2. ความหมายของคำว่า “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law)

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้คำแปลคำว่า “นิติธรรม” ไว้ว่า “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (rule of law)”³ โดยพจนานุกรมให้คำแปลไว้เพียงเท่านี้ มิได้ให้คำอธิบายให้กระจ่างชัดว่าหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้มีอะไรบ้าง และการปฏิบัติอย่างไรจึงถือได้ว่าถูกต้องและเป็นไปตามหลักนิติธรรม

ศาสตราจารย์พิเศษ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “นิติธรรม คือ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบบประชาธิปไตยที่เกื้อหนุนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแง่มุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้นไม่ว่าระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรมตามกฎหมายบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม” และเห็นว่าสิ่งที่สำคัญที่จะละทิ้งไม่ได้เลยในการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมก็คือ การยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรมเป็นสำคัญ อันเป็นเจตนารมณ์สูงสุดของหลักนิติธรรม⁴

³ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 . กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, 2556. หน้า 634.

⁴ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร. หลักนิติธรรม. กรุงเทพฯ : ธนาพรศ, 2552. หน้า 23.

ศาสตราจารย์พิเศษ สิทธิโชค ศรีเจริญ ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “หลักนิติธรรม คือ หลักความเป็นธรรมของกฎหมาย” โดยอธิบายว่า ความเป็นธรรมของกฎหมายเป็นจิตวิญญาณของกฎหมายทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายไม่ใช่ความเป็นธรรมเสมอไป แต่กฎหมายที่เป็นธรรมล้วนมีหลักความเป็นธรรมอยู่ในกฎหมายนั้นเสมอ กฎหมายที่เป็นธรรมนั้นย่อมมีพื้นฐานมาจากความเป็นธรรมตามศาสนาบ้าง ความเป็นธรรมในจารีตประเพณีที่ปฏิบัติร่วมกันมาเพื่อความสงบสุขของสังคมบ้าง การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการป้องกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เพื่อให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย อันเป็นหลักพื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และเป็นอุดมการณ์สูงสุดของการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข⁵

ดังนั้นจากการให้คำนิยามข้างต้นพบว่า คำว่าหลักนิติธรรม คือ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมาย ซึ่งกฎหมายต้องสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมและต้องเทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแง่มุม และในการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมนั้นต้องยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรมเป็นสำคัญ

3. พัฒนาการหลักนิติธรรมในประเทศอังกฤษ

แนวความคิดว่าด้วยหลักนิติธรรม (The Rule of Law) อาจสืบสาวย้อนกลับไปได้ถึงยุคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งย้อนกลับไปถึง ค.ศ. 1215 ซึ่งเป็นปีที่พระเจ้าจอห์น (King John) กษัตริย์อังกฤษในเวลานั้นได้ลงนามในเอกสารสำคัญที่ชื่อว่า Magna Carta เอกสารฉบับนี้เป็นพันธะสัญญาที่กษัตริย์อังกฤษให้ไว้แก่บรรดาขุนนางของพระองค์ในการที่จะจำกัดอำนาจของพระองค์ลง ต่อมาหลังจากมีการตั้งรัฐสภาขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1265 รัฐสภาสามารถที่จะสถาปนาและขยายอำนาจของตนออกไปอย่างมั่นคงตามลำดับ การขยายอำนาจของรัฐสภามีผลทำให้กษัตริย์ค่อย ๆ ถูกจำกัดอำนาจลง การแข่งขันเพื่อครองอำนาจที่เหนือกว่าระหว่างรัฐสภาและกษัตริย์เป็นไปอย่างเข้มข้น และได้เกิดสงครามกลางเมืองหลายครั้ง จนกระทั่งในที่สุดรัฐสภาก็กำชัยชนะได้ในการปฏิรูปอันรุ่งโรจน์ (Glorious Revolution) และจนในที่สุดแล้วอำนาจของ

⁵ ธานินทร์ กลัยวิเชียร. เรื่องเดียวกัน. หน้า 61.

รัฐสภาที่ขึ้นอยู่กับเจตจำนงของประชาชนอังกฤษนั่นเองที่จะเป็นผู้กำหนดทิศทางหลัก ๆ ของการตรากฎหมายในระบบประชาธิปไตยที่พัฒนามาในแบบของอังกฤษ

3.1 ประเทศอังกฤษยุคก่อนมีบทบัญญัติแมกนาคาร์ตา (Magna Carta) ค.ศ.1215

จากประวัติศาสตร์การยึดครองเกาะอังกฤษของพวกโรมัน (Roman Occupation) เป็นเวลา 450 ปี นั้นได้ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อชาวอังกฤษเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรณียึดครองของโรมันบนภาคพื้นทวีปยุโรป ประวัติศาสตร์อังกฤษนั้นแท้จริงเริ่มต้นเมื่อศตวรรษที่ 5 และ 6 ในช่วงการยึดครองโดยพวกแองเจิล (Angles) จูท (Jutes) และแซกซอน (Saxsons) ซึ่งเดินทางมาจากตอนเหนือของเยอรมนี ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งเป็นชัยชนะของพวกนอร์มัน (Norman) ได้มีการต่อสู้และเป็นปฏิปักษ์กันตลอดเวลาระหว่างหัวหน้าเผ่าต่างๆ (Tribal Chiefs) และผู้ชนะจะเรียกตัวเองว่า “กษัตริย์” (Kings) แต่ทว่าอำนาจและเขตแดนของแต่ละเผ่าที่แท้จริงนั้นยากที่จะเรียกว่า “อาณาจักร” (Kingdoms) พระเจ้าอัลเฟร็ดมหาราช (Alfred the Great, 1017 - 1035) แห่งสแกนดิเนเวีย พระองค์เป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ได้รวบรวมให้อาณาจักรอังกฤษเป็นอาณาจักรเดียวที่อยู่ภายใต้การปกครองของพระองค์⁶ แต่หลังจากการเข้ายึดครองเกาะอังกฤษของ William the Conqueror หรือพระเจ้าวิลเลียมผู้พิชิตซึ่งเดิมเป็นผู้ปกครอง Normandy หลังจากที่ได้รับชัยชนะที่ Hastings ใน Westminster และได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์อังกฤษในปี ค.ศ. 1066 หลังจากนั้นได้มีการลุกฮือขึ้นต่อต้านอำนาจของพระเจ้า William the Conqueror หลายครั้ง จนในท้ายที่สุดบรรดาขุนนางชาวแองโกลแซกซอนก็ต้องยอมจำนน⁷

ในสมัยดังกล่าว ได้มีการดำเนินการปกครองตามระบบศักดินา (Feudal Lords) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าทันสมัยที่สุดในขณะนั้น หลังจากทีระบบศักดินาค่อยๆ เสื่อมลง อำนาจการปกครองก็ค่อยๆ มารวมศูนย์อยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ โดยมีหน่วยราชการที่เหมาะสมและกลไกข้าราชการที่มีประสิทธิภาพรองรับ แม้ว่าพวกไพร่จะต้องจงรักภักดีต่อขุนนางซึ่งเป็นเจ้านายของตน แต่ทั้งนี้ก็จะจงรักภักดีต่อเจ้านายของตนได้ ตราบเท่าที่ยังอยู่ในกรอบแห่งความจงรักภักดีที่มีต่อพระมหากษัตริย์เท่านั้น

นอกจากนี้แล้วพระเจ้าวิลเลียมผู้พิชิตยังได้ปรับปรุงองค์กรที่เดิมก็มีอยู่แล้ว คือที่ประชุมของเหล่าขุนนาง (Wittan หรือ Witenagemot) โดยพัฒนาขึ้นมาเป็น Magnum Concilium หรือมหาสภาเพื่อทำหน้าที่ซึ่งหากจะเทียบกับปัจจุบันก็คือทั้งนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ แต่

⁶ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. การเมืองอังกฤษ. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, 2556. หน้า 30.

⁷ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557. หน้า 38.

เนื่องจาก Magnum Concilium หรือ มหาสภานี้มีการประชุมกันเพียงปีละ 3 ครั้งเท่านั้น ทำให้ขาดความคล่องตัวในการทำหน้าที่ พระเจ้า William the Conqueror จึงทรงสถาปนา Curia regis หรือ อภิรัฐมนตรี และภารกิจของอภิรัฐมนตรีสภานี้ก็คือถวายการปรึกษาต่อองค์พระมหากษัตริย์นั่นเอง Curia regis นี้ ในรัชสมัยของพระเจ้า Henry ที่ 3 ได้มีการพัฒนาไปเป็น Bancum regis หรือที่ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า King's bench ทั้งยังมีการก่อตั้งศาลที่มีลักษณะถาวรซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาสมทบ 5 คน ขึ้นใน Westminster ในปี ค.ศ. 1178 โดยมีการกำหนดกระบวนการพิจารณาที่แน่นอนสำหรับการไต่สวนและการสืบพยาน ทั้งยังกำหนดให้มีลูกขุนซึ่งได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนนับได้ว่าเป็นลำดับขั้นตอนของวิวัฒนาการของระบบกฎหมาย Common Law ของอังกฤษ⁸

3.2 การกำเนิด Magna Carta ค.ศ.1215

ในปี ค.ศ. 1199 เมื่อพระเจ้าริชาร์ด (Richard ที่ 1) ใจสิงห์เสด็จสวรรคต พระอนุชาของพระองค์ก็ได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้า John ซึ่งได้รับสมญานามในภายหลังว่า จอห์นผู้ไร้แผ่นดิน และเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้วก็ทรงมีปัญหาเกี่ยวกับสันตะปาปาที่กรุงโรมจนถูกกระทำบรรพชาญกรรม ในปี ค.ศ. 1209 กรณีความขัดแย้งกับกษัตริย์แห่งฝรั่งเศสจนเกิดการรบขึ้นที่ Bouvines นั้น ปรากฏว่าฝ่ายอังกฤษเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และในการทำสัญญาสันติภาพที่เมือง Chinon อังกฤษต้องสูญเสียดินแดนทั้งหมดที่เคยครอบครองซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำ Loire ในฝรั่งเศสไป

พระเจ้าจอห์น (John) ต้องการเก็บภาษีเพิ่ม เพื่อไปทำสงครามต่อไป แต่บรรดาเหล่าขุนนางอังกฤษไม่ยินยอม จึงรวมตัวกันเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ปี ค.ศ.1215 เพื่อเรียกร้องหลักประกันในสิทธิของตน โดยยื่นคำขาดให้พระเจ้าจอห์นที่หนึ่ง ยอมตามคำเรียกร้องของพวกตนโดยลงพระปรมาภิไธยในเอกสารที่มีชื่อว่า Magna Carta โดยเอกสารนี้เรียกร้องให้กษัตริย์ต้องผูกมัดตนเองกับกฎหมายและสิทธิที่มีมาแต่ดั้งเดิม (ข้อ 38-40) และให้หลักประกันสิทธิแก่พวกบารอนทั้งหลายในการให้ความยินยอมต่อการเก็บภาษีเพิ่มขึ้นจากเดิม (ข้อ 12 และ 14) รวมทั้งให้สิทธิแก่ขุนนางในการเลือกตัวแทน 25 คนเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดใน Magna Carta อีกทั้งยังมีสิทธิที่จะต่อต้านการตัดสินที่ไม่เป็นธรรมของฝ่ายกษัตริย์ได้อีกด้วย (ข้อ 61)⁹ รวมทั้งกำหนดให้บุคคลใดจะถูกจับกุมคุมขัง ริบทรัพย์ เนรเทศ ประกาศว่าเป็นคนนอกกฎหมาย (Out-law) หรือถูกลงโทษไม่ว่าโดยวิธีการอย่างใดหาได้ไม่ เว้นแต่จะได้รับการพิจารณา

⁸ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2557 หน้า 38-39.

⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2557. หน้า 39-40.

อันเที่ยงธรรมจากบุคคลชั้นเดียวกันกับเขา (His peers) และตามกฎหมายบ้านเมือง¹⁰ และโดยเหตุที่ Magna Carta เป็นเอกสารชิ้นแรกที่เป็นหลักฐานสำคัญในการจำกัดอำนาจรัฐ Magna Carta จึงได้ชื่อว่าเป็นต้นตำรับหรือเป็นคัมภีร์ไบเบิลแห่งรัฐธรรมนูญทั้งหลาย¹¹

ในช่วงปี ค.ศ. 1258-1265 เกิดความขัดแย้งระหว่างพระเจ้าเฮนรีที่ 3 กับเหล่าขุนนางระดับล่างและผู้นำของเมืองต่างๆ ภายใต้การนำของ Simon de Montfort จนมีการรบกันถึงขั้นแตกหัก ในปี ค.ศ. 1264 โดยฝ่ายของ Simon de Montfort เป็นฝ่ายชนะ ในการยุทธที่ Lewes และเมื่อมีชัยเหนือกษัตริย์แล้ว Simon de Montfort ก็ได้แต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทั้งยังดำเนินการเรียกประชุม Curia regis ในปี ค.ศ. 1265 โดยนอกจากจะเชิญอัศวินจากแต่ละเมือง เมืองละ 2 คนแล้ว ยังเชิญตัวแทนที่เป็นเพียงสามัญชนจากแต่ละเมือง เมืองละ 2 คนมาประชุมพร้อมกันอีกด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นรัฐสภา (Parliament)¹² แห่งแรกก็ว่าได้ ต่อมาในรัชสมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (ค.ศ.1295-1336) ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าเฮนรีที่ 3 ได้ขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์แห่งอังกฤษ ได้เรียกประชุมรัฐสภาในปี ค.ศ.1295 โดยมีพวกขุนนางฝ่ายสงฆ์และขุนนางระดับสูง ตัวแทนสามัญชนระดับอัศวินและชาวเมืองร่วมด้วย ตัวแทนเหล่านี้ถือได้ว่าได้รับมอบอำนาจจากประชาชนในท้องถิ่นตนต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ประชาชนในท้องถิ่นตน ในครั้งแรกๆ พวกสมาชิกจัดเป็น 3 กลุ่มคือ¹³

- (1) กลุ่มชนชั้นสูงหรือขุนนาง(Nobility)
- (2) กลุ่มพระ(Clergy)
- (3) กลุ่มสามัญชน (Commoners)

ต่อมาได้มีการแบ่งกลุ่มกันใหม่ โดยพวกพระ ขุนนางและอัศวินชั้นผู้น้อยได้นั่งร่วมประชุมกับสามัญชน ส่วนพวกขุนนางกับพระชั้นผู้ใหญ่ซึ่งถือตัวว่าเป็นชนชั้นสูง ได้นั่งประชุมกันอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งต่อมาในปลายศตวรรษที่ 14 ได้วิวัฒนาการมาเป็นระบบ 2 สภาคือ

- (1) สภาขุนนาง (House of Lords) ประกอบด้วยขุนนางและพระเถระชั้นผู้ใหญ่
- (2) สภาสามัญ (House of Commons) ประกอบด้วยผู้แทนสามัญชนและขุนนางชั้นผู้น้อย

¹⁰ วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2532. หน้า 31.

¹¹ บุญศรี มีวงศ์โงษ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 39-40.

¹² บุญศรี มีวงศ์โงษ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 40.

¹³ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. การเมืองอังกฤษ. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, 2556. หน้า 37 - 38

ต่อมาอำนาจของฝ่ายกษัตริย์นับวันแต่จะเสื่อมถอยลง จากผลของสงครามร้อยปีกับฝรั่งเศส (ค.ศ. 1337-1453) จากการแย่งชิงราชบัลลังก์กันระหว่างราชวงศ์ Lancaster (ซึ่งมีตราประจำราชวงศ์เป็นกุหลาบแดง) กับราชวงศ์ York (ซึ่งมีตราประจำราชวงศ์เป็นกุหลาบขาว) จนได้รับการขนานนามว่าเป็นสงครามดอกกุหลาบ (ค.ศ. 1455-1485) แต่อย่างไรก็ตามหลังจากช่วงดังกล่าว ฝ่ายกษัตริย์ก็มีกำลังที่เข้มแข็งจนสามารถปูพื้นฐานไปสู่ความเป็นมหาอำนาจของอังกฤษได้ในช่วงรัชสมัยของราชวงศ์ทิวดอร์ ในรัชสมัยของพระเจ้า Henry ที่ 8 (ค.ศ. 1509-1547) ทรงประสงค์จะหย่าขาดจากสมเด็จพระราชินี แต่พระสันตะปาปาแห่งกรุงโรม ไม่พระราชทานอนุญาต พระเจ้า Henry ที่ 8 จึงทรงแสดงความเด็ดเดี่ยวของพระองค์ให้เป็นที่ประจักษ์ด้วยการตัดความสัมพันธ์กับกรุงโรม แล้วก็ได้ทรงสถาปนานิกาย Anglican ขึ้นมาใหม่ ด้วยพระองค์เองซึ่งก็ยังยึดถือคำสอนเดิมเพียงแต่ปฏิเสธอำนาจขององค์สันตะปาปาแห่งโรม เท่านั้น ทั้งยังยึดทรัพย์สินของศาสนจักรเดิมอีกด้วย จากการใช้อำนาจดังกล่าวได้กลายมาเป็นฐานสำหรับการปกครองสมัยใหม่ ซึ่งมีอำนาจรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ในรัชสมัยของพระนาง Elisabeth ที่ 1 ซึ่งทรงเป็นพระราชธิดาในพระเจ้า Henry ที่ 8 อังกฤษสามารถปราบกองทัพเรือ Armada อันเกรียงไกรของสเปนลงได้ ในปี ค.ศ. 1588 อังกฤษจึงครองความเป็นเจ้าทะเลตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

3.3 การกำเนิด The Petition of Right ค.ศ. 1628

ในปี ค.ศ. 1628 สถานการณ์ทางการเงินบังคับให้พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ต้องทรงเรียกประชุมสภา สภาจึงฉวยโอกาสพิจารณาคำร้องทุกข์ที่เกิดจากการเรียกเก็บภาษีโดยไม่ถูกต้องของฝ่ายกษัตริย์ และหลังจากที่มีการอภิปรายกันอย่างเผ็ดร้อนสภาก็ได้ผ่านมติ 3 มติ เพื่อสนับสนุนเสรีภาพของประชาชน โดยมีเนื้อหาว่า บุคคลไม่ควรต้องถูกคุมขังโดยมิได้มีการแสดงสาเหตุของการคุมขังนั้น และหมายศาลเพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายสาเหตุที่มีการควบคุมตัวบุคคล หรือ Writ of Habeas Corpus ควรใช้ได้กับทุกคดีเพื่อให้ศาลตรวจสอบสาเหตุของการคุมขังนั้น และถ้าคำตอบที่ได้รับมิได้แสดงสาเหตุแห่งการคุมขัง ผู้ถูกคุมขังโดยกษัตริย์หรือ อภิรัฐมนตรีสภา (privy council) ก็ควรได้รับการปล่อยตัว หลังจากที่มีการต่อรองกันแล้ว สภาก็สามารถผลักดันจนออกมาเป็น the Petition of Right ปี ค.ศ. 1628

The Petition of Right 1628 นับได้ว่าเป็นกฎหมายรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายนี้ห้ามพระมหากษัตริย์เก็บภาษีโดยมิได้รับอนุมัติจากรัฐสภา ห้ามใช้กฎอัยการศึก (Martial Law) ในยามปกติห้ามจำคุกบุคคลใดโดยไม่มีเหตุอันชอบธรรม และห้ามใช้กำลังทหารกับพลเรือน จึงทำให้ชาวอังกฤษได้รับเสรีภาพอีกขั้นหนึ่ง

ซึ่งก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1607 มีประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจ และสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างฝ่ายกษัตริย์กับฐานันดรนักกฎหมายซึ่งนำโดยเหล่าผู้พิพากษา โดยมีรายละเอียดในคดีหนึ่งที่พระมหากษัตริย์ทรงอ้างว่าทรงมีสิทธิที่จะเป็นผู้ประสาทความยุติธรรมโดยไม่ต้องอาศัยเหล่าผู้พิพากษา แต่พระราชดำริดังกล่าวกลับได้รับการปฏิเสธ ในคดี Prohibitions Del Roy (Case of Prohibitions) แม้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงหาทางที่จะมีพระราชวินิจฉัยในคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินด้วยพระองค์เอง แต่มติของเหล่าผู้พิพากษาซึ่งเขียนโดย Sir Edward Coke (1552-1634) ยืนยันว่า

“ข้าพเจ้าขอตอบต่อหน้า และโดยความเห็นพ้องต้องกันอย่างชัดเจนของผู้พิพากษาทุกคนของประเทศอังกฤษ และ Barons of the Exchequer ว่า กษัตริย์ไม่อาจที่จะตัดสินคดีใดๆ ได้ด้วยพระองค์เอง ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญา เช่น คดีกบฏ, คดีอุกฉกรรจ์ หรือใกล้เคียงข้อพิพาทระหว่างโจทก์และจำเลยเกี่ยวกับมรดก, ทรัพย์สินหรือสมบัติ ฯลฯ หากแต่จะต้องมีการตัดสินในศาลยุติธรรมศาลใดศาลหนึ่ง ตามตัวบทกฎหมายและจารีตประเพณีของอังกฤษ ตามที่เคยมีการตัดสินกันมา และโดยที่ศาลเท่านั้นที่เป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสิน...

พระองค์มิได้ทรงรอบรู้ในกฎหมายต่างๆ ของราชอาณาจักรอังกฤษของพระองค์ และเหตุที่เกี่ยวข้องกับชีวิต หรือมรดก หรือสมบัติหรือชะตากรรมของข้าแผ่นดินของพระองค์นั้นมิใช่เรื่องที่จะตัดสินกันได้โดยอาศัยเหตุผลตามธรรมชาติ (ดังเช่นที่พระองค์ทรงกล่าวอ้าง) หากแต่ต้องตัดสินตามเหตุผลที่มีการประดิษฐ์คิดค้นขึ้น และเป็นการตัดสินตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายนั้นเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยเวลานานในการศึกษาและหาประสบการณ์ ก่อนที่จะมาใช้วิจารณ์ญาณในการตัดสินคดีได้...”¹⁴

ในปี ค.ศ. 1617 กษัตริย์ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้ศาล Court of King's Bench เลื่อนการพิจารณาคดีไปจนกว่าจะได้มีการขอพระราชทานคำปรึกษาจากพระองค์แล้ว Chief Justice Coke ปฏิเสธพระกระแสดังกล่าว โดยประกาศว่า

“การยอมตามพระราชกระแสรับสั่งโดยหยุดกระบวนการวิธีพิจารณาคดี จะเป็นการทำให้ความยุติธรรมล่าช้า ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายและขัดต่อคำสาบานตนของเหล่าผู้พิพากษาอีกด้วย”

ผลปรากฏว่า Sir Edward Coke ถูกปลดจากตำแหน่ง ต่อมาในภายหลัง Sir Edward Coke ได้หันมาใช้วิธีการต่อสู้ทางการเมือง ด้วยการเข้าเป็นสมาชิกรัฐสภา

¹⁴ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2557. หน้า 41.

สำหรับ Writ of habeas corpus นั้นเป็นการออกหมายศาลให้มีการตอบคำถามว่า มีร่างกายของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้รับหมายหรือไม่ (Writ of habeas corpus ad respondendum) ซึ่งมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการศาลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1230 และมีการพัฒนามาเป็น Writ of habeas corpus cum causa ซึ่งเป็นหมายศาลเพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายสาเหตุที่มีการควบคุมตัวบุคคล Writ of Habeas Corpus มีสถานะความเป็นคำสั่งศาลในพระปรมาภิไธย กล่าวคือ เป็นหมายศาลที่ออกโดยอาศัยพระราชอำนาจของกษัตริย์

แต่พอมาถึงปี ค.ศ. 1627 ก็เกิดคดี Case of the Five Knights (Darnel's Case) ซึ่งเป็นกรณีที่มี 5 คน ปฏิเสธที่จะจ่ายเงินตามที่พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ทรงเรียกร้องจึงถูกคุมขังโดยพระบรมราชโองการพิเศษ (the special command of his majesty) ปรากฏว่าอัครวินทั้งห้าได้ยื่นคำร้องต่อศาล King's Bench ขอสั่งหมายศาล Writ of habeas corpus cum causa และศาลก็ออกหมายดังกล่าวให้ ผู้คุมขังได้ตอบตามหมายว่า เป็นการคุมขังตามพระราชโองการพิเศษ (the special command of his majesty) ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งทนายความของผู้ถูกคุมขังก็ได้โต้แย้งว่า การตอบดังกล่าวไม่มีน้ำหนักเพียงพอ โดยให้เหตุผลด้วยว่า

“หมายศาลเพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายสาเหตุที่มีการควบคุมตัวบุคคลหรือ Writ of Habeas Corpus นี้ เป็นหนทางเดียว ที่ข้าแผ่นดินมี ในการรักษาไว้ซึ่งเสรีภาพของตน และวัตถุประสงค์ของหมายนี้ก็คือ ให้มีการตอบถึงสาเหตุของการคุมขัง เพื่อที่ศาลนี้จะได้พิจารณาต่อไปได้ว่าผู้กระทำความผิดได้รับการปล่อยตัวหรือไม่ แต่การพิจารณาดังกล่าวไม่อาจดำเนินการไปได้จากคำตอบนี้ เพราะในคำตอบดังกล่าวไม่ปรากฏถึงสาเหตุแห่งการคุมขังสุภาพบุรุษท่านนี้ กล่าวคือในคำตอบดังกล่าว มิได้มีการแสดงถึงสาเหตุแต่อย่างใด”¹⁵

นอกจากนี้แล้ว ทนายความของอัครวินทั้งห้ายังยกข้อโต้แย้งในประเด็นต่อไปด้วยว่า การคุมขังดังกล่าวขัดต่อกฎหมายอย่างน้อยสองฉบับ แต่หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก็จะพบว่ากฎหมายที่มีการยกขึ้นกล่าวอ้างนั้น มิได้ครอบคลุมถึงกรณีที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ส่วนทางฝ่ายอัยการสูงสุดก็ยอมรับว่า การถือตามข้อโต้แย้งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจอธิปไตย อาจะหมายถึงการที่คนจำนวนมากต้องทนทุกข์ทรมานจากการถูกคุมขังโดยมิชอบ แต่ก็ยืนยันต่อไปว่า นั่นมิใช่เหตุผลที่เพียงพอที่จะต้องส่งตัวผู้ต้องขังทุกคนที่ถูกคุมขังตามพระบรมราชโองการพิเศษ (the special command of his majesty) โดยไม่มีข้อกล่าวหาที่เจาะจง นอกจากนี้แล้ว

¹⁵ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2557. หน้า 43.

อัยการสูงสุดยังชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ทางด้านการปกครองซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่า และชี้ไปยังสถานะของกษัตริย์ที่ต้องทำหน้าที่ถ่วงดุลผลประโยชน์ของสังคมและของปัจเจกบุคคล

ในที่สุด หลังจากที่มีการเปลี่ยนตัว Chief Justice ศาลก็ตัดสินให้ควบคุมตัวผู้ต้องขังต่อไปได้ โดยให้เหตุผลตามแนวทางที่อัยการสูงสุดได้แถลงไว้ ว่ากษัตริย์ทรงดำเนินการเช่นนั้น และพวกเรามีความเชื่อถือในพระองค์เป็นล้นพ้นและพระองค์เองทรงก็ถูกผูกมัดโดยกฎหมาย และทรงเรียกร้องให้เราปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย ตามที่พวกเราได้สาบานตนว่าจะกระทำเช่นนั้นและพระมหากษัตริย์ก็เช่นเดียวกัน

ในปี ค.ศ.1629 มีคดี Chamber's Case ขึ้นสู่การพิจารณาของศาล King's Bench ซึ่งเป็นกรณีที่พ่อค้าชาวกรุงลอนดอนนายหนึ่ง นามว่า Chambers ปฏิเสธที่จะจ่ายภาษีผ่านด่าน และเมื่อขึ้นให้การต่อ Privy Council ก็ได้กล่าววาจาต่อหน้าบรรดา Lords ทั้งหลายว่า “ภาษีผ่านด่านอันยิ่งใหญ่นี้เรียกเก็บจากพ่อค้าในอังกฤษนั้น ไม่เหมือนที่ใดในโลก และเหล่าพ่อค้าที่นี่ถูกรีดนาทาเร้นเสียยิ่งกว่าภายใต้การปกครองของพวกเติร์กด้วยซ้ำ”¹⁶

จากถ้อยคำดังกล่าว Privy Council ก็ได้สั่งจำคุกนาย Chambers ฝ่ายของนาย Chambers จึงนำเรื่องมาร้องต่อศาล King's Bench ให้ศาลออกหมายศาลเพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายสาเหตุที่มีการควบคุมตัวบุคคล หรือ Writ of Habeas Corpus และศาลก็ออกให้ตามคำร้อง ซึ่งทาง Privy Council ก็ได้ตอบหมายแต่เพียงว่า “ถูกสั่งจำคุก” ด้วยสาเหตุที่แสดงกิริยาและกล่าวถ้อยคำไม่เหมาะสมต่อหน้าบัลลังก์ของ Privy Council” ปรากฏว่าศาล King's Bench พิจารณาว่า คำตอบดังกล่าวไม่เพียงพอ และแนะนำให้กลับไปทำคำตอบมาใหม่ และหลังจากที่ได้พิจารณาคำตอบที่ส่งมาใหม่แล้ว ศาล King's Bench ก็ได้อนุญาตให้นาย Chambers ประกันตัวไปได้

กรณีตามคดี Chamber's Case นี้เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า หมายศาลเพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายถึงสาเหตุที่มีการควบคุมตัวบุคคล หรือ Writ of Habeas Corpus มิได้มีบทบาทจำกัด แต่เพียงสำหรับศาล Common law เพื่อใช้ในการปกป้องเขตอำนาจของตนเท่านั้น การให้ตอบคำถามเกี่ยวกับการคุมขัง ซึ่งแต่ก่อนเป็นเพียงผลพลอยได้ของหมายศาลนี้ ได้กลายมาเป็นวัตถุประสงค์หลักของหมายศาลประเภทนี้ไปแล้ว และหมายศาลนี้ได้กลายมาเป็นวิธีการทางกฎหมายอันสูงสุดในการที่จะเยียวยา สำหรับบุคคลใดๆ ที่ถูกคุมขัง

¹⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557. หน้า 45-46.

3.4 การกำเนิด Habeas Corpus Act ค.ศ.1679

ในปี ค.ศ. 1648 กองกำลังภายใต้การนำของ Oliver Cromwell ประสบชัยชนะในการรบที่ Preston โดยมีชัยเหนือกองทัพสก๊อตแลนด์ ซึ่งเข้ามาช่วยฝ่ายของพระเจ้า Charles ที่ 1 และเมื่อกองกำลังของ Oliver Cromwell สามารถกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามได้เรียบร้อยแล้ว ก็ได้มีการดำเนินคดีพระเจ้า Charles ที่ 1 ในข้อหาทรยศต่อชาติ จากการที่ทรงคบคบกับชาวสก๊อตนั่นเอง จนพระเจ้า Charles ที่ 1 ถูกตัดสินว่ามีความผิดจริงและให้สำเร็จโทษ ในปี ค.ศ. 1649 พร้อมทั้งให้มีการยกเลิกระบอบกษัตริย์ด้วย

Oliver Cromwell สถาปนาตัวเองขึ้นเป็น Lord protector ในปี ค.ศ. 1653 ในระหว่างนี้ อังกฤษสามารถก้าวขึ้นมาสู่ตำแหน่งมหาอำนาจทางทะเลได้อย่างเต็มภาคภูมิ โดยในปี ค.ศ. 1651 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการเดินเรือ (Navigation Acts) เพื่อการคุ้มครองกองเรือพาณิชย์ของอังกฤษโดยการกำหนดว่าเรือที่จะขนส่งสินค้ามายังดินแดนของอังกฤษได้ จะมีได้ก็แต่เพียงเรือที่อยู่ภายใต้ธงของอังกฤษเท่านั้น นับได้ว่าเป็นมาตรการในการกีดกันทางการค้ายุคแรกๆ เมื่อ Oliver Cromwell ถึงแก่อสัญกรรมในปี ค.ศ. 1658 Richard ผู้เป็นบุตรชาย ของ Oliver Cromwell ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเป็น Lord protector แทนบิดา แต่เนื่องจาก Richard เป็นผู้หย่อนความสามารถ จึงประกาศสละตำแหน่งเปิดโอกาสให้นายพล Monk ประกาศสถาปนาระบอบกษัตริย์ขึ้นมาใหม่ แล้วอันเชิญพระราชโอรสของพระเจ้า Charles ที่ 1 ซึ่งลี้ภัยไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส และได้รับการศึกษาอบรมในราชสำนักของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้กลับมาขึ้นครองราชย์ เป็นพระเจ้า Charles ที่ 2 ในปี ค.ศ. 1660 นับเป็นการสิ้นสุดการปกครองแบบสาธารณรัฐในอังกฤษ¹⁷

การขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 นับเป็นการเปิดศักราชใหม่ของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายกษัตริย์และฝ่ายขุนนาง ในระหว่างนี้ฝ่ายรัฐสภาก็ได้ตรากฎหมาย Habeas Corpus Act ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1679 เพื่อคุ้มครองประชาชนให้พ้นจากการจับกุมคุมขังตามอำเภอใจของฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ และยังมีกรมส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านอื่นๆ อีกด้วย

Habeas Corpus Act ถือเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดฉบับหนึ่งในประวัติศาสตร์อังกฤษ กฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญให้ชาวอังกฤษที่ถูกจับกุมไม่ว่าโดยคำสั่งของกษัตริย์หรือผู้ใดก็ตาม ในสภาพที่เห็นได้ว่าเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใดที่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับ

¹⁷ (1) บุญศรี มีวงศ์โสม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557. หน้า 49.

และ (2) สุปรานี มุขวิจิตร. ประวัติศาสตร์อังกฤษและราชวงศ์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2549. หน้า 360-363.

บุคคลนั้น อาจยื่นคำร้องขอโดยแสดงหลักฐานต่อผู้พิพากษาให้ทำการไต่สวนพิจารณาว่าการคุมขังบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ผู้พิพากษาที่ได้รับคำร้องจะออกหมายเรียกที่มีชื่อว่า “Habeas Corpus ad subjicidum” เพื่อเรียกบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าคุมขังผู้อื่นไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมาศาลและให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลด้วย ตามวันและเวลาที่กำหนดและให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาชี้แจงแสดงเหตุผลว่าการคุมขังนั้นๆ เป็นการชอบด้วยกฎหมาย

หากว่าคำชี้แจงแสดงเหตุผลของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาปราศจากข้อสนับสนุนอันพอเพียงในทางกฎหมาย ผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังโดยมิชักช้า หรืออาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวโดยมีประกันก็ได้ และมีการกำหนดโทษในทางอาญาไว้อย่างรุนแรงสำหรับการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้พิพากษา ข้าราชการทั้งหลายที่ขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้พิพากษานั้น นอกจากจะต้องรับโทษในทางอาญาแล้ว ยังอาจถูกพิพากษาให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายอีกด้วย¹⁸

3.5 การกำเนิด The Bill of Right ค.ศ.1689

เมื่อมาถึงรัชสมัยของพระเจ้า James ที่ 2 ซึ่งเสด็จขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 1685 ทรงนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เช่นเดียวกับพระเจ้าเชษฐาธิราชของพระองค์ และมีพระประสงค์ที่จะเผยแพร่คำสอนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ให้กว้างขวางและได้รับความนิยมมากขึ้นในหมู่ประชาชน แต่ก็ได้รับการต่อต้านจากนิกายแองกลิคันและบรรดาขุนนางฝ่าย Whigs ภายใต้การนำของ W. Russel และ Lord Shaftesbury

เมื่อพระเจ้า James ที่ 2 ได้องค์รัชทายาทซึ่งประสูติในปี ค.ศ. 1688 โดยไม่มีใครคาดถึงมาก่อน ทำให้ฝ่ายขุนนางและประชาชนวิตกกังวลว่า ราชวงศ์ Stuarts ซึ่งเป็นพวกโรมันคาทอลิกจะสืบทอดอำนาจกันไปอีกนาน ฝ่ายขุนนางจึงรวมตัวกันทูลเชิญเจ้าชาย William of Orange จากฮอลแลนด์ ซึ่งสมรสกับเจ้าหญิง Mary พระราชธิดาของพระเจ้า James ที่ 2 ให้เป็นผู้นำฝ่ายโปรเตสแตนต์ต่อสู้เพื่อนิกายนี้และเพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐสภาที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง จนพระเจ้า James ที่ 2 ทรงหวาดกลัวจึงเสด็จลี้ภัยไปเสียก่อนที่จะเกิดการสู้รบจนนองเลือด ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของคำว่าการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (The Glorious Revolution) ที่ไม่มีการสูญเสียเลือดเนื้อใดๆ

¹⁸ วีระ โลจายะ. กฎหมายสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2532. หน้า 31-32.

ก่อนที่จะเสด็จขึ้นครองราชย์คู่กัน เป็นพระเจ้า William และพระนาง Mary นั้นทั้งสองพระองค์ต้องทรงลงพระนามใน the Bill of Rights ปี ค.ศ.1689 พร้อมทั้งลงพระนามในหนังสือสัญญากับรัฐสภาว่าจะไม่ทรงประพฤติดังเช่นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ที่ทรงใช้อำนาจตามพระราชหฤทัย

The Bill of Rights ปี ค.ศ.1689 ซึ่งภายหลังมีการขยายความโดย Triennial Act ปี ค.ศ. 1694 และ Act of Settlement ปี ค.ศ.1701 เป็นกฎหมายที่วางกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายกษัตริย์และรัฐสภา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน และปรากฏว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสถาพรนับแต่ช่วงภายหลังเหตุการณ์การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนับเป็นระยะเวลากว่าสามร้อยปีแล้วโดยมีสาระสำคัญคือ¹⁹

การใช้อำนาจของฝ่ายกษัตริย์ในการยกเลิกกฎหมายหรือการใช้บังคับกฎหมายโดยปราศจากความเห็นชอบของรัฐสภา ย่อมเป็นสิ่งที่มิชอบด้วยกฎหมาย

การใช้อำนาจของฝ่ายกษัตริย์ในการไม่ใช้บังคับกฎหมายหรืองดเว้นการบังคับใช้กฎหมายเป็นการชั่วคราวย่อมเป็นสิ่งที่มิชอบด้วยกฎหมาย

การมอบอำนาจให้มีการจัดตั้งศาลสำหรับกิจการทางศาสนา (Court of Commissioners for Ecclesiastical Causes) หรือการมอบอำนาจทำงานองเดียวกันนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่มิชอบด้วยกฎหมาย และเป็นหนทางแห่งความเสื่อม

การเรียกเก็บเงินเพื่อหรือสำหรับการใช้จ่ายของฝ่ายกษัตริย์โดยการอ้างอำนาจกษัตริย์ (Prerogative) เป็นช่วงระยะเวลายาวนาน โดยมิได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือการเรียกเก็บเงินโดยวิธีการอื่นที่นอกเหนือไปจากที่สภาได้ให้ความเห็นชอบหรือควรจะได้ให้ความเห็นชอบไปแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่มิชอบด้วยกฎหมาย

การถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ย่อมเป็นสิทธิของประชาชน และการจับกุมคุมขังรวมทั้งการฟ้องต่อศาลด้วยเหตุที่ได้ถวายฎีกานั้น ย่อมเป็นการที่มิชอบด้วยกฎหมาย

การจัดตั้งและการบำรุงกองทัพประจำการในราชอาณาจักรในยามสงบ ย่อมเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ตราบที่มีได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา

ประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ย่อมถืออาวุธเพื่อป้องกันตัวได้ตามฐานานุรูปและตามกฎหมาย

¹⁹ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2557. หน้า 51-52.

การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาย่อมต้องเป็นไปโดยเสรีภาพในการพูด และการอภิปรายหรือการต่อรองในรัฐสภาย่อมมีอาจละเมิดได้ หรือมีอาจฟ้องเป็นคดีต่อศาลหรือที่อื่นนอกรัฐสภาได้

การกำหนดค่าประกันตัวในอัตราที่สูงเกินสมควร การลงโทษปรับในอัตราที่สูงจนเกินเหตุ ตลอดจนการลงโทษอาญาอย่างโหดร้ายทารุณหรือผิดธรรมดาย่อมมีอาจกระทำได้

บัญชีรายชื่อของคณะลูกขุนจะต้องมีการจัดทำในรูปแบบของกฎหมาย และประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน และคณะลูกขุนที่จะพิจารณาคดีคดีกบฏนั้นจะต้องเป็นผู้ถือครองที่ดินที่เป็นอิสระเท่านั้น

การส่งมอบหรือสัญญาว่าจะส่งมอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับเงินค่ารับหรือทรัพย์สินที่ยึดมาได้จากบุคคล ก่อนที่ผู้นั้นจะถูกพิพากษาคดีในศาลย่อมมิชอบด้วยกฎหมายและเป็นโมฆะ

และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาคความเดือดร้อนและเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข เสริมและรักษาไว้ซึ่งกฎหมายต่างๆ ย่อมเป็นการสมควรที่รัฐสภาจะมีการประชุมกันเป็นระยะๆ

รัฐสภาถือเป็นภารกิจของตนที่จะเรียกร้องและยืนยันในข้อกำหนดต่างๆ ทั้งหลายที่ได้ระบุไว้ในฐานะที่เป็นสิทธิและเสรีภาพอันปราศจากข้อสงสัยใดๆ นอกจากนั้นแล้วย่อมถือเป็นการไม่สมควรหากในอนาคตจะมีการหยิบยกประกาศ คำพิพากษาของศาล ตลอดจนการกระทำหรือข้อตกลงใดๆ มาใช้เป็นบรรทัดฐานในทางที่ขัดต่อข้อกำหนดที่ได้ระบุไว้แล้วและเป็นผลร้ายต่อประชาชน²⁰

3.6 แนวคิดของ เอ.วี ไคซี (Albert Venn Dicey)

ในช่วงศตวรรษที่ 19 ถ้อยคำว่า “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) ได้ถูกทำให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายอย่างเป็นระบบขึ้นครั้งแรก โดยนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงของอังกฤษคือ ศาสตราจารย์ เอ.วี ไคซี (Albert Venn Dicey) ซึ่งมีชีวิตอยู่ในช่วง ค.ศ.1835 ถึง 1992 แห่งมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด โดยไคซีได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม ไว้ในหนังสือ “Introduction to the Study of the Law of the Constitution” ซึ่งตีพิมพ์ขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 1885²¹ Dicey เห็นว่า หลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับควมมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา และหลักนิติธรรมนั้นย่อมมีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อม

²⁰ บุญศรี ม่วงศุภชัย, **กฎหมายรัฐธรรมนูญ** (พิมพ์ครั้งที่ 8), กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557, หน้า 51-52.

²¹ (1) รวินท์ ลีละพัฒน, **บทความเรื่อง หลักนิติธรรมในความคิดของไคซี** จากวารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557, หน้า 119. และ (2) สมคิด เลิศไพฑูรย์, **บทความเรื่อง การสถาปนาหลักนิติธรรมขึ้นในระบบกฎหมายไทย** จากวารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557, หน้า 4.

ต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน (the ordinary law of the land) ซึ่งบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลาย (ordinary court) จะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว หลักนิติธรรมในความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต้องเคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษหากไม่ได้กระทำการผิดกฎหมาย และไม่มีผู้ใดทั้งสิ้นแม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้²²

ในตำรา Introduction to the Study of the Law of the Constitution ไคซีเยยอมรับว่าหลักนิติธรรมมีสถานะเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษประการหนึ่งซึ่งมีองค์ประกอบด้วยกันทั้งหมด 3 ประการ ดังต่อไปนี้²³

ประการแรก หลักนิติธรรมให้ความสำคัญกับการปกครองภายใต้กฎหมายอันตรงกันข้ามกับการปกครองโดยใช้อำนาจตามอำเภอใจ ฉะนั้น หลักนิติธรรมจึงไม่ครอบคลุมถึง (1) การใช้อำนาจตามอำเภอใจ (2) พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ และ (3) การใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางของเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น ชาวอังกฤษจะถูกปกครองก็เฉพาะแต่โดยกฎหมาย (Rule by law alone) ตลอดจนไม่มีบุคคลใดอาจถูกลงโทษเว้นแต่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย²⁴

ประการที่สอง ไคซีเยให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) กล่าวคือ ทุกคนชั้นต้องอยู่ภายใต้กฎหมายธรรมดาของแผ่นดิน ซึ่งศาลยุติธรรมเป็นผู้ปรับใช้ (The ordinary law of the land administered by the ordinary law courts) อย่างเท่าเทียม นอกจากนี้ ไคซีเยยังปฏิเสธการจัดตั้งองค์กรพิเศษขึ้นมาเพื่อพิจารณาข้อพิพาททางปกครองเอกชนในประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากเขาเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวเป็นการมอบสิทธิให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ แตกต่างจากในระบบกฎหมายอังกฤษซึ่งบุคคลทุกคนคนต่างต้องอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลยุติธรรมเสมอเท่ากัน เจ้าหน้าที่รัฐจึงไม่อาจกล่าวอ้าง “เหตุผลแห่งรัฐ” (Raison d'Etat) มาละเมิดสิทธิของประชาชนได้²⁵

ประการที่สาม ไคซีเยเห็นว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษ (The law of the constitution) เป็นผลพวงมาจากคำพิพากษาของศาลที่พิจารณาตัดสินคดีเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล สำหรับเขา

²² A.V. Dicey, Introduction to the study of the Law of the Constitution (1885), London : Macmillan, 1959, p.187-203.

²³ Ibid, 202-203

²⁴ รวินท์ ลีละพัฒนะ. บทความเรื่อง หลักนิติธรรมในความคิดของไคซีเย จากวารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557. หน้า 121-122.

²⁵ รวินท์ ลีละพัฒนะ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 122.

คอมมอนลอว์อันเป็นกระบวนการเยียวยาตามกฎหมายเอกชน (The ordinary remedies of private law) ช่วยประกันสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนได้ดีกว่ารัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร (A constitutional code) ซึ่งอาจถูกยกเลิกเพิกถอนได้ตามความประสงค์ของผู้มีอำนาจโดยเพียงอาศัย “รอยขีดปากกา” (With the stroke of a pen)²⁶

นอกจากข้อเขียนเรื่องหลักนิติธรรมแล้ว ไคซียังได้พรรณนาถึงหลักอีกประการหนึ่งซึ่งถือเป็นพื้นฐานของกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษเสมอมา นั่นก็คือ “หลักอำนาจสูงสุดของรัฐสภา” อันเป็นผลผลิตสืบเนื่องจากเหตุการณ์ปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ในทัศนะของไคซีหลักดังกล่าวช่วยเกื้อหนุนหลักนิติธรรมเนื่องจากเมื่อหลักอำนาจสูงสุดเป็นของรัฐสภาที่จะยอมรับสิทธิบัญญัติหรือไม่บัญญัติกฎหมายเรื่องใดๆ ก็ได้ (The right to make or unmake any law whatever) ของรัฐสภาเวสต์มินสเตอร์²⁷ หลักเช่นว่าจึงเป็นการแสดงถึง “อำนาจ” (Power) ที่รัฐสภามีอยู่อย่างสมบูรณ์ทางนิติบัญญัติอันเป็นการตอกย้ำความสำคัญของการปกครองที่ถือกฎหมายเป็นใหญ่ (Supremacy of law) ซึ่งเป็นหัวใจของหลักนิติธรรม²⁸

4. บทสรุป

จากพัฒนาการของหลักนิติธรรมของประเทศอังกฤษ จากธรรมชาติทางการเมืองและจารีตประเพณีที่ได้รับสืบทอดต่อกันมาสู่การจำกัดอำนาจของผู้ปกครองจากษัตริย์และรัฐสภา บรรดาสิทธิทั้งหลายของราษฎรจะได้รับการคุ้มครองตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ดังนี้

4.1 หลักอำนาจสูงสุดของรัฐสภา (The Supremacy of Parliament)

อังกฤษซึ่งเดินตามหลักนิติธรรมนั้น ถือว่ารัฐสภาเป็นรัฐอธิปไตยอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอดีตสภาขุนนางและสภาสามัญไม่พอใจกษัตริย์ที่ไม่เรียกประชุมรัฐสภาเป็นเวลานานๆ กษัตริย์ทำตามอำเภอใจ โดยเริ่มแรกในปลายศตวรรษที่ 12 พระเจ้าจอห์นกดขี่ประเทศโดยกดขี่ บังคับเรียกเก็บภาษีกับราษฎรมากขึ้นและใช้วิธีการรุนแรงพวกพระและขุนนางจึงบังคับให้พระเจ้าจอห์นลงพระนามในเอกสารสำคัญเรียกว่า Magna Carta ในปี ค.ศ. 1215

²⁶ รวินท์ สิลปะพัฒนะ. บทความเรื่อง หลักนิติธรรมในความคิดของไคซี จากวารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557. หน้า 122.

²⁷ A.V. Dicey, Introduction to the study of the Law of the Constitution (1885), London : Macmillan, 1959, p.39-41

²⁸ รวินท์ สิลปะพัฒนะ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 122.

เพื่อจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ และมีการปฏิบัติเพื่อจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์เป็นระยะๆ ในที่สุด พระเจ้าเจมส์ที่ 2 พระองค์ต้องการรวบอำนาจมากขึ้น จึงทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1688 รัฐสภาได้ทำการปฏิวัติต่อต้านอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชย์สำเร็จ และได้ตรา Bill of Rights เพื่อจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์เป็นการรับรองฐานะของรัฐสภาอย่างเป็นทางการจนกระทั่งเกิดการปฏิวัติครั้งที่ 2 ในสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ซึ่งได้สร้างหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายขึ้น และเป็นรากฐานของการใช้อำนาจนิติบัญญัติของอังกฤษในปัจจุบัน โดยรัฐสภาได้ตราพระราชบัญญัติ Act of Settlement จำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้มาขึ้นอยู่กับรัฐสภา จึงนับเป็นการเริ่มต้นของการปฏิวัติอันรุ่งเรือง อำนาจสูงสุดจึงเป็นของรัฐสภามาตั้งแต่บัดนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งอำนาจสูงสุดเป็นของรัฐสภา หมายถึงอำนาจในการออกกฎหมายสูงสุดเป็นของรัฐสภาซึ่งก็คือกฎหมายลักษณะอักษรสูงสุด ในอังกฤษคือพระราชบัญญัติ โดยประเทศอังกฤษถือว่ารัฐสภาเป็นที่มาสูงสุดของอำนาจ รัฐสภาจึงสามารถออกกฎหมายใดๆ ก็ได้อย่างกว้างขวาง จึงอาจกล่าวได้ว่า อำนาจทางนิติบัญญัติของรัฐสภาไม่มีขีดจำกัดทางกฎหมายประกอบกับประเทศอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดอย่างเช่นประเทศภาคพื้นยุโรป²⁹

ในทางทฤษฎีรัฐสภาสามารถตรากฎหมายอย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น ไม่อาจมีกรณีที่รัฐสภาตรากฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ แม้หากว่าจะมีผู้ใดอ้างว่ารัฐสภาตรากฎหมายขัดหรือแย้งต่อกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) การอ้างเช่นนั้นก็มีผลทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภานั้นสิ้นผลลงไม่ ศาลในอังกฤษไม่มีอำนาจที่จะตรวจสอบความชอบด้วยจารีตประเพณีของกฎหมายที่ตราขึ้นโดยรัฐสภา และด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ การควบคุมการตรากฎหมายของรัฐสภาอังกฤษจึงเป็นการควบคุมกันทางการเมืองไม่ใช่ทางกฎหมาย

บรรดาสิทธิทั้งหลายทั้งปวงของราชฎานั้นย่อมเกิดจากกฎหมายที่รัฐสภาได้ตราขึ้นและเกิดจากกฎหมายประเพณีที่พัฒนามาโดยศาล และศาลของอังกฤษไม่มีอำนาจที่จะตรวจสอบว่ากฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นชอบด้วยกฎหมายใดๆ หรือไม่ ในทางทฤษฎีแล้วรัฐสภาอังกฤษสามารถตรากฎหมายให้มีเนื้อหาสาระอย่างไรก็ได้ทั้งสิ้น สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิพลเมืองไม่ได้มีฐานะเป็นกฎหมายที่สูงกว่ากฎหมายอื่นใดที่ผูกพันรัฐสภาอังกฤษได้ แต่ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นในอังกฤษ ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะตามจารีตประเพณีแล้วรัฐสภาจะไม่ตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้ง

²⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. **หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2556. หน้า 93-94.

กับหลักนิติธรรม ยิ่งไปกว่านั้นโดยเหตุที่การตรากฎหมายของรัฐสภาขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของรัฐบาล และพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลย่อมเป็นพรรคการเมืองที่ครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร หากพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลซึ่งครองเสียงข้างมากสนับสนุนให้ตรากฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างรุนแรงแล้ว ผลที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกตั้งครั้งถัดมา ย่อมเป็นที่คาดหมายได้ว่า จะไม่ได้รับเสียงสนับสนุนในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ในที่สุดแล้วการตรากฎหมายของรัฐสภาจึงขึ้นอยู่กับเจตจำนงของประชาชน ประชาชนอังกฤษนั้นเองที่จะเป็นผู้กำหนดทิศทางหลักๆของการตรากฎหมายและเมื่อรัฐสภาเป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด ในระบอบประชาธิปไตยที่พัฒนามาในอังกฤษ ย่อมต้องเข้าใจว่ารัฐสภาย่อมทรงอำนาจสูงสุดในหมู่องค์กรต่างๆของรัฐ แต่ในที่สุดแล้วในทางการเมืองอยู่ได้ประชาชน ดังนั้นในประเทศอังกฤษ การจำกัดอำนาจของรัฐสภาจึงไม่ได้เกิดจากกฎหมายเหมือนกับในภาคพื้นยุโรป แต่เกิดจากธรรมชาติทางการเมืองและจารีตประเพณีที่รับสืบทอดกันมา³⁰

4.2 หลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย

ระบบกฎหมายอังกฤษไม่มีการแบ่งแยกกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชนออกจากกัน ด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงไม่มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาเป็นอีกระบบศาลหนึ่งโดยเฉพาะคู่ขนานกันไปกับศาลยุติธรรมดังที่ปรากฏในภาคพื้นยุโรป ในการฟ้องร้องขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของฝ่ายปกครองนั้น ราษฎรอังกฤษอาจฟ้องได้ในศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดา โดยหลักนิติธรรมถือว่าทั้งราษฎรและองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและภายใต้ศาลเดียวกัน

ในช่วงศตวรรษที่ 19 มีนักกฎหมายของอังกฤษที่มีบทบาทมากที่สุดคนหนึ่งในการช่วยพัฒนาหลักนิติธรรม ก็คือ A.V. Dicey (ค.ศ.1835 ถึง 1922) ได้จัดทำหนังสือที่ชื่อว่า Introduction to the study of the Law of the Constitution (พิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1885) โดย Dicey เห็นว่า หลักนิติธรรมจะต้องสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา และหลักนิติธรรมนั้นย่อมมีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใด ย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน (the ordinary law of the land) ซึ่งบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลาย (ordinary court) จะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว หลักนิติธรรมในความหมายนี้ย่อมปฏิเสธความคิดทั้งหลายทั้งปวงที่จะยกเว้นมิให้บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต้อง

³⁰ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. บทความเรื่อง หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม จากวารสารรวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net. กรุงเทพฯ : พี.เพรส, 2553. หน้า 444.

เคารพต่อกฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษหากไม่ได้กระทำการผิดกฎหมาย และไม่มีผู้ใดทั้งสิ้นแม้แต่กษัตริย์ที่จะอยู่เหนือกฎหมายได้³¹

Dicey เห็นว่า บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย จะต้องไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากปรากฏว่ารัฐบาลหรือฝ่ายปกครองกระทำการอันขัดต่อกฎหมาย การกระทำดังกล่าวย่อมต้องถูกฟ้องคดียังศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาได้ เพราะรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่จะมีสิทธิพิเศษใด ๆ เหนือกว่าราษฎรไม่ได้

การที่ Dicey อธิบายเนื้อหาของหลักนิติธรรมในแง่ที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และภายใต้ศาลเดียวกันตามหลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย ส่งผลให้ Dicey ปฏิเสธการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นมาเป็นอีกระบบศาลหนึ่งเคียงคู่ขนานกันไปกับศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดา โดย Dicey เห็นว่าหากจัดให้มีศาลปกครองหรือองค์กรอื่นซึ่งไม่ใช่ศาลยุติธรรมหรือศาลธรรมดาทำหน้าที่ตัดสินคดีปกครองแล้ว บรรดาข้าราชการต่างๆ ที่ถูกฟ้องในศาลปกครองว่ากระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายย่อมอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่าราษฎรทั่วไป ซึ่ง Dicey เห็นว่าไม่ถูกต้อง แนวความคิดนี้ได้รับการยึดถือและเดินตามในบรรดาประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอังกฤษจนถึงปัจจุบันนี้

4.3 หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี

ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาจากการควบคุมหรืออิทธิพลทางการเมือง คือหลักการสำคัญของระบบกฎหมายอังกฤษ ผู้พิพากษาในฐานะผู้พิพากษารอคดีได้รับเอกสิทธิ์จากการวิจารณ์จากสาธารณชน ถ้าหากผู้แทนราษฎรต้องการจะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาต้องลาออกจากตำแหน่งผู้แทนราษฎรเสียก่อน เงินเดือนของผู้พิพากษาจะกำหนดไว้ในบัญชีของกองทุนเงินเดือนโดยเฉพาะ (Consolidated Fund) และจะไม่ถูกนำไปอภิปรายในรัฐสภา ผู้พิพากษาอาวุโสมีความมั่นคงในการทำงานสูง ผู้พิพากษาอาจถูกถอดถอนโดยพระมหากษัตริย์โดยคำแนะนำของทั้งสองสภา หลักการสำคัญที่สุด คือ ผู้พิพากษาจะได้รับการแต่งตั้งตามหลักวิชาชีพ มิใช่โดยอำนาจหรือกระบวนการทางการเมือง ก่อนปี ค.ศ. 1914 หลักการข้อนี้ไม่เป็นความจริงนัก ทั้งนี้เพราะการแต่งตั้งผู้พิพากษาเป็นอำนาจของประธานศาลฎีกา (Lord Chancellor) ซึ่งตัวท่านเองเป็นนักการเมืองและเป็นสมาชิกของคณะรัฐมนตรีและเป็น

³¹ A.V. Dicey, Introduction to the study of the Law of the Constitution (1885), London : Macmillan, 1959, p.187-203.

ประธานสภาขุนนาง นอกจากนี้นายกรัฐมนตรียังมีอำนาจในการพิจารณาแต่งตั้งหัวหน้าผู้พิพากษา (Lord Chief Justice) และขุนนางตุลาการตลอดจนผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ด้วย ในขณะที่เดียวกันผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเอกสิทธิ์คุ้มครองจากรัฐสภา โดยทั่วไปจะสงวนสิทธิ์ที่จะไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้พิพากษาหรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของผู้พิพากษาที่ยังค้างการพิจารณาอยู่ในสภา พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างนักการเมืองและผู้พิพากษาและการยอมรับในการแบ่งแยกอำนาจซึ่งกันและกัน แต่หลังจากปี ค.ศ. 1914 เป็นต้นมา กระบวนการแต่งตั้งผู้พิพากษาได้เปลี่ยนไปใช้หลักวิชาชีพ (Professional) เป็นเกณฑ์ ทำให้ฝ่ายผู้พิพากษามีความเป็นอิสระจากอิทธิพลและการควบคุมจากอำนาจทางการเมืองมากขึ้น³²

เหตุการณ์ในปี ค.ศ. 1607 สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างฝ่ายกษัตริย์กับนักกฎหมายซึ่งนำโดยเหล่าผู้พิพากษา โดยมีรายละเอียดในคดีที่พระมหากษัตริย์ทรงอ้างว่าทรงมีสิทธิที่จะเป็นผู้ประสาทความยุติธรรมโดยไม่ต้องอาศัยเหล่าผู้พิพากษา แต่พระราชดำริดังกล่าวกลับได้รับการปฏิเสธ ในคดี Prohibitions Del Roy (Case of Prohibitions) แม้ว่าพระมหากษัตริย์ทรงหาทางที่จะมีพระราชวินิจฉัยในคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินด้วยพระองค์เอง แต่มติของเหล่าผู้พิพากษาซึ่งเขียนโดย Sir Edward Coke (1552-1634) ยืนยันว่า

“ข้าพเจ้าขอตอบต่อหน้า และโดยความเห็นพ้องต้องกันอย่างชัดเจนของผู้พิพากษาทุกคนของประเทศอังกฤษ และ Barons of the Exchequer ว่า กษัตริย์ไม่อาจที่จะตัดสินคดีใดๆ ได้ด้วยพระองค์เอง ไม่ว่าจะเป็นคดีอาญา เช่น คดีกบฏ, คดีอุกฉกรรจ์ หรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างโจทก์และจำเลยเกี่ยวกับมรดก, ทรัพย์สินหรือสมบัติ ฯลฯ หากแต่จะต้องมีการตัดสินในศาลยุติธรรมศาลใดศาลหนึ่ง ตามตัวบทกฎหมายและจารีตประเพณีของอังกฤษ ตามที่เคยมีการตัดสินกันมา และโดยที่ศาลเท่านั้นที่เป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสิน...

พระองค์มิได้ทรงรอบรู้ในกฎหมายต่างๆ ของราชอาณาจักรอังกฤษของพระองค์ และเหตุที่เกี่ยวข้องกับชีวิต หรือมรดก หรือสมบัติหรือชะตากรรมของข้าแผ่นดินของพระองค์นั้นมิใช่เรื่องที่จะตัดสินกันได้โดยอาศัยเหตุผลตามธรรมชาติ (ดังเช่นที่พระองค์ทรงกล่าวอ้าง) หากแต่ต้องตัดสินตามเหตุผลที่มีการประดิษฐ์คิดค้นขึ้น และเป็นการตัดสินตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายนั้นเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยเวลานานในการศึกษาและหาประสบการณ์ ก่อนที่จะมาใช้พิจารณาญาณในการตัดสินคดีได้...”³³

³² สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. การเมืองอังกฤษ. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, 2556. หน้า 202-204.

³³ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557. หน้า 41.

ตัวอย่างหลักกฎหมายที่ศาลอังกฤษได้สร้างขึ้นเพื่อจำกัดการใช้อำนาจรัฐและเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

4.3.1 หลัก Ratio decidendi

ในระบบกฎหมายอังกฤษ ผู้พิพากษาซึ่งแต่เดิมเป็นผู้แทนของกษัตริย์นั้นได้เริ่มพัฒนาระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มาตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 12 ทั้งนี้เพื่อให้อำนาจของกษัตริย์ที่ส่วนกลางมั่นคงเข้มแข็ง กฎหมายที่ศาลใช้ในการตัดสินคดีนั้นมีลักษณะทั่วไปกล่าวคือ เป็นกฎเกณฑ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปในราชอาณาจักร จึงเรียกว่า Common Law กฎหมายดังกล่าวได้รับการ “สร้าง” ขึ้นโดยผู้พิพากษาเมื่อศาลได้ตัดสินคดีใดคดีหนึ่งไปแล้ว หลักกฎหมายที่ศาลได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ตัดสินคดีก็ตกทอดต่อมาเป็นลำดับ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่จริงในบ้านเมืองด้วย “กฎหมาย” ในระบบกฎหมายอังกฤษ จึงไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่กฎหมายที่ได้รับการตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เรียกว่า “Statute Law” เท่านั้น แต่ยังหมายถึงหลักการและแนวทางการตัดสินของผู้พิพากษา (Case Law) ที่เกิดจากจารีตธรรมเนียมปฏิบัติในอดีตอันเป็นกฎเกณฑ์ที่ศาลยอมรับสืบต่อกันมา (Common Law) ด้วย

ในการพิพากษาคดี ศาลอังกฤษมีพันธะที่จะต้องพิพากษาตามแนวคำพิพากษาที่ศาลเคยตัดสินมาแล้วภายใต้หลักเกณฑ์บางประการ (the doctrine of precedent of state decisis) ส่วนของคำพิพากษาซึ่งมีคุณลักษณะที่จะผูกพันศาลนั่นเองหรือศาลอื่นในลำดับต่ำกว่า เรียกว่า **เรซีโอ เดซิเดนได** (ratio decidendi) ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นหลักกฎหมาย (the rule of law) กล่าวคือ ศาลในคดีหลังจะต้องตัดสินคดีในแนวเดียวกัน หากข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ (material fact) เหมือนกัน อาจกล่าวได้ว่า เรซีโอ เดซิเดนได ของคดีก็คือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญในคดีและมีคำวินิจฉัยของศาลตามข้อเท็จจริงนั้น³⁴

4.3.2 หลักการกระทำทางปกครองนอกขอบอำนาจ (Ultra vires)

ระบบกฎหมายอังกฤษในเรื่องการควบคุมฝ่ายปกครองนั้นจะยึดถือหลักการกระทำทางปกครองต้องอยู่ในขอบของอำนาจ หากการกระทำทางปกครองนอกขอบอำนาจ (ultra vires) การกระทำทางปกครองนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย³⁵

³⁴ สุนัย มโนชัยอุดม. ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555. หน้า 237.

³⁵ ปิยนุตร แสงนกกุล. กฎหมายปกครองของประเทศในยุโรป. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556. หน้า 226-227.

เดิมศาลจำกัดการควบคุมการกระทำทางปกครองอย่างมาก โดยถือว่าหากกฎหมายกำหนดให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจในการกระทำการใดแล้ว ฝ่ายปกครองย่อมมีอำนาจตามกฎหมายในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ หากการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการหรือออกคำสั่งทางปกครองไปโดยผิดพลาด ศาลก็ไม่อาจลงไปควบคุมหรือสั่งให้เพิกถอนการกระทำทางปกครองเหล่านั้นได้ เพราะฝ่ายปกครองได้ตัดสินใจกระทำการต่างๆ ไปโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ตนเองมี อีกนัยหนึ่ง คือ ในระบบกฎหมายอังกฤษ หากฝ่ายปกครองมีอำนาจตามกฎหมาย และใช้อำนาจตามกรอบของกฎหมายแล้ว ฝ่ายปกครองมีเสรีภาพในการตัดสินใจซึ่งอาจจะผิดพลาดก็ได้ (Liberty to err) ซึ่งถือว่าเป็นความผิดพลาดในกรอบอำนาจ คือ ฝ่ายปกครองมีอำนาจตามกฎหมาย กระทำการลงไปโดยไม่เกินกรอบอำนาจแต่กระทำลงไปโดยเป็นการวินิจฉัยสั่งการที่ผิดพลาด กรณีเช่นนี้ ศาลไม่มีอำนาจลงไปตรวจสอบควบคุม

ปัจจุบันศาลอังกฤษได้ขยายขอบเขตการควบคุมการกระทำทางปกครองออกไปมากขึ้น โดยลงไปควบคุมประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายซึ่งเป็นปัจจัยหรือมูลเหตุจูงใจให้ฝ่ายปกครองกระทำการด้วย หากฝ่ายปกครองตัดสินใจกระทำการใดโดยอาศัยข้อเท็จจริงหนึ่ง แต่เป็นข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดบกพร่อง (error of fact) ก็ดี หากฝ่ายปกครองตัดสินใจกระทำการใดโดยอาศัยข้อกฎหมายหนึ่ง แต่เป็นข้อกฎหมายที่ผิดพลาดบกพร่อง (error of law) ก็ดี การกระทำนั้นย่อมเป็นการกระทำที่นอกขอบอำนาจ (ultra vires) ซึ่งศาลสามารถเพิกถอนได้เพราะเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดบกพร่อง (error of fact) เช่น ข้อเท็จจริงที่ฝ่ายปกครองใช้อ้างในการตัดสินใจออกคำสั่งทางปกครองนั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่มีอยู่จริง การให้คุณสมบัติทางกฎหมายแก่ข้อเท็จจริงนั้นผิดพลาดบกพร่อง เป็นต้น ส่วนข้อกฎหมายที่ผิดพลาดบกพร่อง (error of law) ก็ เช่น ข้อกฎหมายที่ฝ่ายปกครองใช้อ้างในการตัดสินใจออกคำสั่งทางปกครองนั้นเป็นข้อกฎหมายที่สิ้นผลใช้บังคับไปแล้วหรือเป็นข้อกฎหมายที่ขัดต่อกฎหมายในลำดับชั้นสูงกว่า ฝ่ายปกครองตีความกฎหมายผิดพลาด เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. **หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน**(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2556.

ชานินทร์ กลัวยิเชียร. **หลักนิติธรรม**. กรุงเทพฯ : ธนาเพรส, 2552.

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. **กฎหมายรัฐธรรมนูญ** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

ปิยบุตร แสงกนกกุล. **กฎหมายปกครองของประเทศในยุโรป**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554** . กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พรีน, 2556.

รวินท์ สีสพัฒนะ. **บทความเรื่อง หลักนิติธรรมในความคิดของไคซี** จากวารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **บทความเรื่อง หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม** จากวารสารรวมบทความกฎหมายมหาชนจากเว็บไซต์ www.pub-law.net. กรุงเทพฯ : พี.เพรส, 2553.

วีระ โลจายะ. **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2532.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. **บทความเรื่อง การสถาปนาหลักนิติธรรมขึ้นในระบบกฎหมายไทย** วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. **การเมืองอังกฤษ**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม, 2556.

ศุณย์ มโนมัยอุดม. **ระบบกฎหมายอังกฤษ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

สุปราณี มุขวิจิตร. **ประวัติศาสตร์อังกฤษและราชวงศ์**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2549.

ภาษาอังกฤษ

A.V. Dicey, *Introduction to the study of the Law of the Constitution* (1885), London : Macmillan, 1959.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับผลกระทบจากการสร้างความร่วมมือการ
พัฒนาระหว่างประเทศ กรณีศึกษา : อำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย

Social Change and the Effects of the International Cooperation for
Development: A Case Study of Chiang Khong District,
Chiang Rai Province

สุรัชย์ อุฬารวงศ์¹

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

เมลล์ติดต่อ: jengpyu@gmail.com

Surachai Ulanwong

School of Law, Chiang Rai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai Province 57100

E-mail: niticrru@gmail.com

นพวรรณ ธรรมสิทธิ์²

สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 ถนนพหลโยธิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100,

เมลล์ติดต่อ: woodning@hotmail.com

Nopphawan Thammasit

School of Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai Province 57100

E-mail : woodning@hotmail.com

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ประธานสภาคณาจารย์และข้าราชการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, รองคณบดีสำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 121 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการแบบ Quota Sampling และแบบเทคนิคการบอกต่อ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำแนกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนและชุมชน 2) การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพในชุมชน 3) การเปลี่ยนแปลงภายหลังเกิดโครงการพัฒนาระหว่างประเทศ และ 4) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายหลังการเป็นพื้นที่โครงการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยในแต่ละประเด็นมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ปัญหาการประกอบอาชีพ ร้านค้าขายปลีกหรือร้านโชห่วยในชุมชนมีแนวโน้มยุบตัวและลดลง ความไม่ปลอดภัยในการใช้เส้นทางคมนาคมมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเศรษฐกิจแต่สภาพสังคมแย่ลง เป็นต้น นอกจากนี้ ด้านศักยภาพในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า มีความพร้อมด้านการคมนาคม ถนน ระบบขนส่งมวลชน การสื่อสาร และระบบสาธารณสุขมากที่สุดในที่สุด

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, ผลกระทบ, ความร่วมมือการพัฒนาระหว่างประเทศ

Abstract

This research aims to investigate the social changes resulted from the international cooperation for development in Chiang Khong, Chiang Rai province. The sample were recruited by quota sampling and snowball sampling techniques that accounted for 121 participants from Chiang Khong, Chiang Rai province. Research Instruments were interview, questionnaire, and non-participatory observation, and documentary analysis. Also the data was analyzed using descriptive analysis. The findings reveal that the social changes resulted from the international cooperation affecting Chiang Khong were: 1) Changes in household and community regarding to career performance, 2) Changes in economic system and career performance in the community, 3) Changes after implementing International cooperation projects, and 4) The effects after the changes resulted from the designated area for International development spot. There were some social changes such as increasing living expenditure, groceries and retailers in the community that showed the tendency to dissolve or reduce in number, the level of unsafe the road use, and the positive changes only in economic aspect but negative in terms of social. Moreover, the potentiality of Chiang Khong in entering AEC, it was found that the city held the highest level in the readiness regarding to transportation, roads, public transportation system, communication, and basic facilities.

Keywords: Social change, Effects, International cooperation for development

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยตั้งอยู่ในพื้นที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ South East Asia ซึ่งมีการรวมกลุ่มประเทศสมาชิกในภูมิภาคก่อตั้งขึ้นเป็นประชาคมอาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN : The Association of South East Asian Nations) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจแต่ละประเทศในอาเซียน เพื่อดำรงความมั่นคงของประเทศสมาชิก ด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ดังนั้นภายหลังการเกิดประชาคมอาเชียนดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดการรวมตัวทั้งทางด้านการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่ที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้สะดวกมากยิ่งขึ้น และเกิดการเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกันภายในอาเซียน ใน 3 มิติ คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎระเบียบ และความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน ทั้งนี้ การพัฒนาของประเทศในภูมิภาคนี้ ได้นำไปสู่แนวทางการพยายามเชื่อมโยงความร่วมมือของนานาชาติให้เข้ามาลงทุนเพื่อสร้างศักยภาพในโครงสร้างพื้นฐานภายในหรือระหว่างประเทศขึ้น โดยเฉพาะประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างรอบด้าน ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศใกล้เคียงและมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในฐานะบ้านพี่เมืองน้อง ถึงแม้ว่าฐานการพัฒนาทางเศรษฐกิจมีความแตกต่างแต่มีความคล้ายคลึงกันในด้านสังคมและวัฒนธรรม

อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย นับเป็นเมืองเล็กที่กำลังโตแบบก้าวกระโดด ทำให้พบปัญหาที่อาจมาพร้อมความเจริญของเมืองได้ ภายใต้การวิเคราะห์ว่าอาจเกิดปัญหาขยะ ปัญหาการเจ็บป่วย โดยเฉพาะในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่และเกิดอุบัติเหตุ อุบัติเหตุ เงิน สถานพยาบาลที่มีอยู่อย่างจำกัดอาจไม่สามารถรองรับได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ปัญหาที่สำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ คือ การขายที่ดินภาคการเกษตรของชาวบ้านและประชาชนในพื้นที่ให้กับนายทุนทั้งไทยและต่างชาติเพื่อเก็งกำไรและลงทุนด้านอุตสาหกรรมกอบปรักกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเพาะปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวมากขึ้น เช่น ข้าวโพด และยางพารา ซึ่งจากการทำการเกษตรในรูปแบบดังกล่าวมากขึ้นจึงมีการวางแผนสร้างโรงงานผลิตแผ่นยางพาราในพื้นที่อำเภอเชียงของภายใน 2-3 ปี

การศึกษามลกระทบของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่เกิดจากการพัฒนาภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศในโครงการและนโยบายต่างๆ การเข้ามาลงทุนของต่างชาติในพื้นที่ทั้ง

การลงทุนด้านเกษตร การลงทุนด้านบริการ ด้านการท่องเที่ยว ที่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพให้กับคนในท้องถิ่น อาทิ วิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิม สภาพแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ เมื่อในอำเภอเชียงของมีการพัฒนาเกิดขึ้นภายใต้การแล้วเสร็จของสะพานข้ามแม่น้ำโขงเป็นเป้าหมายความสำเร็จที่สำคัญจุดแรก ดังนั้น การสร้างสะพานจึงเป็นเรื่องที่มีการสร้างภาพของการพัฒนาที่ดีเป็นประโยชน์ต่อภูมิภาคเป็นอย่างมาก แน่หนว่าผลกระทบเชิงบวกจึงเกิดขึ้นกับกลุ่มประชาชนที่มีฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่เข้มแข็งมากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามกับผลกระทบเชิงลบที่นำไปสู่กลุ่มประชาชน ชาวบ้าน ชุมชนส่วนใหญ่ได้สูญเสียผลประโยชน์และไม่สามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สภาพการณ์ของพื้นที่จึงได้รับผลกระทบที่นำไปสู่ความถดถอยของทุนทางสังคมโดยเฉพาะในแง่ทุนทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ อย่างไรก็ตาม การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร้ทิศทางที่เน้นไปสู่กระบวนการโลกาภิวัตน์ ที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุนข้ามชาติจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาเพื่อสามารถอธิบายถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเข้ามาของการลงทุนภาคบริการของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น ความเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การศึกษาว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายใต้การสร้างความร่วมมือการพัฒนาระหว่างประเทศในพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การแสวงหาคำตอบและแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวให้สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวของโลกสมัยใหม่ได้ดียิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

1.3 ทฤษฎีและสมมติฐานการวิจัย

ทฤษฎีและแนวคิดว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการศึกษาจำแนกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหามุ่งอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สะท้อนผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบจากการพัฒนาในพื้นที่ศึกษา โดยมีความครอบคลุมภายใต้การเป็นเมืองท่า แห่งการเชื่อมต่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เชื่อมโยงไปสู่ประเทศภายนอก

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรศึกษา จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชาชน ผู้ประกอบการ ท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชน ที่เป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปสู่พื้นที่ภายนอก ของอำเภอ เชียงของจังหวัดเชียงราย จำนวน 115 คน 2) เจ้าหน้าที่รัฐบาลในท้องถิ่น นักธุรกิจ พนักงาน บริษัทเอกชน นักวิชาการอิสระ ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องถิ่น จำนวน 3 คน และ 3) นักท่องเที่ยวที่พักอาศัยในพื้นที่ศึกษาอย่างต่อเนื่องจำนวน 3 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา คือ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา มีระยะเวลาดำเนินการศึกษานาน 1 ปี ตั้งแต่ ตุลาคม 2558 - ตุลาคม 2559

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.5.1 ศึกษาเอกสาร ข้อมูล บทความวิชาการ งานวิจัย รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ และหนังสือ แล้วสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการศึกษาและอภิปรายในผลการวิจัย

1.5.2 ศึกษาบริบทพื้นที่ ในเขตพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย วางแผนสำรวจข้อมูลพื้นฐานและกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มจากทฤษฎีความน่าจะเป็นและวิธีเฉพาะเจาะจง

1.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาเชิงสำรวจภายใต้คุณภาพจากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยจะใช้รูปแบบในการรวบรวมข้อมูล

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารเพื่อความเที่ยงตรงของเนื้อหาในแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ โดยใช้กรอบทฤษฎีและมุมมองทางสังคมศาสตร์ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ที่ศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ข้อมูลพื้นฐานด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สะท้อนผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบจากการพัฒนาในพื้นที่ศึกษาอย่างเป็นรูปแบบ แสดงปัจจัยที่ชี้วัดศักยภาพการพัฒนา ที่เอื้อต่อการส่งเสริมและสนับสนุน การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้

2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ทฤษฎีและแนวคิดว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนำเสนอรายละเอียดและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1.1 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้จากหลากหลายปัจจัย ได้แก่

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร 3) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน 4) โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรม 5) ทศนคติและค่านิยม 6) การเล็งเห็นถึงความจำเป็น และ 7) พื้นฐานทางวัฒนธรรม

2.1.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับกระบวนการความคิดของมนุษย์ โดยมีกระบวนการสำคัญ 3 กระบวนการ ได้แก่

- 1) กระบวนการค้นพบ หมายถึง การค้นพบข้อเท็จจริงที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน
- 2) กระบวนการประดิษฐ์ หมายถึง การนำความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ มาประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ขึ้น ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การประดิษฐ์ทางวัตถุ และการประดิษฐ์ที่ไม่ใช่วัตถุ
- 3) กระบวนการแพร่กระจาย หมายถึง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่ง ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเมื่อสังคมมีการติดต่อสัมพันธ์กัน

2.1.3 วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป มีการสะสมขึ้นเรื่อยๆ ตามระยะเวลาโดยมีแนวโน้มเข้าสู่ภาวะซับซ้อนและมีความสามารถปรับตัวในสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นขั้นตอนการจัดระเบียบทางสังคมในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่ความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทั้งหมดอธิบายโดยสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ความคิดค้นมีอิทธิพลเหนือการสังเกตการณ์ ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นไปในแบบทหาร และปรับเปลี่ยนไปเป็นยุคที่สองที่เริ่มมีการใช้การสังเกตการณ์เพิ่มมากขึ้น โดยมีการวิพากษ์วิจารณ์และการโต้แย้งเกิดขึ้นมา และยุคที่สาม คือ ความคิดทางทฤษฎีต่างๆ ได้มาจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์และการสังเกตการณ์แทนที่ความนึกฝันที่ใช้อธิบายสิ่งต่างๆ อย่างไรก็ตาม ระบบทางสังคม ชี้ให้เห็นระบบย่อยที่ทำหน้าที่ที่จำเป็นต่อความเป็นอยู่และการอยู่รอดของระบบ 4

อย่าง ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้โดยผ่านทางการจัดนำทรัพยากรมาใช้ การผสมผสานกันของส่วนต่างๆ ในระบบ และการผดุงรักษาไว้ซึ่งแบบแผนที่มีอยู่เดิมในระบบสังคมนั้น³

2.1.4 การต่อต้านและการยอมรับการเปลี่ยนแปลง

การต่อต้านและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ทศนคติและค่านิยมเฉพาะ ที่มีลักษณะสอดคล้องกับวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ 2) การสาธิตให้เห็นถึงประโยชน์ของสิ่งใหม่ 3) ความสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม 4) ค่าในการเปลี่ยนแปลง และ 5) บทบาทของตัวแทนในการเปลี่ยนแปลง

2.1.5 ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ในแต่ละสังคมมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านความพร้อมด้านบุคคล ความพร้อมด้านโครงสร้างทางสังคม ความพร้อมด้านผู้นำ ซึ่งรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ⁴ ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงแบบไม่มีแผนการ 2) การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติรุนแรง การปฏิวัติ และปฏิรูปเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบกึ่งมีแบบแผน และ 3) การเปลี่ยนแปลงแบบมีแผนการ

2.1.6 ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ทิศทางในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจำแนกได้เป็น 5 ทิศทาง ได้แก่ 1) ความก้าวหน้า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงปรารถนาจากจุดที่มีความพึงพอใจน้อยไปสู่จุดที่พึงพอใจมากกว่า 2) วิวัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินการไปทีละขั้น ซึ่งแต่ละขั้นที่สืบต่อกันมามีความเกี่ยวพันกัน 3) การพัฒนาสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของสังคมโดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้า 4) การทำให้ทันสมัย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เจริญรุ่งเรืองตามสมัย 5) การปฏิวัติสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันของระเบียบสังคมเดิม โดยเฉพาะการจัดลำดับของชนชั้นในสังคมที่เคยมี⁵

³ คาร์นี บัญชรเทวกุล. (2551) และ Parson. (1996).

⁴ บุญเดิม พันรอบ. (2528).

⁵ สุริชัย หวันแก้ว. (2549).

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 พื้นที่ศึกษา

อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 7 ตำบล มีประชากร 62,242 คน ซึ่งสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการแบบ Quota Sampling ที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งเพศชายและเพศหญิงในจำนวนที่ใกล้เคียงกันโดยใช้เกณฑ์ทางด้านอาชีพหรือพื้นที่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างประกอบการพิจารณา ซึ่งจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างนักธุรกิจ พนักงานบริษัทเอกชน นักวิชาการอิสระ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลระดับท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงของ จำนวน 3 คน 2) กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่พักอาศัยในพื้นที่ศึกษาในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 3 คน และ 3) กลุ่มประชาชนทั่วไปที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นประชากรซึ่งอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนที่เป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปสู่พื้นที่ภายนอกอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 115 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เข้าถึงสาระของงานวิจัยอย่างแท้จริงเทคนิคและเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้มีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การรวบรวมจากเอกสารต่างๆ อาทิ หนังสือ ตำรา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและจัดทำกรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล คือ เจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับท้องถิ่นในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

3.2.3 แบบสอบถาม ใช้สำหรับเก็บข้อมูลภาคสนาม จำแนกเป็น 3 หมวดหมู่ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และข้อมูลความคิดเห็นต่อโครงการพัฒนาระหว่างประเทศ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีแนวทางด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาใน 3 ด้าน ดังนี้

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยได้รวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นต่างๆ ที่ต้องการศึกษาในเอกสารเพื่อหาข้อสรุปที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายใต้โครงการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ คือ การตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่า และแบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหา

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยมีการสัมภาษณ์ที่เจาะลึกประเด็นต่างๆ เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม โดยเตรียมคำถามกว้างๆ มาล่วงหน้า เป็นการสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นการซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมา และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยกำหนดตัวผู้ตอบบางคนแบบเจาะจง

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม มีการรวบรวมข้อมูลโดยผ่านการวัดหรือแบบสอบถามเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยแบ่งการรวบรวมออกเป็น 2 แนวทาง คือ 1) การสอบถามด้วยตนเอง เป็นการสอบถามโดยผู้วิจัยเป็นคนนำแบบสอบถามไปให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบเอง และ 2) การสอบถามผ่านบุคคลอื่น เป็นการสอบถามโดยมีการดำเนินการในทำนองเดียวกันกับการสอบถามด้วยตนเอง แต่มีการส่งแบบสอบถามผ่านบุคคลอื่นก่อนถึงผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น ผู้ประสานงานในการรวบรวมข้อมูล เป็นต้น สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามจำนวน 115 ชุด ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยมีแบบสอบถาม 3 ส่วน ได้แก่ หมวดที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม หมวดที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน/ชุมชน และหมวดที่ 3 เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของพื้นที่ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามได้รับการหาค่า IOC จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเชื่อมั่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยโดยแปลงความหมายตามค่าคะแนนเฉลี่ยมาวัดแบบลิเคิร์ท 5 ระดับ รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความที่น่าผลการวิเคราะห์ที่ได้รับแบ่งตามประเด็นคำถามและกลุ่มตัวอย่างที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันตลอดจนประเด็นที่น่าสนใจ

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับผลกระทบจากการสร้างความร่วมมือการพัฒนา ระหว่างประเทศ กรณีศึกษา : อำเภอเชียงของ นำเสนอข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากความร่วมมือในการพัฒนา ระหว่างประเทศพื้นที่ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีรายละเอียดดังนี้

เมืองเชียงของเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ประชากรสัญชาติไทยมี 60,060 คน ซึ่งในช่วงสามปีที่ผ่านมาจำนวนประชากรแฝงมีเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภายหลังในช่วง 10 ปีแรกหลักจากเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคาดว่าประชากรจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า 100,000 คน ในพื้นที่อำเภอเชียงของ โดยเฉพาะในเขตชุมชนเมือง ในด้านการพัฒนาระหว่างประเทศเพื่อรองรับยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงเส้นทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อำเภอเชียงของได้รับการพัฒนาภายใต้โครงการที่เกี่ยวข้อง อาทิ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โครงการพัฒนาเส้นทาง R3A และโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ซึ่งโครงการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการก่อสร้างและพัฒนาพื้นที่เพื่อการเปลี่ยนแปลงเส้นทางการนำเข้า-ส่งออกและจุดผ่านแดนถาวรในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

จากผลการศึกษาพบว่า ก่อนปี พ.ศ.2557 อาชีพหลักของผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย มีรายได้อยู่ระหว่าง 6,001-9,000 บาท ซึ่งรายได้นั้นมีความเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายต่อเดือน ซึ่งมีการดำเนินกิจการมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2557 อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปี พ.ศ.2557 ผู้ตอบแบบสอบถามยังคงประกอบอาชีพค้าขาย แต่ไม่ประสงค์แจ้งรายได้หรือไม่ระบุรายได้ที่ได้รับอีกทั้งรายได้ดังกล่าวไม่พอเพียงต่อค่าใช้จ่ายต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม จากผลการวิจัยดังกล่าว อาจชี้ให้เห็นว่า ค่าครองชีพในปัจจุบันปรับตัวสูงขึ้นก่อกบกับรายได้ที่ได้รับอาจลดลงเป็นผลทำให้รายได้กับรายจ่ายของผู้ตอบแบบสอบถามไม่สมดุลกันก็เป็นได้

4.1 การเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนและชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาในการประกอบอาชีพ (เช่น ที่ดินทำกินมีจำนวนน้อยลง ค่าใช้จ่ายต่างๆ ปรับตัวสูงขึ้น อาทิ ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่าที่ดิน และค่าเช่าแผงขายของ เป็นต้น) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในด้านครอบครัว สมาชิกในครอบครัว และเครือญาติที่มีความใกล้ชิด ความผูกพัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในปัจจุบันที่มีน้อยกว่าในอดีต เช่นเดียวกับ

ความคุ้นเคย ความเสียสละเพื่อส่วนรวม และการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนที่มีน้อยลงกว่าในอดีตเช่นกัน สังเกตได้จากการจัดพิธีกรรมและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อาทิ งานศพ งานบุญ และงานมงคลต่างๆ เป็นต้น ที่ชาวบ้านในชุมชนซึ่งให้ความช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีจำนวนลดลงรวมทั้งระยะเวลาและขั้นตอนการประกอบพิธีต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนให้มีความกระชับและใช้เวลาอันน้อยลงเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติ

4.2 การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างในอำเภอเชียงของส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ร้านค้าขายปลีกหรือร้านโชห่วยในชุมชนมีแนวโน้มปิดกิจการและมีจำนวนลดลง คนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอาศัยในชุมชนท้องถิ่นมีจำนวนไม่มากนัก แม้ว่าในอนาคตจะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในอำเภอเชียงของ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความต้องการให้ลูกหลานเรียนต่อในสถาบันการศึกษานอกพื้นที่ และประสงค์ให้ทำงานที่อื่นมากกว่ากลับมาทำงานในพื้นที่เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนในด้านอาชีพนั้น เกษตรกร (ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน และผู้เลี้ยงสัตว์) ในท้องถิ่นเปลี่ยนอาชีพไปทำงานอื่น เช่น ค้าขาย และลูกจ้างโรงงาน เป็นต้น รวมทั้งประชาชนบางส่วนทำการขายที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มทุนหรือนายหน้าหรือคนต่างถิ่น เพราะเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวซึ่งเดิมนั้นรองรับภาคเกษตรมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนไปเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับความนิยมของเกษตรกรในการนำใช้เครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคนและสัตว์เพิ่มมากขึ้น เช่น เครื่องร่อนอัตโนมัติ เครื่องไถนา เครื่องดำนา และเครื่องเกี่ยวข้าว เป็นต้น

นอกจากนี้ ร้านกาแฟหรือร้านอาหารต่างชาติ (เช่น จีน ลาว ญี่ปุ่น และพม่า เป็นต้น) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากในอดีตสอดคล้องกับการพัฒนาในพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้นส่งผลทำให้เศรษฐกิจปรับตัวดีขึ้นกว่าเดิมแต่ยังไม่มากเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม หากมีความเจริญและเศรษฐกิจในพื้นที่มีเติบโตเพิ่มมากขึ้นอาจส่งผลทำให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ปรับตัวสูงขึ้นด้วยเช่นกัน

4.3 การเปลี่ยนแปลงภายหลังเกิดโครงการพัฒนาระหว่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า จากการเปลี่ยนแปลงภายหลังเกิดโครงการพัฒนาระหว่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในด้านการคมนาคมว่า ความปลอดภัยจากการเปิดเส้นทางระหว่างประเทศมีน้อยลงเนื่องจากปริมาณรถจากต่างประเทศเดินทางเข้าในพื้นที่เป็นจำนวนมาก สังเกตได้จาก รถยนต์ป้ายทะเบียนต่างชาติ เช่น จีน ลาว และพม่าที่วิ่งบนถนนในอำเภอเชียงของ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการขับขี่ยานพาหนะของประชาชนในพื้นที่

เพราะการไม่ทราบกฎหมายจราจรในประเทศไทยอย่างถ่องแท้ของผู้ขับขียานพาหนะต่างชาติดังไรก็ตาม มีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวส่งผลต่อคนในพื้นที่เพราะทำให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น อาทิ การสร้างถนนขนาดใหญ่เพื่อเป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างประเทศ (จีน ลาว ไทย) เป็นต้น สำหรับสภาพเศรษฐกิจในพื้นที่ปรับตัวดีขึ้นภายหลังการเปิดใช้สะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 (ห้วยทราย-เชียงทอง) โดยเฉพาะรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวในขณะเดียวกัน การปรับปรุงถนน ระบบขนส่งมวลชน ระบบสื่อสาร และระบบสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ) ยังมีไม่เพียงพอและไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในหลายพื้นที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่นี้คือ เจ้าหน้าที่รัฐและฝ่ายบริการต่างๆ ที่ไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือ ซึ่งในความเป็นจริงเมื่อมีการพัฒนาที่สูงขึ้น การอำนวยความสะดวกกับประชาชนและชาวต่างชาติจึงควรเพิ่มมากกว่าเดิมเช่นกัน นอกจากนี้ คนในพื้นที่ถือได้ว่ามีความตื่นตัวต่อการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ของไทย เช่น มีการติดตามข่าวสารหรือการพูดคุยในวงสนทนา เป็นต้น มากขึ้น

4.4 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายหลังการเป็นพื้นที่ในโครงการพัฒนาระหว่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายหลังการเป็นพื้นที่ในโครงการพัฒนาระหว่างประเทศเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเศรษฐกิจ แต่สภาพสังคมในพื้นที่อยู่ในภาวะที่แย่ลงกว่าเดิม อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางส่วนมีความคิดเห็นว่าแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางลบแต่สามารถแก้ไขได้ในอนาคต และมีส่วนน้อยที่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ รายละเอียดผลกระทบที่กลุ่มตัวอย่างระบุไว้มากที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการค้าขายของชุมชนที่ซบเซาลงเพราะสินค้านำเข้าจากต่างประเทศที่เข้ามาในพื้นที่หรือตลาดท้องถิ่นมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความต้องการในอนาคตนั้น คนในพื้นที่มีความต้องการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม ประเพณีในสังคมควบคู่กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน มากกว่าการเป็นศูนย์กลางบริการขนถ่ายสินค้าเพื่อนำเข้าและส่งออกระหว่างประเทศซึ่งคนในพื้นที่มีความต้องการน้อยที่สุด

ทั้งนี้ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อำเภอเชียงทอง จังหวัดเชียงราย อันเนื่องมาจากปัจจัยหลากหลายประการ มีรายละเอียดในการอภิปรายผลในภาพรวมได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนและชุมชน เช่น ในด้านการเปลี่ยนแปลงของปัญหาการประกอบอาชีพที่ค่าครองชีพมีมูลค่าเพิ่มสูง ที่ดินทำกินมีน้อยลง ค่าเช่าบ้าน ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่าแผงขายของ ฯลฯ นอกจากนี้ประชาชนมีความใกล้ชิด ความผูกพัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติในปัจจุบันมีมากกว่าในอดีต โดยอาจเป็นผลกระทบจากการเข้าสู่ระบบครอบครัวเดี่ยวมีสูงขึ้น ความผูกพันดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในพ่อ แม่ และลูก ซึ่งนอกจากครอบครัวตนเองแล้วอาจจะมีความสัมพันธ์กับเครือญาติอื่นน้อยกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ นิติยระดี วงศ์สวัสดิ์ (2553) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงจากการตัดถนนมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลง อาชีพรับจ้าง ค้าขาย เพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีเงินออม มีหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยกู้ยืมจากธนาคาร เพื่อนบ้านและเงินกู้ธนาคาร การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม พบว่า บุตรหลานศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณีมากขึ้นแต่ความสนิทสนมคุ้นเคย การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจำกัดอยู่ในวงแคบ

2. จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจชุมชนและการประกอบอาชีพที่ว่า กลุ่มร้านค้าขายปลีกหรือร้านโชห่วยในชุมชน มีแนวโน้มปิดกิจการและมีจำนวนลดลง ในชุมชนท้องถิ่น คนแปลกหน้าหรือคนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอาศัยในพื้นที่มีจำนวนไม่มากนัก เกษตรกร (ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน และผู้เลี้ยงสัตว์) ในท้องถิ่นปรับเปลี่ยนอาชีพไปทำงานอื่น เช่น ค้าขาย และลูกจ้างโรงงาน เป็นต้น อีกทั้งที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของประชาชนบางส่วนได้ถูกขายให้กับกลุ่มทุน นายหน้าหรือคนต่างถิ่นเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และภาคการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเข้าสู่พื้นที่ในอนาคตมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Aoomlangsy Rajvong (2553) ที่กล่าวว่า การสร้างเส้นทาง R3 ในเมื่อน้ำท่าได้สร้างผลกระทบด้านลบทางสังคมให้แก่ชาวบ้านในสองรูปแบบ ได้แก่ 1) ผลกระทบจากตัวเส้นทาง R3 โดยตรง เช่น การขุดเซยที่ดิน ระบบระบายน้ำ และอุบัติเหตุตามท้องถนน และการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดิน และ 2) ผลกระทบจากการพัฒนาในพื้นที่เส้นทาง R3 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการลงทุนต่างๆ

3. จากการพัฒนาที่เพิ่มสูงขึ้นในพื้นที่ ประชาชนมีแนวโน้มในการสนองตอบต่อการพัฒนาดังกล่าวเป็นไปตามบริบทของค่านิยมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะมีมหาวิทยาลัยมาจัดตั้งในพื้นที่ ประชาชนยังคงให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ลูกหลานเรียนตอนอกและทำงานนอกพื้นที่มากกว่า อีกทั้งในภาคการเกษตรที่ชี้ให้เห็นถึงความ

นิยมของเกษตรกรในด้านเทคโนโลยีที่มีเพิ่มมากขึ้นเพื่อประหยัดเวลาและลดปัญหาแรงงานที่ขาดแคลน

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างประเทศพื้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายจำแนกการเปลี่ยนแปลงเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงในครัวเรือนและชุมชนที่ก่อให้เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพ 2) การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพในชุมชนที่ทำให้ร้านค้าขายปลีกหรือร้านโชห่วยในชุมชน มีแนวโน้มยุบตัวและมีจำนวนลดลง ใน 3) การเปลี่ยนแปลงภายหลังเกิดโครงการพัฒนาระหว่างประเทศที่ก่อให้เกิดการคมนาคมที่มีความไม่ปลอดภัยจากการเปิดเส้นทางระหว่างประเทศมากขึ้น และ 4) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายหลังการเป็นพื้นที่ในโครงการพัฒนาระหว่างประเทศโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับผลกระทบจากการสร้างความร่วมมือการพัฒนาระหว่างประเทศ กรณีศึกษา : อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ราชอาณาจักรไทย พบว่ามีผลการวิจัยที่สะท้อนมุมมองของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นศูนย์กลางเมืองเชื่อมต่อระหว่างประเทศได้ ภายใต้การตระหนักถึงผลของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเฝ้าระวังทางสังคมและการวางกรอบนโยบายในการป้องกันปัญหาสังคมที่อาจเกิดจากการพัฒนาได้

2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป: ควรทำการศึกษาวิจัยแนวทางการรักษารูปแบบการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่อย่างยั่งยืน และศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ที่มีชายแดนหรือมีพื้นที่ในบริบททางภูมิรัฐศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน

บรรณานุกรม

- กาญจนา วัฒมาญ. (2548). “การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.” กรุงเทพฯ: ธนพรการพิมพ์.
- เกษม สหรัยทิพย์. (2543). “ระเบียบวิธีวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3).” นครสวรรค์: โรงพิมพ์นิวเสรินทร์.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2550). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ดาร์ณี บัญชรเทวกุล. (2551). “กระบวนการเป็นการเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 5).” กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยระดี วงษ์สวัสดิ์. (2553). “การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการตัดถนนนครินทร์บริเวณส่วนต่อจากสะพานพระราม 5 บรรจบถนนกาญจนาภิเษก.” รายงานวิจัย กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- บุญเดิม พันรอบ. (2528). “สังคมวิทยามานุษยวิทยา.” กรุงเทพฯ : บุรพาสาน์
- สุริชัย หวันแก้ว. (2549). เมืองไทยในฐานะสังคมเสี่ยงภัย : ที่ทรงสนทางสังคมวิทยาว่าด้วยกระแสโลกาภิวัตน์. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ). อยู่ชายขอบ มองลวดความรู้ : รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ฉลาดชาย รมิตานนท์ (พิมพ์ครั้งที่ 1, 382). : มติชน
- Aoomlangsy Rajvong . (2553). “Social-economic impact of R3 road on Thailand, Lao PDR and Yunnan province (PRC) with focus on Lao PDR.” กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำกลาง จังหวัดเชียงราย¹

Drugs and Narcotics Counter-Measure of Chiang Rai Central Penitentiary.

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ²

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

เมลล์ติดต่อ : pitak.sas@crru.ac.th

Pitak Sasisuwan

School of Law, Chiangrai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang Rai Province 57100

Email : niticrru@gmail.com

บทคัดย่อ

กระบวนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ถือเป็นภารกิจหลักของประเทศที่จะต้องเร่งรัดดำเนินการเพื่อให้ปริมาณการกระทำผิดลดลง และเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ติดยาเสพติด โดยจากแต่เดิมที่มุ่งเน้นการปราบปรามโดยรุนแรง และยังไม่มีการวางยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน กลายเป็นการต่อสู้กับปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการโดยมีรัฐบาลเป็นแกนนำในการดำเนินการ และตลอดจนปลูกจิตสำนึกอันดีงามของจำเลย หรือผู้เสพยาเสพติด ที่มีต่อตนเอง และ ต่อสังคม และยังเป็นการให้โอกาสจำเลยกลับคืนสู่สังคม และอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขอีกครั้ง เป็นการแก้ปัญหารอบด้านอย่างถาวร กระบวนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยการทำงานที่สอดรับประสานกันทุกภาคส่วนตั้งแต่ฝ่ายตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ จนได้ผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเมื่อเทียบกับการวางแผนจัดอัตรากำลัง และงบประมาณ ในบทความนี้ได้นำเสนอข้อมูลบางส่วนจากงานวิจัยเรื่องมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในกระบวนการยุติธรรม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

² อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ทางอาญาพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย.2559ซึ่งผู้เขียนได้เคยศึกษาไว้มาวิพากษ์ถึงลักษณะของอาชญากรรม การลงโทษ และหลักปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำกลางจังหวัดเชียงรายเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำอื่นในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

Abstract

Drugs and Narcotics counter-measure was the significant agenda of the country, in order to reduce the wrongdoers and cure the addicted victims. In the past, the measure was aggressively executed with no distinct strategy available. In present, the plan was integrated with government as a center in proceeding. As well as raising social responsibility awareness of the offender or drug addicts, also, to cure and give back the addicts to the society to live in harmony with others again. This was the sustainable solution to fight the drug crime. The narcotic and drug counter-measure which were systematically carrying out in co-ordination manner with every sector such as police, judge, prosecutor, warden, correction officer. The result was desirable compare to the force management and budget. This article referenced some information from the research “the narcotic and drug counter-measure in criminal justice of muang district, Chiang Rai province 2016 which author used to studied in the past to criticise the characteristic of crime and punishment including the way inmates were treated in the central penitentiary to be the guideline of those interest in studying the drugs counter-measure in prison of the other part of the country later on.

keywords: Drugs and Narcotics counter-measure.

1. บทนำ

ยาเสพติดเป็นปัญหาหนึ่งที่สำคัญสำหรับพื้นที่ภาคเหนือโดยเฉพาะจังหวัดเชียงราย ซึ่งถือเป็นทางผ่านอันดับแรกในการนำเข้ามาซึ่งยาเสพติด เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นป่าเขาติดกับชายแดน ทำให้ยากแก่การป้องกัน และปราบปราม ซึ่งแม้ในทางสถิติจะมีการจับกุมผู้ค้าซึ่งลักลอบขนยาเสพติดข้ามแดนได้อยู่เสมอก็ตาม ก็มิได้ทำให้ปัญหายาเสพติดลดน้อยลงแต่อย่างใด การดำเนินคดีอาญามีผลต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นจึงมีการจำกัดการใช้อำนาจอยู่มากในวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และหลักสิทธิมนุษยชน โดยการดำเนินคดีอาญาจำต้องกระทำโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากกว่าสิ่งอื่นใด เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมต้องเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่ง แนวทางการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายจะเป็นเครื่องมือที่จะประกันความสำเร็จในการปราบปรามผู้กระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ การนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการลงโทษ โดยเฉพาะการเข้าสู่เรือนจำจึงเป็นเรื่องสำคัญในประเด็นที่ว่าเมื่อมีผู้กระทำผิดจำนวนมากเข้าไปอยู่ร่วมปะปนกันในเรือนจำ การบริหารจัดการภารกิจของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะเป็นเช่นไร เพื่อให้ถูกต้องตามหลักกฎหมาย และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง อีกทั้งเพื่อวิวัฒน์พลเมืองให้กลับคืนดีสู่สังคมเมื่อพ้นโทษ

.2 ความหมายของอาชญากรรม (Definition of Crime)

อาชญากรรม(Crime) มีความหมายหลายอย่าง ดังจะนำคำจำกัดความมาเสนอให้พิจารณาดังต่อไปนี้³

ประการแรก ความหมายในแง่ของกฎหมายบอกให้ทราบว่าอาชญากรรมคือ การกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่มีโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ประการที่สอง ความหมายในแง่รัฐศาสตร์ เรื่องนี้ Quinney ได้ให้ทัศนะไว้ว่าอาชญากรรมคือ คำจำกัดความเกี่ยวกับความประพฤติซึ่งบัญญัติขึ้นโดยผู้มีอำนาจในสังคมที่ดำรงอยู่แบบการเมือง

³ อรรถนพ ชูบำรุง และ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล . อาชญากรรมและอาชญาวិทยา . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

ประการที่สาม ความหมายในแง่สังคมวิทยาในประเด็นนี้ ปาร์มีลี(Parmelee)ได้ให้ทัศนะไว้ว่า อาชญากรรม คือพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมและอยู่ในวิสัยที่จะต้องปราบปรามทั้งนี้เพื่อจะรักษาสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไปได้

ประการที่สี่ความหมายในแง่จิตเวชศาสตร์ และจิตวิทยาในประเด็นนี้ คินเบิร์ก(Kinberg)ได้กล่าวไว้ว่า อาชญากรรม คือ การปรับตัวที่ไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่บุคคลที่จะทำตนให้สอดคล้องกับภาวะแวดล้อม

ประการที่ห้า ความหมายในแง่ของศาสนา ในเรื่องนี้ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ว่า อาชญากรรม คือ ความผิดทุกอย่างที่สมควรจะได้รับโทษเนื่องจากทำผิดต่อสังคม

ความหมายของการควบคุมอาชญากรรม⁴

การควบคุมอาชญากรรม(Crime Control) หมายถึงการกระทำกิจต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเสาะหาข้อเท็จจริงของการเกิดอาชญากรรม การจับกุมผู้กระทำความผิด การฟ้องคดี การพิจารณาคดี การพิพากษาคดี หรือการตัดสินโทษ ตลอดจนทั้งการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรหลังจากการพิพากษาของศาล เป็นการกระทำของสังคมเมื่ออาชญากรรมได้เกิดขึ้นแล้ว

ถ้าจะตั้งคำถามว่าระบบงานยุติธรรมตั้งขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายอะไร คำถามนี้อาจจะตอบได้ว่า ระบบงานยุติธรรมตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้คือ⁵

1. ลงโทษผู้กระทำความผิด กฎหมายอาญาได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าความผิดชนิดใดควรจะได้รับโทษอย่างไร และศาลคือผู้พิจารณา ตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิด
2. นำผู้กระทำความผิดที่เป็นอันตรายออกไปจากชุมชน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนเกิดความกลัว รู้สึกไม่ปลอดภัย เป็นอุปสรรคต่อการทำมาหากิน การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาชุมชน
3. ป้องกันการประกอบอาชญากรรม คือป้องกันการเอาเยี่ยงอย่างและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การป้องกันจะประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับการลงโทษอย่างเด็ดขาด แน่นนอนไม่ชักช้า
4. การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี ภารกิจหนักในเรื่องนี้อยู่ที่องค์การราชทัณฑ์ แต่ในการทำหน้าที่ขององค์การนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากองค์กรอื่นๆและจากประชาชนโดยทั่วไปด้วย

⁴อรรถนพ ชูบำรุง และ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล,อ้างแล้ว . หน้า 261

⁵อรรถนพ ชูบำรุง และ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล,อ้างแล้ว . หน้า 262 - 263

เมื่อคดีอาญาถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกขั้นตอนต่างๆ นับตั้งแต่ ขั้น สืบสวน สอบสวน ขั้น พนักงานอัยการ จนมาถึงชั้นศาล เกิดคำถามในเชิงบริหารจัดการคดีที่สำคัญขึ้นกล่าวคือ จำเป็นหรือไม่ที่คดีอาญาทุกคดี ต้องลงเอยสุดท้ายด้วยการพิพากษาลงโทษจำเลยตามโทษที่ระบุในตัวบทกฎหมาย ปริมาณคดีที่มากมายเมื่อเทียบกับจำนวนผู้พิพากษาที่มีจำนวนจำกัดจะจัดการนัดคดีเช่นไร คดีอาญาบางประเภทเช่นความผิดที่ยอมความได้ จะทำประการใดให้คู่ความได้รับความยุติธรรม และสามารถยุติคดีได้โดยความพอใจของทั้งสองฝ่าย และนอกจากการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแล้ว ศาลควรให้ความรู้และปลุกจิตสำนึกของจำเลยอย่างไร และสามารถเยียวยาสังคมได้อย่างไร

เป้าหมายของการลงโทษ⁶

เป้าหมายของการลงโทษ(Goals of Punishment)นี้บางทีก็เรียกกันว่าปรัชญาในการลงโทษ บางทีก็เรียกกันว่าทฤษฎีในการลงโทษ จะเรียกอย่างไรก็ยอมไม่ได้ แต่เป็นเรื่องของความพยายามของระบบงานยุติธรรมที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ เรื่องของการลงโทษจึงเป็นเรื่องของการกระทำให้เกิดผลสำเร็จ เรื่องของการลงโทษจึงเป็นเรื่องของการกระทำให้เกิดความสำเร็จซึ่งถือเป็นความสำคัญมากกว่าอย่างอื่น

เป้าหมายของการลงโทษมีอยู่ทั้งสิ้น 6 ประการคือ

1. การลงโทษเพื่อการแก้แค้น(Retribution)การลงโทษในข้อนี้ก็เพื่อตอบสนองการกระทำที่ทำความเดือดร้อนให้แก่สังคม อาชญากรรมเป็นสิ่งที่ทำความไม่ปลอดภัยให้เกิดขึ้น จึงต้องมีการลงโทษอย่างสามสมต่อผู้กระทำความผิดพลาด
2. การลงโทษเพื่อยับยั้งการประกอบอาชญากรรม(Deterrence)เป้าหมายของการลงโทษข้อนี้ก็เพื่อยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิด และการยับยั้งมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ยับยั้งแบบทั่วไป (General Deterrence)คือยับยั้งมิให้ประชาชนทั่วไปกระทำความผิด และยับยั้งแบบเฉพาะ (Specific Deterrence)เป็นการยับยั้งผู้ที่เคยกระทำความผิดมิให้กระทำความผิดอีกการลงโทษที่จะยับยั้งการกระทำความผิดได้ก็คือ การลงโทษที่แน่นอนและรวดเร็ว
3. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด(Rehabilitation)เป้าหมายของการลงโทษข้อนี้ก็ คือ การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นการลงโทษอย่างมีมนุษยธรรมและส่งเสริมความเข้าใจตนเองมากกว่าการลงโทษแบบการแก้แค้น อย่างไรก็ตาม การลงโทษตาม

⁶ อรรถณพ ชูบำรุง และ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล,อ้างแล้ว . หน้า 264 - 265

เป้าหมายนี้ต้องอาศัยโครงการที่เหมาะสมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด เพราะโครงการที่เหมาะสมจะส่งเสริมความคิดในทางบวกของผู้กระทำความผิด มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

4. การลงโทษเพื่อขจัดความสามารถในการกระทำความผิด(Incapacitation)เป้าหมายของการลงโทษประการนี้เพื่อจำกัดการกระทำความผิดของอาชญากร เมื่ออาชญากรมาอยู่ในที่คุมขังย่อมไม่สามารถที่จะกระทำความผิดต่อไปได้ แต่การขจัดความสามารถในการกระทำความผิดที่ได้ผลมากที่สุดก็คือ การประหารชีวิต ถือเป็น การลงโทษที่ร้ายแรงที่สุดส่วนการจำคุกมีความร้ายแรงรองลงจากการลงโทษประหารชีวิต การจำคุกสามารถลดปัญหาอาชญากรรมลงไปได้เป็นอันมาก เพราะใครก็กลัวการถูกลงโทษจำคุก

5. การลงโทษเพื่อความยุติธรรมตามความผิด(Just Deserts)เป้าหมายข้อนี้ถือว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความเสียหายให้แก่สังคม จึงสมควรที่จะได้รับโทษตามสัดส่วนแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้น คือถ้าทำความเสียหายมากก็สมควรจะได้รับโทษหนัก ถ้าทำความเสียหายน้อยก็ควรจะได้รับโทษสถานเบา โทษกับความเสียหายจะต้องไปด้วยกัน ความยุติธรรมของการลงโทษอยู่ที่การพิจารณาอย่างรอบคอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นหากพิจารณาเป็นอย่างอื่น ความยุติธรรมก็จะไม่เกิด

6. การลงโทษเพื่อความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice)เป้าหมายของการลงโทษข้อนี้ มีแนวความคิดมาจากเรื่อง การชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น หากผู้กระทำความผิดสามารถชดใช้ค่าเสียหายได้ก็จะสามารถทำให้บรรยากาศในชุมชนกลับดีดังเดิม การลงโทษตามเป้าหมายนี้เน้นเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูเกี่ยวข้องกับสามฝ่ายคือ อาชญากร เหยื่ออาชญากรรม และชุมชนที่เกิดอาชญากรรม ให้กลับคืนสู่สภาพเดิม คือสภาพก่อนเกิดอาชญากรรม ความสมานฉันท์ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อฝ่ายที่เกี่ยวข้องหันหน้าเข้าหากัน และตกลงร่วมกันว่าจะให้อาชญากรชดใช้ค่าเสียหายอย่างไร ทั้งนี้ต้องมีคนกลางคอยไกล่เกลี่ยจะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม แต่ด้วยปริมาณคดีที่มหาศาลเมื่อเทียบกับอัตรากำลังผู้พิพากษา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สำนักงานศาลยุติธรรม โดยประธานศาลฎีกาจึงได้วางนโยบายการบริหารจัดการคดีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่าง ถูกต้อง รวดเร็ว และเที่ยงธรรม จึงมีการสนับสนุนให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยการสมานฉันท์มากขึ้น

ดังได้กล่าวแล้วว่าอาชญากรรมคือการเบียดเบียนผู้อื่น ฉะนั้นการเบียดเบียนหากมองตามหลักสากลแล้วก็สามารถถอดความได้ว่าเป็นการที่มนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไปเข้ามาพบปะกันในเชิงขัดแย้ง ความขัดแย้งดังกล่าวถือว่าเป็นที่มาของการตรากฎหมายเพื่อควบคุมอาชญากรรมในสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาในเบื้องต้นก่อนว่าความขัดแย้งจำแนกได้กี่ประเภท และสิ่งใดบ้างถือเป็นความขัดแย้งในสังคมมนุษย์

3. การแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับชาติ⁷

รัฐบาลได้กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ และกำหนดแนวทางการป้องกันทั้งในสถานศึกษา สถานประกอบการ กลุ่มผู้ใช้แรงงานและประชาชนทั่วไป ดังนี้

การป้องกันปัญหายาเสพติด

1. รณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา โดยดำเนินการดังนี้

(1) สร้างภูมิคุ้มกันในระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนทุกแห่งสังกัดภาครัฐและเอกชน จำนวน 32,000 แห่ง โดยการเสริมสร้างความรู้ ทักษะชีวิตและใช้กิจกรรมที่สร้างภูมิคุ้มกันระยะยาว ได้แก่ ค่ายศาสนธรรม การพัฒนาหลักสูตรการสอน โดยเฉพาะการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระดับประถมศึกษาแต่ละชั้นปี

(2) ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้กับโรงเรียนและสถานศึกษาเป้าหมายทุกแห่งทั่วประเทศ จำนวน 11,800 แห่ง ที่เป็นสถานศึกษาขยายโอกาสมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาสังกัดภาครัฐและเอกชน

(3) จัดการประชุมคณะทำงานจัดทำกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อจัดทำหลักสูตรการสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดเยาวชนก่อนวัยเสี่ยงในสถานศึกษา

(4) จัดทำโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศโดยดำเนินการดังนี้

(4.1) จัดทำแผนสนับสนุนการขับเคลื่อนงานด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีแผนการดำเนินการให้การสนับสนุนเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา

⁷ รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (นายกรัฐมนตรี) ครบรอบ 1 ปี (12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2558) หน้า:37

9 เครือข่ายและจัดการประชุมสัมมนาโครงการารณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถาบันอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 เพื่อชี้แจงนโยบายและบูรณาการจัดทำแผนงานโครงการระหว่างสถาบันแม่ข่าย 9 เครือข่าย

(4.2) จัดทำแผนบูรณาการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยให้การสนับสนุนงบประมาณจัดตั้งกองลูกเสือด้านยาเสพติดในโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โรงเรียนละ 10,000 บาท จากงบประมาณสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

(4.3) สนับสนุนเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษา 9 เครือข่าย จัดทำโครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 140 โครงการ

(5) จัดโครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 หลักสูตร “พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ” เป้าหมายผู้เข้าร่วมการอบรม จำนวน 500 คนโดยดำเนินการอบรม จำนวน 5 รุ่น ได้แก่ กลุ่มภาคกลางตอนบน กลุ่มภาคกลางตอนล่างและตะวันตก กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเหนือ และกลุ่มภาคใต้ พร้อมทั้งแต่งตั้งผู้ผ่านการอบรมเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความประพฤตินักเรียนและนักศึกษา (พสน.)

(6) ดำเนินโครงการ “TO BE NUMBER ONE ” ในสถานศึกษาสร้างสถานศึกษาต้นแบบดำเนินงานห้องเรียนสีขาว และนำสู่ “สถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข” ภายใต้มาตรการ 5 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการป้องกัน (2) ด้านการค้นคว้า (3) ด้านการบำบัดรักษา (4) ด้านการเฝ้าระวัง และ(5) ด้านการบริหารการจัดการ และกลยุทธ์ “4 ต้อง 2 ไม่” คือ ต้องมียุทธศาสตร์ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย ไม่ปกปิดและไม่ไล่ออก

(7) จัดโครงการ “การปฏิรูปการศึกษากับการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด” หรือนักเรียนและผู้ปกครอง” เริ่มในภาคเรียนที่ 1/2558 เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่แก่นักเรียน โดยมีโรงเรียนนำร่อง 40 แห่งทั่วประเทศ

(8) จัดโครงการ “Thai Youth Initiative against Drugs” ครั้งที่ 4 ประจำปี 2558 เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องของยาเสพติดและขับเคลื่อนกิจกรรม โครงการที่เป็นประโยชน์ในการป้องกันเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังนี้

4. มาตรการทั่วไปในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำกลางจังหวัด เชียงราย

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ คือ ผู้มีหน้าที่ในการบังคับคดีอาญาให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาลจังหวัดเชียงราย เพื่อควบคุม กักขัง หรือจำคุก ผู้ต้องโทษตามคำพิพากษา เมื่อผู้ต้องขังถูกส่งตัวมายังเรือนจำกลางเชียงรายจะต้องมีกระบวนการที่สำคัญในการเข้ามาจัดการความเป็นอยู่ ความคิด ทักษะคติ ความรู้ และวิชาชีพแก่ผู้ต้องขัง อัตรากำลังของฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังนี้มีจำนวนประมาณ 63 คน

ลักษณะงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ซึ่งทำหน้าที่ “ผู้คุม” มีหลายประการดังนี้

1. ควบคุมระเบียบวินัยผู้ต้องขัง ให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุข ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ให้กระด้างกระเดื่อง และห้ามการหลบหนี หรือแอบติดต่อกับโลกภายนอกโดยมิได้รับอนุญาต
2. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นการควบคุมวินัยด้านยาเสพติดไม่ให้มีการเสพหรือค้าเป็นการยับยั้งการแพร่ระบาดในเรือนจำโดยห้ามยาเสพติดทุกประเภท ห้ามมี หรือใช้โทรศัพท์มือถือ

ลักษณะงานแบ่งเป็นช่วงเวลาในแต่ละวัน ภายในเรือนจำกลางเชียงราย จังหวัดเชียงราย

07.00 น. ผสานกำลังตรวจตราทั่วไป

08.30 น. เจ้าหน้าที่แยกย้ายไปทำงานเอกสารต่างๆ

09.00 น. ร่วมกันกับสถานพยาบาลภายในเพื่อตรวจปัสสาวะผู้ต้องขังหาสารเสพติด เฉพาะผู้ต้องขังที่ไปศาลและกลับมาต้องถูกควบคุมตัวเป็นพิเศษไว้ 7 วัน ต้องทำการตรวจทุกวัน จนครบ 7 วัน (วัตถุประสงค์ คือ สกัดสารเสพติดจากภายนอกโดยสมบูรณ์แบบ)

10.00 น. ปลอ่ยตัวผู้ต้องขัง/ผู้ต้องกักขัง/ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ประจำวัน(ผู้พ้นโทษ) เป็นอิสระ

11.00 น. แยกตรวจแต่ละแดน เพื่อตรวจความเรียบร้อยด้าน

- วินัย
- ความสะอาด
- ยาเสพติด
- อาคาร สถานที่ (มิให้ชำรุด บุกสลายเป็นช่องให้หลบหนี)

12.00 น. พักระบบประทานอาหารกลางวัน

13.00 น. ไปร่วมงานโครงการต่างๆของ แต่ละฝ่าย (กิจกรรมในแต่ละแดน)

15.00 น. จัดเอกสารทั่วไป (เอกสาร หรืองานค้าง)

16.30 น. เลิกงาน

“แดน” คือเขตแบ่งแยกเพื่อปกครอง และจำกัดอิสรภาพของผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์ในการปกครอง และเพื่ออำนวยความสะดวกจัดการมิให้ยาเสพติดแพร่ระบาดในเรือนจำ มีการแบ่งแยกดังนี้

1. เขตควบคุมพิเศษ (แดนนี้ภายใน 3 เดือนประเมิน 1 ครั้งเพื่อดูความประพฤติเพื่อย้ายแดนไปยังแดนอื่นที่เหมาะสม)(นักโทษคดีหนัก หรือปฏิบัติการณ์ พยายามหลบหนี,ต่อต้านการปกครอง,ยาเสพติด) (แดนนี้มีขังเดี่ยว 10 ห้อง)

2. ผู้ต้องขังคดีเด็ดขาด (คดีที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว)(แดนนี้มีขังเดี่ยว 10 ห้อง)

3. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี (ต้องเดินทางไปศาลบ่อยครั้ง)(แดนนี้มีขังเดี่ยว 10 ห้อง)

4. ผู้ต้องขังหญิง

5. แดนแรกจับ (เพื่งปรับตัวศึกษากฎเกณฑ์ ในการอยู่ร่วมกันเป็นเวลา 1 เดือน) พิจารณาจำแนกเพื่อย้ายแดน เดือนละ 1 ครั้งทุกวัน ที่ 25 ของเดือน

6. แดนสถานพยาบาล (สำหรับผู้ต้องขังป่วย)

7. แดนการศึกษา (โดยปกติจะไม่มีผู้ต้องขังอาศัย แต่เข้าเรียนเช้า ไป - เย็น กลับ) อาจมีกิจกรรมอื่นเสริม เช่น

- กีฬา

- นันทนาการ

8. แดนฝึกวิชาชีพ (แดนนี้จะเน้นฝึกวิชาชีพต่างๆ ช่างเชื่อม ช่างไม้ ช่างจักรสาน) มีลักษณะเข้าไป - เย็นกลับ

9. แดนเยี่ยมญาติ (ไม่มีคนอยู่ประจำ)

10. แดนสุททกรรม (แดนประกอบอาหาร ไม่มีผู้ต้องขังนอน แต่ต้องขังไปเช้า -เย็น กลับเพื่อประกอบอาหารเลี้ยงผู้ต้องขังทั้งเรือนจำ ทั้ง 9 แดน)

มาตรการควบคุมผู้ต้องขังโดยชั้นของนักโทษ

มาตรการที่ได้ผลเป็นอย่างดีในการควบคุมพฤติกรรมของเรือนจำกลางเชียงใหม่ จนทำให้เรือนจำกลางเชียงใหม่ได้ชื่อว่าเป็นเรือนจำสีขาว ปลอดภัยยาเสพติดคือใช้มาตรการชั้นของนักโทษเข้ามารักษาระเบียบวินัย

ชั้นของผู้ต้องขัง หรือชั้นของนักโทษมีดังนี้

1. ชั้นเยี่ยม---ได้ประโยชน์คือได้วันลดโทษเดือนละ 5 วัน
2. ชั้นดีมาก---ได้ประโยชน์คือได้วันลดโทษเดือนละ 4 วัน
3. ชั้นดี---ได้ประโยชน์คือได้วันลดโทษเดือนละ 3 วัน
4. ชั้นกลาง (ผู้ต้องขังใหม่)
5. ชั้นเลว
6. ชั้นเลวมาก

มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญคือการไต่ชั้น 1 - 5 แต่ละชั้นใช้เวลา 6 เดือน ชั้น 6 ขึ้น ถึงชั้น 5 ใช้เวลา 1 ปี โดยผู้ต้องขังเข้าใหม่ให้อยู่ชั้นกลาง แต่หากเคยต้องโทษมาแล้ว และกระทำความผิดซ้ำภายใน 5 ปี และไม่มีความผิดประมาท จะต้องถูกลงโทษ ให้อยู่ชั้นเลว กรณีก่อเหตุร้าย หรือคดียาเสพติดในเรือนจำหากจับได้ จะต้องถูกลดชั้น จากชั้นใดก็ตาม ต้องถูกลดลงสู่ชั้น 6 เลวมากทันที

5. รูปแบบการปราบปรามยาเสพติดในเรือนจำกลางเชียงรายได้ผลดี คือ⁸

1. ต้องวางสายบางภายในแต่ละคน
 - ผู้คุมในคุก
 - ผู้ต้องขังบางคนที่มีสมัครใจ
 2. สุ่มตรวจค้น หรือตรวจค้นตามสายโดยสายที่วางจะวาง ควรวางให้กระจายหลายสายเพื่อความแม่นยำของข้อมูล
 3. การสอบสวนหาข่าว โดยเรียกสอบถามกลุ่มเสี่ยงเพื่อหาพินิจ
 4. การตรวจปัสสาวะแบบสุ่มเป็นกลุ่ม ไม่เจาะจงเฉพาะรายเพื่อความปลอดภัยของสายข่าว
 5. ใช้เทคโนโลยี (กล้องวงจรปิด) ช่วยในการตรวจตราปกครอง
- มาตรการลดความเสี่ยงการนำยาเสพติดจากภายนอกเข้ามาในเรือนจำ
1. ผิดฟ้องฝากขัง ต้องควบคุมเป็นพิเศษและมีการตรวจสอบสารเสพติด
 2. งดพัสดุดูดของฝาก

⁸ วิจัยเรื่องมาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในระบบการยุติธรรมทางอาญาพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย 2559. หน้า 83-84

3. ให้ผู้ต้องขัง กองนอก (เรือนจำชั่วคราว) แยกนอนเนื่องจากเป็นผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษแล้ว ให้อยู่เรือนจำชั่วคราว มิให้เข้ามาปะปนผู้อื่นอีก คือไม่ให้เข้าเรือนจำกลางอีกต่อไป

ประเด็นสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับผู้ต้องโทษจำนวนมากก็คือความเสี่ยงในการทำงานกล่าวคือด้านความปลอดภัยของผู้คุม ซึ่งปัจจุบันมีผู้ต้องขังต่อจำนวนผู้คุมอยู่จำนวนมาก คือ 1 ต่อ 30 คน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงในการทำงานเช่นถูกกลั่นแกล้ง ร้องเรียนโดยผู้ต้องขังโดยไม่มีเหตุผลเป็นต้น อีกทั้งการอยู่ภายในที่แคบ ล้อมด้วยกำแพงเป็นเวลานานก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว ไม่สามารถออกจากแดนไปทีอื่นได้ ทำให้เวลาส่วนตัวในชีวิตลดลงความเครียดสะสม

นอกจากนี้รูปแบบการฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดที่ได้ผลของพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย คือ การติดตามผู้เข้ารับการบำบัดอย่างใกล้ชิด โดยให้ความสำคัญกับตารางการฟื้นฟู รูปแบบกิจกรรม และการมีส่วนร่วมของครอบครัว และชุมชนในการให้ความร่วมมือร่วมใจในการให้กำลังใจ และเปิดโอกาสให้ผู้รับการบำบัด สามารถออกไปใช้ชีวิตได้ตามปกติเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ตามหลักการทำงาน “คืนคนดีให้กับสังคม”

6. สรุป

ตามทฤษฎีแล้ว “ยาเสพติด” เป็นที่มาของการเสียสมดุลทางสังคม กล่าวคือทำให้สังคมเสียการควบคุม ทั้งระบบการปกครอง กฎหมาย ศาสนา เศรษฐกิจ เป็นต้น ทุกรัฐในโลกจึงร่วมกันต่อต้านยาเสพติด โดยมุ่งใช้กฎหมายเข้ามาปราบปรามอย่างเข้มงวด เข้มงวดทั้งกำหนดอัตราโทษไว้อย่างสูง เช่นในประเทศไทย อัตราโทษสูงสุดของการข่มขืนเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดคือการประหารชีวิต

ประเทศไทยจึงถือได้ว่าเป็นรัฐที่มีนโยบายจริงจังในการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติดทั้งทางนโยบาย และการปฏิบัติ โดยพื้นที่ ที่ถือว่าเป็นแหล่งนำเข้า และระบาดหนักของขบวนการค้ายาเสพติดคือภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นภูมิประเทศสำคัญซึ่งในงานวิจัยนี้ได้สังเกตเห็นว่าอำเภอเมืองเชียงรายคือทางผ่านสำคัญในการขนย้าย ลำเลียงยาเสพติด จากภาคเหนือ สู่อีกภาคอื่นๆ

รูปแบบการป้องกันและปราบปรามจึงต้องมีลักษณะยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ เนื่องด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ความยากง่ายในการเข้าถึงพื้นที่ ข้อยกจำกัดด้าน

งบประมาณ เครื่องมือ กำลังพล ดังนั้นการบูรณาการงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงานจึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

กรณีเรือนจำกลางเชียงรายก็เช่นกัน ได้มีความพยายามบริหารจัดการผู้ต้องขังภายใต้ข้อจำกัดต่างๆดังที่กล่าวไว้แล้ว โดยอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย และหลักประกันแห่งสิทธิของผู้ต้องขัง สามารถสรุปได้ว่าเป็นมาตรการที่สามารถรับมือกับสถานการณ์แพร่ระบาดของยาเสพติดในเรือนจำกลางเชียงรายได้เป็นอย่างดี การแยกประเภทผู้ต้องขัง เข้มงวดแดน สุ่มตรวจ สม่่าเสมอ การวางสายข่าวในเชิงลึก ตลอดจนระบบการให้รางวัลและลงโทษที่เด็ดขาดชัดเจน ประการสำคัญที่สุดมิใช่ทำให้ยาเสพติดหมดไปจากเรือนจำเท่านั้น แต่ยังเป็นสร้างความเข้มแข็งทางใจ สร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้ต้องขังให้สามารถกลับสู่สังคมเมื่อพ้นโทษได้อย่างปกติสุข

บรรณานุกรม

พิทักษ์ ศศิสุวรรณ ,มาตรการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในกระบวนการยุติธรรม

ทางอาญาพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย. 2559

รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (นายกรัฐมนตรี)

ครบรอบ 1 ปี (12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2558)

อรรถนพ ชูอำรุง, อนิษา เลิศโตมรสกุล, อาชญากรรมและอาชญาวิทยา,(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย),2555

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์วารสาร

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ได้จัดทำวารสารวารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายขึ้น เพื่อให้เป็นวารสารวิชาการโดยเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักนิติศาสตร์ และผู้สนใจทั่วไปทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย มีโอกาสได้เผยแพร่ผลงานวิชาการในรูปของบทความวิชาการและบทความวิจัย เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในสาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น จัดตีพิมพ์เผยแพร่สู่สาธารณชนผู้สนใจทั่วไป พร้อมทั้งต้องการยกระดับให้เป็นวารสารระดับชาติและนานาชาติ

ขอบเขต

วารสารวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย รับผิดชอบบทความวิชาการ บทความวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยขอบเขตเนื้อหาทางวิชาการของวารสารจะครอบคลุมเนื้อหา เกี่ยวกับกฎหมายการเมือง การปกครองและสังคมทั่วไป เป็นต้น

กำหนดการตีพิมพ์

วารสารวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นวารสารวิชาการซึ่งตีพิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัยจากบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย จัดพิมพ์รายปี ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน

ให้ส่งบทความเพื่อพิจารณาภายใน

เดือนกุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม

ให้ส่งบทความเพื่อภายในเดือน

สิงหาคม

การส่งแบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

กองบรรณาธิการวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100 โทร. 053-776137

หรือ email : niticru@gmail.com หรือ

และ ผู้ส่งบทความทำการโทรยืนยันการส่งบทความกับผู้ประสานงาน (คุณปฐมพงษ์ เมืองขาว) เบอร์โทร 053-776137 เพื่อยืนยันการส่งบทความ หากผู้ประสานงานได้รับบทความ จะทำการส่งอีเมลล์ตอบกลับแก่ผู้ส่งบทความเพื่อยืนยันว่าได้รับบทความแล้ว

แนวปฏิบัติการนำเสนอบทความ

เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการจัดทำวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทางสำนักวิชานิติศาสตร์ จึงได้จัดทำแนวปฏิบัติการนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสำนักวิชานิติศาสตร์ ดังนี้

1) บทความวิชาการ

ดาวน์โหลดTemplate ตัวอย่างบทความวิชาการ

<http://law.crru.ac.th/law-journal/template-for-article.docx>

2) บทความวิจัย

ดาวน์โหลดTemplate ตัวอย่างบทความวิจัย

<http://law.crru.ac.th/law-journal/template-for-research.docx>

หากกองบรรณาธิการตรวจพบข้อผิดพลาด หรือ ความไม่สมบูรณ์ในรูปแบบของบทความ บทความนั้นจะถูกส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อทำการแก้ไขบทความ ในกรณีที่จัดเตรียมถูกต้องตามระเบียบการตีพิมพ์และมีความสมบูรณ์ของรูปแบบจะถูกส่งไปยังผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาคัดเลือกและความสมบูรณ์ของเนื้อหาบทความดังกล่าวต่อไป

ประเภทของบทความ บทความที่จะได้รับพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารเป็นบทความที่มีลักษณะเกี่ยวกับกฎหมาย รัฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคมศาสตร์ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. บทความทางวิชาการโดยทั่วไป เป็นบทความทางวิชาการที่นำเสนอเนื้อหาสาระทางวิชาการที่ผ่านการวิเคราะห์และประมวลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบด้วย ความนำ เนื้อเรื่อง ซึ่งแบ่งเป็นประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อย และบทสรุป จำนวนไม่เกิน 20 หน้า

2. บทความวิจัย เป็นบทความที่เกิดจากการวิจัยของผู้เขียนหรือสมาชิกร่วมในงานวิจัย นั้น ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ สมมุติฐานของงานวิจัย ขอบเขตที่ครอบคลุมในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย (ประกอบด้วยข้อมูลประชากร กลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล) ผลการวิจัย (สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ) จำนวนไม่เกิน 25 หน้า

บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และต้องไม่อยู่ในระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น

บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองและประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิตามขั้นตอนที่กองบรรณาธิการวารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายกำหนดไว้

บทความที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ประเมินบทความแล้วหากไม่สามารถตีพิมพ์ได้ทัน ในฉบับปัจจุบันแล้ว กองบรรณาธิการจะนำบทความตีพิมพ์ในฉบับต่อไป โดยพิจารณาตามลำดับของการส่งบทความ

การพิจารณาบทความ

กองบรรณาธิการจะทำหน้าที่พิจารณากลั่นกรองบทความ และจะแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ส่งบทความทราบภายใน 1 เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้รับบทความ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการจะทำหน้าที่ประสานงานกับผู้ส่งบทความในทุกขั้นตอน

กองบรรณาธิการจะดำเนินการจัดรูปแบบของบทความให้เป็นระบบเดียวกันทุกบทความ ก่อนนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) พิจารณา จากนั้น จึงส่งบทความที่ได้รับการพิจารณาเบื้องต้นให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จำนวน 2 ท่าน เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ โดยใช้เวลาพิจารณาแต่ละบทความไม่เกิน 1 เดือน

ผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณดังกล่าวถือเป็นสิ้นสุด จากนั้น จึงส่งผลการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิให้ผู้ส่งบทความทราบผล หากมีการแก้ไขหรือปรับปรุง ให้ผู้ส่งบทความแก้ไขและนำส่งกองบรรณาธิการภายในระยะเวลา 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับผลการพิจารณา

กองบรรณาธิการจะนำบทความที่ผ่านการพิจารณาและแก้ไขแล้วเข้าสู่กระบวนการเรียบเรียงพิมพ์ และการตีพิมพ์ โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการประมาณ 1 – 2 เดือน

ผู้ส่งบทความจะได้รับ “วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย” จำนวน 2 เล่ม เป็นการตอบแทนภายใน 1 เดือน นับตั้งแต่วันที่วารสาร ได้รับการเผยแพร่

รูปแบบการตีพิมพ์วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

1. รูปแบบการเขียนบทความ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 บทความทางวิชาการ ควรมีความยาวระหว่าง 10 – 20 หน้า

1.2 บทความวิจัย ควรมีความยาวระหว่าง 15 – 25 หน้า

กระดาษที่ใช้พิมพ์ให้ใช้กระดาษปอนด์ไม่มีบรรทัดชนิด 80 แกรม ขนาด B5 โดยให้พิมพ์เพียงหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรสีดำ ตัวอักษรใช้ Cordia New ขนาดตัวอักษร 15 พอยต์ ยกเว้นชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รูปแบบตัวอักษรที่ใช้ Cordia New ขนาดตัวอักษร 18 พอยต์ ระยะขอบส่วนบนหัวกระดาษ เว้นว่างขนาด 2.50 ซม. ระยะขอบซ้ายมือ เว้นว่างขนาด 2.75 ซม. ระยะขอบขวามือและส่วนท้ายของกระดาษ เว้นว่างขนาด 2.0 ซม. และการพิมพ์คำในบทความไม่ควรตัดคำ

ประกอบด้วยการเรียงหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : รายละเอียดเบื้องต้นของบทความ ประกอบด้วย

1. ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้แต่งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กรณีมีผู้แต่งหลายคน ชื่อผู้แต่งคนแรกจะถือเป็นชื่อหลัก และเป็นชื่อสำหรับติดต่อกับกองบรรณาธิการ
3. ชื่อสังกัดภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทย (สรุปเฉพาะใจความสำคัญเท่านั้น)
5. คำสำคัญ (Keywords) ภาษาไทย
6. บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาอังกฤษ (สรุปเฉพาะใจความสำคัญเท่านั้น)
7. คำสำคัญ (Keywords) ภาษาอังกฤษ

ส่วนที่ 2 : ส่วนเนื้อหา

บทความวิชาการ : ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. บทนำ
2. เนื้อหา
3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทความวิจัย : ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ทฤษฎี และสมมติฐานการวิจัย(ถ้ามี) ขอบเขตการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับ

2. ผลการวิจัย (ส่วนเนื้อหางานวิจัย) เป็นการนำเสนอส่วนการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัย รวมทั้งส่วนของการทบทวนวรรณกรรม(ถ้ามี)

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การกำหนดหัวข้อการเขียนบทความวิชาการ/วิจัย ให้กำหนดหัวข้อใหญ่เป็นลำดับไป คือ 1...2...3...4... ในกรณีมีหัวข้อย่อยให้เรียงหัวข้อย่อยได้อีกเพียง 2 ระดับ คือ 1. (หัวข้อใหญ่) 1.1 (หัวข้อย่อยระดับที่ 1) 1.1.1 (หัวข้อย่อยระดับที่ 2)

ส่วนที่ 3 : ส่วนอ้างอิง

การอ้างอิงให้ใช้เชิงอรรถแทรกในเนื้อหา และให้มีเอกสารอ้างอิงซึ่งนำมาจากเชิงอรรถในตอนท้ายของบทความ (เลือกเฉพาะรายการที่อ้างอิงสำคัญเท่านั้น ไม่ควรเกิน 2 หน้ากระดาษ) โดยรูปแบบการอ้างอิงให้เป็นไปตามรูปแบบการตีพิมพ์วารสารนิติ รัฐกิจและสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2. รายละเอียดส่วนประกอบของบทความทางวิชาการ/วิจัย

2.1 รายละเอียดเบื้องต้น

2.1.1 ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Title) ควรกะทัดรัด ไม่ยาวเกินไป ต้นฉบับภาษาไทยให้พิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ (ภาษาอังกฤษให้ใช้

คำขึ้นต้นอักษรตัวใหญ่ตามด้วยอักษรตัวเล็ก ยกเว้นคำบุพบท/คำเชื่อมให้ขึ้นต้นด้วยตัวเล็ก เช่น Human Rights in Court of Justice

2.1.2 ชื่อผู้เขียนทุกคน (Authors) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ระบุชื่อเต็ม – นามสกุลเต็มของผู้เขียน (โดยไม่ต้องมีคำนำหน้าชื่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ ตำแหน่งทางวิชาการ กรณีชื่อที่เป็นภาษาอังกฤษให้ขึ้นต้นด้วยตัวอักษรตัวใหญ่ เช่น (Patompong Muangkham)

2.1.3 ชื่อสังกัดของผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย สถานที่ทำงานและที่อยู่ของสถานที่ทำงาน หรือที่อยู่ตามทะเบียน (กรณีไม่ได้ทำงาน), ชื่อจดหมายอิเล็กทรอนิกส์

2.1.4 บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวไม่ควรเกิน อย่างละ 10 บรรทัด หรือไม่เกิน 350 คำ (บทคัดย่อที่เขียนควรเป็นแบบ Indicative Abstract คือ สั้นและตรงประเด็น และให้สาระสำคัญเท่านั้น ไม่ควรเขียนแบบ Informative Abstract ตามแบบที่เขียนในวิทยานิพนธ์หรือรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์)

2.1.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กำหนดคำสำคัญที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ทำคำค้นในระบบฐานข้อมูล ซึ่งเป็นคำที่คิดว่าผู้ที่สืบค้นจะใช้ในการค้นหา โดยให้ระบุทั้งคำภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อย่างละไม่เกิน 5 คำ

2.2 ส่วนเนื้อหา

2.2.1 บทความทางวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา ซึ่งแบ่งเป็นประเด็นหลัก ประเด็นรอง ประเด็นย่อย บทสรุปและข้อเสนอแนะ

2.2.2 บทความวิจัย ประกอบด้วย

ส่วนนำ ได้แก่ ชื่อเรื่องงานวิจัย ชื่อผู้วิจัยและคณะ ตลอดจนรายละเอียดของผู้วิจัย และบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ส่วนเนื้อหา ได้แก่ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ สมมติฐานของงานวิจัย (ถ้ามี) ขอบเขตที่ครอบคลุมในการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย (ประกอบด้วยข้อมูลประชากร กลุ่มตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล) ผลการวิจัย (สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ)

2.3 ส่วนอ้างอิง

ส่วนประกอบท้ายเรื่องหรือส่วนอ้างอิง ได้แก่ เอกสารอ้างอิง/เอกสารอ้างอิง และ ภาคผนวก ต้องมีการอ้างอิงในเนื้อหา และมีเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง ข้อความที่นำมาอ้างอิงอาจ เป็นการเขียนหรือคัดข้อความที่อ้างอิง หรือการเขียนโดยเรียบเรียง หรือประมวลใหม่ รายการอ้างอิงในเนื้อหาทุกรายการต้องอยู่ในเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่องด้วย

รูปแบบการเขียนบทความวิชาการ/วิจัย

สามารถดาวน์โหลดได้จาก <http://law.crru.ac.th> หัวข้อวารสาร

3. หลักเกณฑ์การพิมพ์ส่วนประกอบของบทความ

3.1 **กระดาษที่ใช้พิมพ์** กระดาษที่ใช้พิมพ์ให้ใช้กระดาษปอนด์ไม่มีบรรทัดชนิด 80 แกรม ขนาด B5 โดยให้พิมพ์เพียงหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรสีดำ

3.2 **รูปแบบและขนาดตัวอักษร** ตัวอักษรใช้ Cordia New ขนาดตัวอักษร 15 พอยต์ ยกเว้น ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รูปแบบตัวอักษรที่ใช้ Cordir New ขนาดตัวอักษร 18 พอยต์

3.3 **การตั้งค่าหน้ากระดาษ** ระยะขอบส่วนบนหัวกระดาษ เว้นว่างขนาด 2.50 ซม. ระยะขอบซ้ายมือ เว้นว่างขนาด 2.75 ซม. ระยะขอบขวามือและส่วนท้ายของกระดาษ เว้นว่างขนาด 2.0 ซม. และการพิมพ์คำในบทความไม่ควรตัดคำ

3.4 **จำนวนหน้าของการเขียนบทความ** หากเป็นบทความทางวิชาการ ควรเขียนระหว่าง 10 – 20 หน้า กรณีที่เป็นบทความวิจัย ควรเขียนระหว่าง 15 - 25 หน้า

3.5 การขึ้นหน้าใหม่

3.5.1 ถ้าพิมพ์มาถึงบรรทัดสุดท้ายของหน้ากระดาษ (โดยเว้นขอบล่างประมาณ 2 ซม.) และจะต้องขึ้นหน้าใหม่ แต่มีข้อความเหลืออีกเพียงบรรทัดเดียวก็จะจบย่อหน้าเดิมให้พิมพ์ต่อไปหน้าเดิมจนจบย่อหน้านั้น แล้วจึงขึ้นย่อหน้าใหม่ในหน้าถัดไป โดยย่อเข้ามาประมาณ 1 ซม.

3.5.2 ถ้าต้องการขึ้นย่อหน้าใหม่ แต่มีเนื้อที่เหลือให้พิมพ์ได้อีกเพียงบรรทัดเดียวในหน้านั้น ให้ยกย่อหน้านั้นไปตั้งพิมพ์ในหน้าถัดไป

3.6 ตัวเลข ให้ใช้ตัวเลขอารบิกอย่างเดียวโดยตลอด

3.7 ลำดับหน้า ให้พิมพ์ตัวเลขโดยใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้า ตรงขอบล่างขวา และห่างจากขอบขวา 2 ซม.

3.8 ตาราง และภาพ ตารางทุกตารางต้องมีเลขกำกับเพื่อให้การอ้างถึงได้ง่าย โดยลำดับเลขตารางต่อกันไป เช่น ตาราง 1 ตาราง 2 ตาราง 3 เรียงกันไป จัดพิมพ์ตรงกลางห่างจากขอบซ้ายและขอบขวากระดาษเท่ากัน ในบรรทัดต่อมาให้พิมพ์ชื่อตาราง หากมีการอ้างอิงตารางใด ก็ให้อ้างถึงเลขกำกับตารางนั้นด้วยทุกครั้ง ส่วนภาพประกอบต่าง ๆ ให้ใช้แนวปฏิบัติเช่นเดียวกับเรื่องตารางที่กล่าวมาแล้ว เช่น ภาพ 1 ภาพ 3 โดยถ้าเป็นภาพถ่ายควรใช้ภาพขาวดำ

3.9 การลำดับหัวข้อให้ทำดังนี้

3.9.1 การลำดับหัวข้อกรณีมีเลขกำกับให้ใช้ระบบตัวเลข โดยใส่มหัพภาคหลังตัวเลข

3.9.2 การจัดวางหัวข้อให้เป็นไปตามระดับความสำคัญของหัวข้อดังนี้

(เครื่องหมาย ✓ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

1. หัวข้อใหญ่

1.1 ✓✓ หัวข้อรอง.....

1.1.1 ✓✓ หัวข้อย่อย.....

1) ✓✓

2) ✓✓

ตัวอย่างเช่น

1. วิธีดำเนินการวิจัย

1.1 รูปแบบการทำวิจัย

1.1.1 วิจัยเอกสาร มีดังนี้

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

4. การอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงสำหรับบทความ

4.1 การอ้างอิง

การอ้างอิง คือ การระบุแหล่งที่มาของข้อความในตัวเองทั้งหมดที่ยกมาโดยตรง หรือ ประมวลความคิดมา โดยให้ อ้างอิงแบบเชิงบรรณเท่านั้น

การอ้างอิงแบบเชิงบรรณ คือ การอ้างอิงที่ระบุที่มาของข้อความในตัวเอง และ นอกจากนี้ยังใช้เชิงบรรณโยง เป็นการโยงให้ผู้อ่านได้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหน้าอื่นของ บทความ โดยการเขียนหรือพิมพ์ไว้ส่วนล่างของกระดาษซึ่งต้องการโยงข้อความนั้น ๆ ซึ่ง หลักการเขียนเชิงบรรณมีดังนี้

- 1) รูปแบบตัวอักษรที่ใช้ Cordia New ขนาด 12 พอยต์
 - 2) การพิมพ์เชิงอรรถ ให้พิมพ์เชิงอรรถไว้ส่วนของแต่ละหน้าที่อ้างอิงถึง และให้แยกจากเนื้อเรื่องโดยขีดเส้นคั่นขวางจากขอบซ้ายของกระดาษยาวประมาณ 20 ตัวพิมพ์ โดยให้บรรทัดสุดท้ายของข้อความในเชิงอรรถอยู่ห่างจากขอบกระดาษด้านล่าง 2 ซม.
 - 3) การพิมพ์เชิงอรรถให้พิมพ์ชิดขอบซ้าย รายการโดยยาวเกิน 1 บรรทัด บรรทัดต่อมาให้พิมพ์ขอบชิดแนวด้านซ้ายมือทุกบรรทัดจนจบรายการนั้น
 - 4) การเรียงลำดับเลขของเชิงอรรถ ให้เริ่มเชิงอรรถแรกของบทความด้วยเลข 1 ต่อเนื่องกันไป โดยให้ยกระดับสูงเหนือตัวอักษรตัวแรกของข้อความในส่วนเชิงอรรถ กรณีในหน้านั้น ๆ มีเชิงอรรถขยายความ หรือเชิงอรรถโยงมากกว่า 1 รายการ(แต่ต้องไม่เกิน 5 รายการ) เชิงอรรถในหน้าใด ต้องจบในหน้านั้น ไม่ให้พิมพ์ในหน้าถัดไป
 - 5) การเขียนเชิงอรรถ เมื่ออ้างถึงเอกสารซ้ำ หากไม่มีเอกสารอื่นมาค้น ให้ใช้คำว่าเรื่องเดียวกัน สำหรับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Ibid ถ้าอ้างถึงเอกสารเรื่องเดียวกัน แต่ต่างหน้ากัน ให้ลงเลขหน้ากำกับด้วย เช่น เรื่องเดียวกัน, 13. หรือ Ibid, 13.
- การอ้างถึงเอกสารเดียวกันซ้ำอีก ถ้าอ้างถึงเอกสารเดียวกันซ้ำกันอีกโดย มีเอกสารอื่นมาค้น ให้ลงรายการอย่างย่อ คือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง และเลขหน้า ส่วนรายการที่เกี่ยวข้องกับสถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ ให้ตัดออก เช่น ทศพร มูลรัตน์. กฎหมายมหาชน, 19.
- 6) การเขียนเชิงอรรถ, บทความประเภทต่าง ๆ และบทวิจารณ์หนังสือ ให้ดูรูปแบบและตัวอย่างดังต่อไปนี้ (เครื่องหมาย ✓ แทนการเว้น 1 ช่วงตัวอักษร)

6.1) หนังสือ มีรูปแบบดังนี้

ผู้แต่ง, ✓ (ปีที่พิมพ์), ✓ ชื่อเรื่อง, ✓ ชื่อชุด(ถ้ามี), ✓ ครั้งที่พิมพ์(ถ้าพิมพ์มากกว่าหนึ่งครั้ง), ✓ (สถานที่พิมพ์: ✓ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์), ✓ หน้าที่ย่างถึง.

6.2) บทความจากวารสารและหนังสือพิมพ์ มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน ✓✓ ชื่อสกุลผู้เขียน, ✓ (เดือน ปี), ✓ "ชื่อบทความ," ✓ ชื่อวารสาร, ✓ ปีที่(ฉบับที่), ✓ หน้า.

บทความจากหนังสือพิมพ์ก็ลงรายการคล้ายกัน เพียงแต่ไม่ลงเล่มที่หรือปีที่ และเพิ่มวันที่ในส่วนที่เป็นเดือนปี

6.3) วิทยานิพนธ์ มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน ✓✓ ชื่อสกุลผู้เขียน, ✓ (ปีพิมพ์), ✓ "ชื่อวิทยานิพนธ์," ✓ (ระดับของวิทยานิพนธ์ คณะมหาวิทยาลัย), ✓ หน้า.

6.4) กฎหมาย มีรูปแบบดังนี้

"ชื่อกฎหมาย," ✓ (ปี, ✓ วัน, ✓ เดือน), ✓ ราชกิจจานุเบกษา, ✓ เล่ม ✓ ตอนที่, ✓ หน้า.

กรณีที่มีการย่อตัวบทกฎหมายให้ใช้

เครื่องหมายคำพูด เปิด-ปิด ในบทบัญญัติ และถ้าไม่ได้เอาข้อความมาทั้งหมดให้ใช้ ".."

6.5) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์ มีรูปแบบดังนี้

ลงรายการเหมือน **หนังสือ** และระบุลักษณะของเอกสารนั้น ๆ เช่น จัดสำเนา หรือ Mimeographed สำหรับเอกสารภาษาอังกฤษไว้ในวงเล็บสุดท้ายของรายการ

ผู้แต่ง, ✓ (ปีที่พิมพ์), ✓ **ชื่อเรื่อง**, ✓ ชื่อชุด (ถ้ามี), ✓ ครั้งที่พิมพ์ (ถ้าพิมพ์มากกว่าหนึ่งครั้ง), ✓ (สถานที่พิมพ์: ✓ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์), ✓ หน้าที่ย่างถึง. (จัดสำเนา)

6.6) การอ้างคำพิพากษากฎีกา มีรูปแบบดังนี้

ให้ใส่เลขที่ พร้อมทั้งยกตัวอย่างของผู้ที่จัดทำ เช่น คำพิพากษากฎีกา 5616/2539 (เนติ.), 1296 คำพิพากษากฎีกาที่ 4323/2538 (สงเสริม.), 12.

6.7) บทความจากหนังสือรวบรวมบทความ มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน ✓ ชื่อสกุลของผู้เขียน, ✓ (ปีที่พิมพ์), ✓ "ชื่อบทความ," ✓ **ในชื่อเรื่อง**, ✓ รวบรวมโดย, ✓ ชื่อชุด, ✓ (ถ้ามี) ✓ ครั้งที่พิมพ์, ✓ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง/จำนวนเล่ม (กรณีมีหลายเล่มจบ) (สถานที่พิมพ์), ✓ เล่มที่: ✓ กรณีมีหลายเล่มจบ), ✓ หน้าหรือจำนวนหน้าที่อ้างถึง.

6.8) บทความในสารานุกรม มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน ✓ ✓ ชื่อสกุลผู้เขียน, ✓ (ปีพิมพ์), ✓ "ชื่อบทความ," ✓ **ชื่อสารานุกรม** หน้าแรกของบทความ, ✓ เล่มที่ของสารานุกรม, ✓ หน้าในบทความหน้าที่ต้องการอ้างอิง (ถ้ามี)

6.9) บทวิจารณ์หนังสือ มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้เขียน ✓✓ ชื่อสกุลผู้เขียน, ✓ (เดือน ปีพิมพ์), ✓ วิจารณ์เรื่อง **ชื่อหนังสือที่วิจารณ์**, ✓ โดยผู้แต่งหนังสือที่วิจารณ์, ✓ เล่มที่ของวารสาร, ✓ **ชื่อวารสาร**, ✓ หน้าแรกของบทวิจารณ์, ✓ หน้าในบทวิจารณ์โดยเฉพาะที่ต้องการอ้าง(ถ้ามี).

6.10) สัมภาษณ์ มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ✓ ตำแหน่ง(ถ้ามี), ✓ วัน ✓ เดือน ✓ ปี ✓ สถานที่.

6.11) อินเทอร์เน็ต มีรูปแบบดังนี้

ชื่อผู้แต่ง, ✓ (ปีที่พิมพ์), ✓ **ชื่อเรื่อง**, ✓ สืบค้นเมื่อ ✓ วันที่ ✓ เดือน ✓ ปี, ✓ จาก ✓ แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

4.2 เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง หมายถึง รายการทรัพยากรสารสนเทศทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้ประกอบในการเรียบเรียง เอกสารอ้างอิงจะปรากฏอยู่ท้ายสุดของบทความ โดยนำมาจัดเรียงตามลำดับอักษร และสระ โดยให้เรียงลำดับภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ เมื่อขึ้นบรรทัดใหม่ให้วรรคจำนวน 8 วรรค หรือ 1.5 ซม. และเขียนอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์

5. การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิง

ในการพิมพ์เอกสารอ้างอิง แยกเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เรียงตามลำดับอักษรผู้แต่ง กรณีที่ไม่มีชื่อผู้แต่งให้เรียงตามอักษรชื่อเรื่อง โดยเรียงปนกันทั้งชื่อผู้แต่งและชื่อเรื่อง ถ้าชื่อหนังสือ, บทความเป็นหนังสือบทความภาษาไทยให้วงเล็บ (In Thai)

ร้านป๊อแอนด้น้อง

132/7 หมู่ 4 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองเชียงราย

จังหวัดเชียงราย 57100

053-776320, 09 3631 1487